WYROK SĄDU (szósta izba)

z dnia 25 czerwca 2010 r.*

W sprawie T-66/01

Imperial Chemical Industries Ltd, poprzednio Imperial Chemical Industries plc**,** z siedzibą w Londynie (Zjednoczone Królestwo), reprezentowana początkowo przez D. Vaughana oraz D. Andersona, QC, S. Lee, barrister, S. Turner, S. Berwick oraz R. Colesa, solicitors, a następnie przez M. Vaughana, S. Lee, S. Berwick oraz S. Ford, barrister,

strona skarżąca,

przeciwko

Komisji Europejskiej, reprezentowanej przez J. Curralla oraz P. Olivera, działających w charakterze pełnomocników, wspieranych przez J. Flynna, QC, oraz C. Westa, barrister,

strona pozwana,

* Język postępowania: angielski.

mającej za przedmiot, tytułem żądania głównego, stwierdzenie nieważności decyzji Komisji 2003/7/WE z dnia 13 grudnia 2000 r. w sprawie postępowania na podstawie art. 82 [WE] (sprawa COMP/33.133 – D: Węglan sodu – ICI) (Dz.U. 2003, L 10, s. 10), a tytułem żądania ewentualnego – wniosek o uchylenie lub obniżenie kwoty grzywny nałożonej na skarżącą,

SĄD (szósta izba),

w składzie: A.W.H. Meij, prezes, V. Vadapalas (sprawozdawca) i A. Dittrich, sędziowie,

sekretarz: K. Pocheć, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 26 czerwca 2008 r.,

wydaje następujący

Wyrok

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu

1 Skarżąca, Imperial Chemical Industries Ltd, poprzednio Imperial Chemical Industries plc, jest spółką prawa Zjednoczonego Królestwa prowadzącą działalność w sektorze chemicznym. W momencie zaistnienia okoliczności faktycznych niniejszej sprawy produkowała ona w szczególności węglan sodu.

2 Węglan sodu występuje w przyrodzie w postaci złóż jako trona (soda naturalna) lub jest uzyskiwany w procesie chemicznym (soda syntetyczna). Sodę naturalną uzyskuje się poprzez rozdrabnianie, oczyszczanie i kalcynację trony. Sodę syntetyczną otrzymuje się w wyniku reakcji soli kamiennej z wapieniem „metodą amoniakalną" opracowaną przez braci Solvay w 1863 r.

3 W kwietniu 1989 r. Komisja Wspólnot Europejskich przeprowadziła kontrole u różnych producentów węglanu sodu we Wspólnocie, działając na podstawie art. 14 ust. 3 rozporządzenia Rady nr 17 z dnia 6 lutego 1962 r., pierwszego rozporządzenia wprowadzającego w życie art. [81 WE] i [82 WE] (Dz.U. 1962, 13, s. 204) w wersji mającej zastosowanie w okresie, gdy zaistniały okoliczności faktyczne niniejszej sprawy.

4 W dniu 19 czerwca 1989 r. Komisja skierowała do skarżącej na podstawie art. 11 rozporządzenia nr 17 żądanie udzielenia informacji, na które ta ostatnia odpowiedziała w dniu 14 września 1989 r.

5 W dniu 19 lutego 1990 r. Komisja postanowiła wszcząć przeciwko skarżącej, Solvay i Chemische Fabrik Kalk (zwanej dalej „CFK") postępowanie na podstawie art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 17.

6 W dniu 13 marca 1990 r. Komisja wysłała do skarżącej, Solvay i CFK pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. Każda ze spółek otrzymała jedynie część lub części pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, odnoszące się do naruszeń jej dotyczących, do których załączono związane z nimi dowody obciążające.

7 Komisja założyła jedne akta sprawy dla wszystkich naruszeń opisanych w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów.

8 Jeżeli chodzi o niniejszą sprawę, to w rozdziale V pisma w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja stwierdziła, że skarżąca nadużyła pozycji dominującej zajmowanej przez nią na rynku węglanu sodu w Zjednoczonym Królestwie.

9 Odpowiadając na zarzuty Komisji, skarżąca przedstawiła swoje uwagi na piśmie w dniu 31 maja 1990 r. Została ona przesłuchana przez Komisję w dniach 26 i 27 czerwca 1990 r.

10 W dniu 19 grudnia 1990 r. Komisja wydała decyzję 91/300/EWG dotyczącą postępowania na podstawie art. [82 WE] (sprawa IV/33.133 – D: Węglan sodu – ICI) (Dz.U. 1991, L 152, s. 40). W tej podanej do wiadomości skarżącej w dniu 1 marca 1991 r.

decyzji stwierdziła ona, że „[skarżąca] naruszała przepisy art. [82 WE] w okresie od około 1983 r. do dnia wydania decyzji poprzez zachowanie zmierzające do wykluczenia lub bardzo silnego ograniczenia konkurencji, polegające na […] przyznawaniu znacznych rabatów i innych zachęt finansowych w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży w sposób gwarantujący, że klient będzie zaopatrywał się u [niej] celem pokrycia całości lub większej części swego zapotrzebowania; na zapewnianiu sobie zgody klientów, że będą się zaopatrywać u [niej] celem pokrycia całego lub prawie całego zapotrzebowania lub że będą ograniczać zakupy u konkurencji do określonej ilości; [a] w jednym przynajmniej przypadku na uzależnieniu przyznania rabatów i innych zachęt finansowych od wyrażenia przez klienta zgody na to, że będzie się zaopatrywał u [skarżącej] celem pokrycia całości swego zapotrzebowania" [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak poniższe cytaty z tej decyzji].

11 W art. 3 decyzji 91/300 „skarżąca została ukarana za stwierdzone naruszenie grzywną w wysokości 10 mln ECU".

12 Tego samego dnia Komisja wydała decyzję 91/297/EWG dotyczącą postępowania na podstawie art. [81 WE] (sprawa IV/33.133 – A: Węglan sodu – Solvay, ICI) (Dz.U. 1991, L 152, s. 1), w której stwierdziła, że „Solvay i [skarżąca] naruszyły przepisy art. [81 WE], biorąc udział – w okresie od dnia 1 stycznia 1973 r. co najmniej do dnia wszczęcia niniejszego postępowania – w uzgodnionej praktyce polegającej na ograniczaniu swojej sprzedaży sody we Wspólnocie tylko do swoich wewnętrznych rynków, mianowicie do rynku kontynentalnej Europy Zachodniej w przypadku Solvay i do rynku Zjednoczonego Królestwa oraz Irlandii w przypadku [skarżącej]" [tłumaczenie nieoficjalne]. Slovay i skarżąca zostały ukarane grzywną w wysokości 7 mln ECU każda.

13 W dniu 19 grudnia 1990 r. Komisja wydała decyzję 91/298/EWG, dotyczącą postępowania na podstawie art. [81 WE] (sprawa IV/33.133 – B: Węglan sodu – Solvay, CFK) (Dz.U. 1991, L 152, s. 16), w której stwierdziła, że „Solvay i CFK naruszyły przepisy art. [81 WE], uczestnicząc w okresie od około 1987 r. do dnia dzisiejszego w porozumieniu polegającym na podziale rynków, na podstawie którego Solvay gwarantowała CFK minimalną, roczną, wyrażoną w tonach wielkość sprzedaży sody w Niemczech obliczoną na podstawie wielkości sprzedaży osiągniętej przez CFK w 1986 r.

i kompensowała CFK wszelką różnicę w wielkości sprzedaży, odkupując od niej wyrażoną w tonach ilość niezbędną do uzyskania sprzedaży na gwarantowanym minimalnym poziomie" [tłumaczenie nieoficjalne]. Solvay i CFK zostały ukarane grzywną w wysokości odpowiednio 3 mln ECU i 1 mln ECU.

14 Tego samego dnia Komisja wydała także decyzję 91/299/EWG dotyczącą postępowania na podstawie art. [82 WE] (sprawa IV/33.133 – C: Węglan sodu – Solvay) (Dz.U. 1991, L 152, s. 21), w której stwierdziła, że „Solvay naruszyła przepisy art. [82 WE] w okresie od około 1983 r. do dnia dzisiejszego poprzez zachowanie zmierzające do wykluczenia lub bardzo silnego ograniczenia konkurencji, polegające na […] zawieraniu z klientami porozumień zobowiązujących ich do zaopatrywania się u Solvay celem pokrycia całości lub bardzo dużej części ich zapotrzebowania na sodę przez czas nieokreślony bądź zbyt długi; na przyznawaniu znacznych rabatów i innych zachęt finansowych w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży przekraczającej umówioną z klientem podstawową wielkość w sposób gwarantujący, że klient będzie zaopatrywał się u Solvay celem pokrycia całości lub większej części swego zapotrzebowania; oraz na uzależnianiu przyznania rabatów od wyrażenia przez klienta zgody, że będzie się zaopatrywał u Solvay celem pokrycia całości swego zapotrzebowania" [tłumaczenie nieoficjalne]. Na Solvay nałożono grzywnę w wysokości 20 mln ECU.

15 W dniu 2 maja 1991 r. Solvay wniosła do Sądu skargę o stwierdzenie nieważności decyzji 91/297, 91/298 i 91/299. W dniu 14 maja 1991 r. skarżąca wniosła tamże o stwierdzenie nieważności decyzji 91/297 i 91/300.

16 Wyrokiem z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie T-37/91 ICI przeciwko Komisji, Rec. s. II-1901 (zwanym dalej „wyrokiem w sprawie ICI II"), Sąd rozstrzygnął, że należy oddalić zarzut naruszenia prawa do obrony w zakresie, w jakim dotyczy on dostępu do akt sprawy, przed stwierdzeniem nieważności decyzji 91/300 ze względu na to, iż została ona uwierzytelniona po podaniu jej do wiadomości, co stanowi naruszenie istotnych wymogów proceduralnych w rozumieniu art. 230 WE.

17 Tego samego dnia Sąd stwierdził też nieważność decyzji 91/297 (wyroki: w sprawie T-30/91 Solvay przeciwko Komisji, Rec. s. II-1775, zwany dalej „wyrokiem w sprawie Solvay I" oraz w sprawie T-36/91 ICI przeciwko Komisji, Rec. s. II-1847, zwany dalej „wyrokiem w sprawie ICI I") – w zakresie, w jakim dotyczyła ona skarżących w tych dwóch sprawach – ze względu na naruszenie prawa do dostępu do akt sprawy. Sąd stwierdził ponadto nieważność decyzji 91/298 (wyrok w sprawie T-31/91 Solvay przeciwko Komisji, Rec. s. II-1821, zwany dalej „wyrokiem w sprawie Solvay II") w zakresie, w jakim dotyczy ona Solvay, a także decyzji 91/299 (wyrok w sprawie T-32/91 Solvay przeciwko Komisji, Rec. s. II-1825, zwany dalej „wyrokiem w sprawie Solvay III") ze względu na nieprawidłowości w uwierzytelnieniu zaskarżonych decyzji.

18 Pismami złożonymi w sekretariacie Trybunału w dniu 30 sierpnia 1995 r. Komisja wniosła odwołania od ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II oraz od ww. w pkt 17 wyroków w sprawach Solvay II i Solvay III.

19 Wyrokami z dnia 6 kwietnia 2000 r. w sprawie C-286/95 P Komisja przeciwko ICI, Rec. s. I-2341, i w sprawach połączonych C-287/95 P i C-288/95 P Komisja przeciwko Solvay, Rec. s. I-2391, Trybunał oddalił odwołania od ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II oraz od ww. w pkt 17 wyroków w sprawach Solvay II i Solvay III.

20 We wtorek dnia 12 grudnia 2000 r. jedna z agencji prasowych opublikowała komunikat prasowy o następującej treści:

„W ten wtorek rzecznik oświadczyła, że w środę Komisja Europejska nałoży na spółki przemysłu chemicznego, Solvay SA i Imperial Chemical Industries plc [...] grzywnę za naruszenie prawa konkurencji Unii Europejskiej.

Już dziesięć lat temu grzywny zostały nałożone za domniemywane nadużycie pozycji dominującej na rynku węglanu sodu, jednak zostały one uchylone przez europejski [Trybunał Sprawiedliwości] ze względów proceduralnych.

Rzecznik oświadczyła, że Komisja wyda ponownie tę samą, jednak poprawną pod względem formalnym decyzję w środę.

Istota decyzji nigdy nie była przez spółki kwestionowana i wydamy ponownie tę samą decyzję – powiedziała rzecznik."

21 W dniu 13 grudnia 2000 r. Komisja wydała decyzję 2003/7/WE dotyczącą postępowania na podstawie art. 82 [WE] (COMP/33.133 – D: Węglan sodu – ICI) (Dz.U. 2003, L 10, s. 33, zwaną dalej „zaskarżoną decyzją").

22 Tego samego dnia Komisja wydała również następujące decyzje: 2003/5/WE dotyczącą postępowania na podstawie art. 81 [WE] (COMP/33.133 – B: Węglan sodu – Solvay, CFK) (Dz.U. 2003, L 10, s. 1) oraz 2003/6/WE dotyczącą postępowania na podstawie art. 82 [WE] (COMP/33.133 – C: Węglan sodu – Solvay) (Dz.U. 2003, L 10, s. 10).

23 Sentencja zaskarżonej decyzji ma następujące brzmienie:

„Artykuł pierwszy

[Skarżąca] naruszyła postanowienia [82 WE] w okresie od około 1983 r. do końca 1989 r. poprzez zachowanie zmierzające do wykluczenia lub bardzo silnego ograniczenia konkurencji i polegające na:

a) przyznawaniu znacznych rabatów i innych zachęt finansowych w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży w taki sposób, […] żeby klient zaopatrywał się u [skarżącej] celem pokrycia całości lub większej części swego zapotrzebowania;

b) zawieraniu z klientami porozumień zobowiązujących ich do zaopatrywania się u [skarżącej] celem pokrycia całości lub bardzo dużej części ich zapotrzebowania lub ograniczania zakupów u konkurencji do konkretnej ilości;

c) w jednym przynajmniej przypadku na uzależnieniu przyznania rabatów i innych zachęt finansowych od wyrażenia przez klienta zgody, że będzie się zaopatrywał u [skarżącej] celem pokrycia całości swego zapotrzebowania.

Artykuł 2

W związku z określonym w art. 1 naruszeniem na [skarżącą] nałożono grzywnę w wysokości 10 mln ECU.

[…]."

24 Zaskarżona decyzja jest sformułowana praktycznie w identyczny sposób co decyzja 91/300. Komisja wprowadziła jedynie kilka zmian o charakterze redakcyjnym

i dodała nową część zatytułowaną „Postępowanie przed Sądem Pierwszej Instancji i Trybunałem Sprawiedliwości".

25 W tej nowej części zaskarżonej decyzji Komisja, powołując się na wyrok Sądu z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawach połączonych od T-305/94 do T-307/94, od T-313/94 do T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 i T-335/94 Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-931, zwany dalej „wyrokiem Sądu w sprawie PCV II", uznała, że „miała prawo, nie wszczynając nowego postępowania administracyjnego, ponownie wydać decyzję, której nieważność stwierdzono ze względu na uchybienia czysto proceduralne", oraz że nie była „zobowiązana do przeprowadzania ponownego przesłuchania, skoro tekst nowej decyzji nie [zawiera] innych zarzutów niż te sformułowane w pierwszej decyzji" (motyw 164).

26 Komisja stwierdziła również w zaskarżonej decyzji, że termin przedawnienia powinien ulec przedłużeniu o okres, w którym skarga przeciwko decyzji 91/300 była przedmiotem postępowania przed Sądem i Trybunałem, stosownie do art. 3 rozporządzenia Rady (EWG) nr 2988/74 z dnia 26 listopada 1974 r. dotyczącego okresów przedawnień w postępowaniach i wykonywaniu sankcji zgodnie z regułami Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej dotyczącymi transportu i konkurencji (Dz.U. L 319, s. 1) (motywy 169 i 170). Dlatego też, uwzględniając okoliczności niniejszej sprawy, Komisja uznała, że miała czas na wydanie nowej decyzji do końca 2003 r. (motyw 172). Poza tym Komisja wskazała, że nie doszło do naruszenia prawa do obrony, skoro decyzja została wydana w rozsądnym terminie (motyw 164).

27 Jeśli chodzi o samo naruszenie, Komisja wskazała w zaskarżonej decyzji, że „rynkiem produktu i rynkiem geograficznym", w odniesieniu do którego należy oceniać siłę ekonomiczną skarżącej, jest „rynek sody w Zjednoczonym Królestwie" (motyw 125).

28 Aby ocenić siłę rynkową skarżącej na potrzeby niniejszej sprawy, Komisja podniosła, że zazwyczaj udział skarżącej w rynku właściwym przekraczał w całym rozpatrywanym okresie 90%, co samo w sobie stanowi przesłankę jej znacznej siły rynkowej (motyw 127). Następnie zbadała ona mające znaczenie dla sprawy czynniki ekonomicznie i doszła w zaskarżonej decyzji do wniosku, że skarżąca zajmowała pozycję dominującą w rozumieniu art. 82 w sposób ciągły (motywy 128–136).

29 W odniesieniu do nadużycia pozycji dominującej Komisja w zaskarżonej decyzji wskazała, że skarżąca ustanowiła „praktykę polegającą na związaniu" swych klientów za pomocą szeregu mechanizmów, z których wszystkie miały za cel wykluczenie (motyw 138). W tym względzie w motywie 139 zaskarżonej decyzji wyjaśnia ona, że rabaty przyznawane w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży miały na celu wykluczenie skutecznej konkurencji za pomocą następujących środków:

— zachęcania konsumentów do kupna u skarżącej wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości, w którą mogliby oni zaopatrzyć się od innego dostawcy;

— ograniczenia lub zneutralizowania wpływu wywieranego przez General Chemical na konkurencję poprzez zachowanie swej pozycji na rynku, w kategoriach cen, ilości i klientów, w granicach zapewniających utrzymanie rzeczywistego monopolu skarżącej;

— wyeliminowanie Brenntag z rynku lub co najmniej zmniejszenie do minimum wywieranego przez nią wpływu na konkurencję;

— ograniczenia do minimum ryzyka zwracania się przez klientów do innych źródeł zaopatrzenia;

— utrzymania lub umocnienia monopolu skarżącej na rynku sody w Zjednoczonym Królestwie.

30 Ponadto w pkt 147 zaskarżonej decyzji Komisja wyjaśniła, że „porozumienia zawierane przez [skarżącą] z jej największymi klientami skutkowały tym, iż ci klienci byli związani w odniesieniu do prawie całego swego zapotrzebowania (a w jednym przynajmniej przypadku – w odniesieniu do całego zapotrzebowania), podczas gdy wpływ na konkurencję wywierany przez innych dostawców był ograniczony do minimum".

31 W zaskarżonej decyzji Komisja wyjaśniła również, że inne zachęty finansowe powodowały konsolidację zajmowanej przez skarżącą pozycji dominującej w sposób niezgodny z pojęciem konkurencji wynikającym z art. 82 WE (motyw 149).

32 W odniesieniu do wpływu na handel między państwami członkowskimi w zaskarżonej decyzji Komisja wskazała, że choć środki podjęte przez skarżącą w celu zapewnienia sobie utrzymania pozycji dominującej i rzeczywistego monopolu na rynku Zjednoczonego Królestwa dotyczyły w pierwszej kolejności raczej bezpośredniej konkurencji poza Wspólnotą (Stany Zjednoczone i Polska) niż innych producentów wspólnotowych, to rabaty przyznawane w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży i inne mające na celu wykluczenie konkurencji mechanizmy powinny być badane w szerszym kontekście zjawiska wprowadzania szczelnych barier między rynkami krajowymi we Wspólnocie. W tym względzie wyjaśniła ona, że skarżąca była w szczególności zainteresowana tym, aby General Chemical pozostała na rozpatrywanym rynku jako inne źródło zaopatrzenia i że jeśli spółka ta musiałaby całkowicie opuścić ten rynek, konsumenci mogli zostać zachęceni do poszukiwania innych źródeł zaopatrzenia, być może tańszych, w kontynentalnej Europie Zachodniej. Podniosła ona ponadto, że utrzymanie i umocnienie pozycji dominującej w Zjednoczonym Królestwie wywiera wpływ na całą strukturę konkurencji na wspólnym rynku i gwarantuje utrzymanie status quo opartego na wprowadzeniu barier między rynkami (motywy 151–154).

33 Komisja wyjaśniła w zaskarżonej decyzji, że popełnione naruszenia były szczególnie poważne ze względu na to, iż „stanowiły one część polityki prowadzonej celowo, aby skonsolidować kontrolę sprawowaną przez skarżącą nad [rynkiem sody w Zjednoczonym Królestwie] w sposób całkowicie sprzeczny z podstawowymi celami traktatowymi" oraz „miały one w szczególności na celu ograniczenie działalności prowadzonej przez określonych konkurentów lub wywarcie na nią negatywnego wpływu" (motyw 156).

34 Komisja w zaskarżonej decyzji wskazała ponadto, że naruszenie rozpoczęło się około 1983 r. i że było ono kontynuowane co najmniej do końca 1989 r. Wyjaśniła ona wreszcie, że wzięła pod uwagę fakt, iż skarżąca, począwszy od dnia 1 stycznia 1990 r., zaprzestała stosowania systemu rabatów przyznawanych w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży (motywy 160, 161).

35 W pismach z dnia 18 stycznia, 26 stycznia i 8 lutego 2001 r. skarżąca wniosła o przyznanie jej dostępu do znajdujących się w posiadaniu Komisji akt sprawy. Pismem z dnia 14 lutego 2001 r. Komisja odrzuciła ten wniosek.

Postępowanie

36 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 20 marca 2001 r. skarżąca wniosła niniejszą skargę.

37 W skardze tej skarżąca zwróciła się do Sądu w szczególności o nakazanie Komisji przedstawienia dokumentów znajdujących się w aktach sprawy COMP/33.133.

38 W dniu 4 maja 2001 r. sprawa została przydzielona czwartej izbie Sądu i wyznaczono dla niej sędziego sprawozdawcę.

39 Po uzyskaniu zezwolenia Sądu skarżąca i Komisja odpowiednio w dniach 18 grudnia i 23 grudnia 2002 r. przedstawiły swoje uwagi w przedmiocie wniosków, jakie dla niniejszej sprawy miałyby wynikać z wyroku Trybunału z dnia 15 października 2002 r. w sprawach połączonych C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P i C-254/99 P Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-8375, zwanego dalej „wyrokiem Trybunału w sprawie PCV II"). W tych uwagach skarżąca poinformowała Komisję o wycofaniu przez nią zarzutu naruszenia zasady non bis in idem.

40 Ponieważ z dniem 1 października 2003 r. zmienił się skład izb Sądu, a sędzia sprawozdawca został przydzielony do pierwszej izby, niniejsza sprawa została przekazana tej właśnie izbie w dniu 8 października 2003 r.

41 Ponieważ z dniem 13 września 2004 r. zmienił się skład izb Sądu, a sędzia sprawozdawca został przydzielony do czwartej izby w jej nowym składzie, niniejsza sprawa została przekazana tej właśnie izbie w dniu 19 października 2004 r.

42 W dniu 11 stycznia 2005 r. Sąd wezwał Komisję do złożenia w sekretariacie szczegółowej listy wszystkich dokumentów składających się na akta sprawy w postępowaniu administracyjnym. Lista ta miała zawierać dokładne oznaczenia pozwalające na zidentyfikowanie autora, charakteru i treści każdego dokumentu. Zażądał on również od Komisji wskazania, które z dokumentów udostępniono skarżącej, oraz wyjaśnienia w odpowiednim przypadku przyczyn, które w jej przekonaniu przemawiały przeciwko ich ujawnieniu.

43 Pismem z dnia 28 stycznia 2005 r. Komisja złożyła w sekretariacie zażądaną przez Sąd szczegółową listę i wskazała, że dokumenty, do których skarżąca mogła mieć dostęp w trakcie postępowania administracyjnego, są właśnie tymi dokumentami, na których Komisja oparła się w celu uzasadnienia postawionych zarzutów i które zostały załączone do pisma w sprawie przedstawienia zarzutów. Wskazała ona także, że: „niestety musi ona poinformować Sąd, że w dniu dzisiejszym okazało się, iż niewątpliwie wskutek szeregu przeprowadzek, które miały miejsce w ciągu ostatniej dekady, i pomimo pogłębionych poszukiwań, nie jest możliwe odnalezienie kilku dokumentów" i że w swym przekonaniu jest ona zobowiązana niezwłocznie powiadomić Sąd i skarżącą, iż „choć lista załączona do […] uwag zawiera wykaz wszystkich posiadanych przez nią dokumentów, nie obejmuje on jednak brakujących dokumentów". W opinii Komisji w trakcie postępowania przeprowadzonego w 1990 r. uwzględniono mające zastosowanie orzecznictwo dotyczące prawa dostępu do akt sprawy. Dodała ona, że nic na tym etapie postępowania nie wskazywało na to, że w aktach sprawy znajdują się dokumenty mogące mieć rzeczywisty wpływ na wydanie decyzji 91/300, nawet z uwzględnieniem rozwoju orzecznictwa po 1990 r.

44 Pismem z dnia 13 kwietnia 2005 r. Sąd wezwał skarżącą do wskazania tych spośród wymienionych na szczegółowej liście dokumentów, których nie przekazano jej w toku postępowania administracyjnego i które, jej zdaniem, mogły zawierać informacje przydatne do jej obrony.

45 W piśmie z dnia 9 maja 2005 r. skarżąca podkreśliła, że pewne brakujące dokumenty byłyby przydatne do jej obrony. Wskazała ona również wśród dokumentów wyszczególnionych na liście te, które wydawały jej się przydatne do jej obrony i z którymi chciała się zapoznać. Jej zdaniem dokumenty te pozwoliłyby jej poszerzyć argumentację dotyczącą określenia właściwego rynku geograficznego, istnienia pozycji dominującej, nadużywania pozycji dominującej oraz wpływu na handel między państwami członkowskimi.

46 Pismem z dnia 7 czerwca 2005 r. Sąd wezwał Komisję do złożenia w jego sekretariacie składających się na administracyjne akta sprawy dokumentów zawartych w następujących grupach tematycznych dokumentów: 2–38, 50–59 i 60–65, z wyjątkiem dokumentów wewnętrznych. Komisja została także wezwana do złożenia – zamiast dokumentów zawierających tajemnice handlowe, informacji, które zostały podane do jej wiadomości podczas postępowania administracyjnego z zastrzeżeniem ich poufności oraz innych informacji poufnych – ich wersji jawnych lub ich jawnych streszczeń. Została ona ponadto wezwana do przedstawienia całościowej, obejmującej poufne elementy wersji ww. dokumentów w celu sprawdzenia tego, czy mają one rzeczywiście poufny charakter.

47 W dniu 21 czerwca 2005 r. Komisja zwróciła się do Sądu o danie jej ze względu na obszerność dokumentów możliwości złożenia tylko jednego ich oryginału, do którego zostałaby dołączona płyta CD. Wniosek ten został uwzględniony w dniu 4 lipca 2005 r.

48 Pismem z dnia 20 lipca 2005 r. Komisja złożyła w sekretariacie żądane przez Sąd dokumenty. Sekretariat następnie przesłał skarżącej złożone przez Komisję płyty CD.

49 W dniu 13 października 2005 r. skarżąca przedstawiła swe uwagi w kwestii przydatności do jej obrony dokumentów składających się na administracyjne akta sprawy. W dniu 26 października 2007 r. Komisja odpowiedziała na uwagi skarżącej.

50 W związku z zakończeniem sprawowania funkcji przez pierwotnie wyznaczonego sędziego sprawozdawcę prezes Sądu wyznaczył, decyzją z dnia 22 czerwca 2006 r., nowego sędziego sprawozdawcę.

51 Wskutek zmiany składu izb Sądu z dniem 25 września 2007 r. sędzia sprawozdawca został przydzielony do szóstej izby, której w związku z tym w dniu 8 listopada 2007 r. przekazano niniejszą sprawę.

52 Ze względu na to, że sędzia T. Tchipev nie mógł uczestniczyć w obradach, prezes Sądu wyznaczył w dniu 13 lutego 2008 r., na podstawie art. 32 § 3 regulaminu Sądu, sędziego A. Dittricha w celu uzupełnienia składu izby.

53 Na podstawie sprawozdania sędziego sprawozdawcy Sąd (szósta izba) zdecydował o otwarciu procedury ustnej i, w ramach środków organizacji postępowania przewidzianych w art. 64 regulaminu postępowania przed Sądem, zadał skarżącej i Komisji pytania na piśmie. Skarżąca i Komisja odpowiedziały na nie w przewidzianym terminie.

54 Na rozprawie w dniach 26 i 27 czerwca 2008 r. wysłuchano wystąpień stron i ich odpowiedzi na pytania zadane ustnie przez Sąd.

55 W trakcie tej rozprawy Sąd zezwolił skarżącej na przedstawienie uwag dotyczących odpowiedzi udzielonych przez Komisję na piśmie w dniu 16 czerwca 2008 r. Skarżąca przedstawiła swe uwagi w dniu 9 lipca 2008 r., a Komisja ustosunkowała się do nich w dniu 3 września 2008 r.

Żądania stron

56 Skarżąca wnosi do Sądu o:

— uznanie skargi za dopuszczalną;

— stwierdzenie, że ze względu na upływ czasu Komisja nie była właściwa do wydania zaskarżonej decyzji, lub tytułem żądania ewentualnego, stwierdzenie, że Komisja nie była właściwa do nałożenia na nią grzywny;

— stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji;

— uchylenie grzywny nałożonej w art. 2 zaskarżonej decyzji lub obniżenie jej kwoty;

— nakazanie Komisji przedstawienia wszystkich dokumentów wewnętrznych związanych z przyjęciem zaskarżonej decyzji, a w szczególności protokołu z posiedzenia kolegium komisarzy oraz załączonych doń dokumentów, jak również przedłożonych przy tej okazji kolegium komisarzy dokumentów;

— nakazanie Komisji przedstawienia dokumentów znajdujących się w jej aktach sprawy COMP/33.133;

— obciążenie Komisji kosztami postępowania, w tym także obejmującymi naliczone odsetki kosztów ustanowionych przez skarżącą gwarancji związanych z nałożoną w zaskarżonej decyzji grzywną.

57 Komisja wnosi do Sądu:

— oddalenie skargi jako bezzasadnej;

— oddalenie wniesionego przez skarżącą wniosku o przyznanie jej dostępu do akt sprawy;

— uznanie za niedopuszczalny wniosku o wydanie specjalnego postanowienia nakazującego jej zapłatę poniesionych przez skarżącą kosztów, w tym także obejmujących naliczone odsetki kosztów poniesionych w związku z ustanowieniem jakiejkolwiek wypłaconej w związku z grzywną gwarancji lub, w każdym razie, oddalenie go jako bezzasadnego;

— obciążenie skarżącej kosztami postępowania.

Co do prawa

58 Żądania skarżącej dotyczą przede wszystkim stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji oraz, tytułem ewentualnym, uchylenia nałożonej w tej decyzji grzywny lub obniżenia jej kwoty.

1. *W przedmiocie żądań dotyczących stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji*

59 Wnosząc o stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji, skarżąca podnosi w istocie sześć zarzutów. Są one oparte po pierwsze na braku właściwości Komisji do wydania zaskarżonej decyzji, po drugie – na naruszeniu istotnych wymogów proceduralnych, po trzecie – na dokonaniu niewłaściwej oceny rozpatrywanego rynku, po czwarte – na

braku pozycji dominującej, po piąte – na braku nadużycia pozycji dominującej i po szóste – na braku wpływu na handel między państwami członkowskimi.

W przedmiocie zarzutu pierwszego, opartego na braku właściwości Komisji do wydania zaskarżonej decyzji

60 Zarzut pierwszy składa się z dwóch części dotyczących odpowiednio błędnego zastosowania zasad rządzących instytucją przedawnienia oraz naruszenia zasady rozsądnego terminu.

— W przedmiocie części pierwszej, opartej na błędnym zastosowaniu zasad rządzących instytucją przedawnienia

— Argumenty stron

61 Skarżąca zauważa, że nawet jeśli termin przedawnienia ustanowiony w rozporządzeniu Rady nr 2988/74 znajduje zastosowanie jedynie do tej części zaskarżonej decyzji, w której nałożono na nią grzywnę, chodzi tu tym niemniej o bardzo istotną część tej decyzji.

62 W opinii skarżącej art. 3 rozporządzenia nr 2988/74 nie skutkuje przedłużeniem terminu przedawnienia w zakresie dotyczącym postępowania sądowego mającego za przedmiot końcową decyzję Komisji. Jej zdaniem bowiem bieg przedawnienia zostaje zawieszony jedynie w przypadku wydania decyzji w trakcie postępowania administracyjnego, czyli zastosowania środków organizacji postępowania, w tym także

skierowania pisma w sprawie przedstawienia zarzutów czy zastosowania środków na podstawie ustanowionych w rozporządzeniu nr 17 i mających ogólny charakter uprawnień w zakresie prowadzenia dochodzeń. Przyjęta przez Komisję w zaskarżonej decyzji wykładnia art. 3 rozporządzenia nr 2988/74 jest zdaniem skarżącej sprzeczna z jego literą. W jej opinii Komisja błędnie zinterpretowała zawarte w art. 1–3 rozporządzenia nr 2988/74 wyrażenie „w postępowaniach" i pominęła fakt, że jej końcowa decyzja powinna była zostać wydana przed upływem terminu przedawnienia. Ponadto zdaniem skarżącej dokonana przez Komisję wykładnia pozbawia sensu art. 2 ust. 3 rozporządzenia nr 2988/74 i świadczy o błędnym zrozumieniu struktury tego rozporządzenia ze względu na to, że kwestia skutków, jakie pociąga za sobą decyzja dla przedawnienia, została uregulowana w art. 4–6 tego rozporządzenia, a nie w jego art. 1–3. Taka wykładnia jest wreszcie zdaniem skarżącej sprzeczna z zasadą, zgodnie z którą, aby zapewnić pewność prawa, Komisja powinna zaprzestać prowadzenia postępowań w określonym terminie i wydać końcową decyzję w terminie stanowczym dziesięciu lat, począwszy od daty zakończenia naruszenia, chyba że Komisja nie mogła zakończyć prowadzonych przez siebie dochodzeń i postępowań ze względu na wniesione do sądu skargi przeciwko jej wstępnym decyzjom. W niniejszym przypadku zaś Komisja nie straciła możliwości dokończenia prowadzonych przez nią postępowań.

63 Zdaniem skarżącej podejście przyjęte w ww. w pkt 25 wyroku Sądu w sprawie PCV II jest niezgodne z twierdzeniem zawartym w pkt 1098 tego wyroku, zgodnie z którym celem art. 3 rozporządzenia nr 2988/74 jest umożliwienie zawieszenia biegu przedawnienia, gdy Komisja – ze względu na niezależne od niej i obiektywne przyczyny – nie może podjąć działań. Skarga wniesiona przeciwko nakładającej grzywnę końcowej decyzji nie uniemożliwia bowiem Komisji działania, ponieważ ta decyzja końcowa jest w pełni wykonalna aż do momentu, gdy Sąd stwierdzi jej nieważność lub uzna ją za akt nieistniejący.

64 W każdym razie rozumowanie, zgodnie z którym Komisja nie miała możliwości działania, nie może w niniejszym przypadku znaleźć zastosowania w odniesieniu do odwołania wniesionego od ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II. Zdaniem skarżącej Komisja miała całkowitą swobodę ponownego wydania decyzji 91/300 natychmiast po ogłoszeniu ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II. Wynikający z wniesienia odwołania termin dodatkowy może zatem zostać całkowicie „przypisany" Komisji. Odwołanie to jest ponadto bezprzedmiotowe ze względu na wyrok Trybunału z dnia 15 czerwca 1994 r. w sprawie C-137/92 P Komisja przeciwko BASF i in., Rec. s. I-2555 oraz zamiar ponownego wydania przez Komisję decyzji 91/300. Komisja nie może

zatem skorzystać z własnego „błędu proceduralnego" oraz spowodowanego przez nią samą pięcioletniego opóźnienia.

65 Reasumując, należy stwierdzić, że dokonana przez Komisję wykładnia jest sprzeczna z art. 60 statutu Trybunału Sprawiedliwości, zgodnie z którym odwołanie nie ma skutku zawieszającego. Zdaniem skarżącej, nawet jeśli należy uwzględnić czas trwania toczącego się przed Sądem postępowania, bieg przedawnienia został zawieszony jedynie na okres czterech lat, miesiąca i piętnastu dni. Komisja powinna była zatem wydać ponownie decyzję 91/300 przed kwietniem 1999 r.

66 Ponadto z art. 3 rozporządzenia nr 2988/74 wynika, że w przypadku wniesienia odwołania przedmiotem postępowania nie jest decyzja Komisji, lecz wyrok Sądu.

67 Ponadto ww. w pkt 25 wyrok w sprawie PCV II nie dotyczył w szczególności kwestii tego, czy w kontekście zawieszenia biegu przedawnienia należy brać pod uwagę odwołanie, a to ze względu na to, że w sprawie, w której wydano ten wyrok, Komisja musiała jedynie wykazać, czy czas trwania toczącego się przed Sądem postępowania zawiesza bieg przedawnienia. Uwagi Sądu dotyczące skutków, jakie wniesienie odwołania pociąga dla zawieszenia biegu przedawnienia, stanowią zatem jedynie obiter dicta.

68 Skarżąca dodaje, że decyzja wydana przez Komisję z naruszeniem jej własnego regulaminu wewnętrznego nie może skutkować przedłużeniem okresu przedawnienia. Jej zdaniem Komisja nie uwierzytelniła bowiem prawidłowo decyzji 91/300. Wydanie tej decyzji nie może zatem skutkować rozszerzeniem przysługujących Komisji uprawnień do nałożenia grzywien poza ustanowiony w rozporządzeniu nr 2988/74 zwykły termin przedawnienia. Byłoby to bowiem sprzeczne z zasadą, zgodnie z którą strona nie może obrócić na swą korzyść swego własnego błędu, oraz z prawem naturalnym.

Opóźnienie było zaś spowodowane wyłącznie działaniem Komisji i instytucja ta nie powinna w każdym razie usiłować obrócić na swoją korzyść art. 3 rozporządzenia nr 2988/74.

69 Wreszcie przyjęta w ww. w pkt 25 wyroku Sądu w sprawie PCV II wykładnia art. 2 i 3 rozporządzenia nr 2988/74 umożliwia Komisji wydawanie szeregu następujących po sobie decyzji aż do połowy XXI wieku. Wykładnia taka jest zatem sprzeczna z prawem ze względu na to, że naruszała ona prawo do bycia osądzonym w rozsądnym terminie.

70 Komisja kwestionuje argumenty podnoszone przez skarżącą.

— Ocena Sądu

71 Tytułem wstępu należy podkreślić, że rozporządzenie nr 2988/74 wprowadziło wyczerpujące unormowanie określające szczegółowo terminy, w których Komisja jest uprawniona, nie naruszając podstawowego wymogu pewności prawa, do nakładania grzywien na przedsiębiorstwa, których dotyczą postępowania w sprawie stosowania wspólnotowych reguł konkurencji (wyroki Sądu z dnia 19 marca 2003 r. w sprawie T-213/00 CMA CGM i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-913, pkt 324; z dnia 18 czerwca 2008 r. w sprawie T-410/03 Hoechst przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-881, pkt 223).

72 Tak więc zgodnie z art. 1 ust. 1 lit. b) i art. 1 ust. 2 rozporządzenia nr 2988/74, jak również art. 2 ust. 3 tego rozporządzenia, przedawnienie w zakresie postępowań następuje wówczas, gdy Komisja nie nałożyła grzywny lub kary w ciągu pięciu lat

od rozpoczęcia biegu przedawnienia, chyba że w tym czasie podjęto czynność przerywającą bieg tego terminu, lub najpóźniej w ciągu dziesięciu lat od rozpoczęcia tego samego biegu przedawnienia, jeśli podjęto czynności przerywające bieg tego przedawnienia. Jednak na podstawie art. 2 ust. 3 tego rozporządzenia tak opisany termin przedawnienia zostaje przedłużony o okres, w którym bieg przedawnienia ulega zawieszeniu zgodnie z jego art. 3 (ww. w pkt 39 wyrok Trybunału w sprawie PCV II, pkt 140).

73 Zgodnie z art. 3 rozporządzenia nr 2988/74 bieg przedawnienia w zakresie postępowań ulega zawieszeniu na okres, w którym decyzja Komisji jest przedmiotem postępowania zawisłego przed Trybunałem Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich.

74 Zawarte w art. 3 rozporządzenia nr 2988/74 nawiązanie do „postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich" dotyczy od czasu utworzenia Sądu przede wszystkim postępowania toczącego się przed nim, ponieważ do jego właściwości należą środki polegające na wymierzeniu kary lub grzywny w dziedzinie prawa konkurencji.

75 W niniejszym przypadku skarżąca nie kwestionuje tego, że z zastrzeżeniem kwestii zawieszenia biegu przedawnienia na podstawie art. 3 rozporządzenia nr 2988/74, pięcioletni okres przedawnienia upłynął w 1995 r.

76 W tej sytuacji należy jedynie zbadać, czy w zastosowaniu art. 3 rozporządzenia nr 2988/74 Komisja miała prawo wydać zaskarżoną decyzję w dniu 13 grudnia 2000 r.

77 W tym względzie z pkt 157 ww. w pkt 39 wyroku Trybunału w sprawie PCV II wynika, że zgodnie z art. 3 rozporządzenia nr 2988/74 bieg przedawnienia ulega zawieszeniu dopóty, dopóki dana decyzja jest przedmiotem postępowania zawisłego „przed Sądem i Trybunałem". W niniejszym przypadku zaś bieg przedawnienia uległ zawieszeniu na cały czas postępowania przed Sądem oraz na cały czas postępowania odwoławczego przed Trybunałem i nie zachodzi potrzeba wydawania rozstrzygnięcia w kwestii okresu między ogłoszeniem wyroku Sądu a wniesieniem odwołania do Trybunału.

78 Wskutek zaś wniesienia przez skarżącą do Sądu skargi w dniu 14 maja 1991 r., wydania przez Sąd wyroku w dniu 29 czerwca 1995 r., następnie wniesienia przez Komisję odwołania do Trybunału w dniu 30 sierpnia 1995 r. i wydania przez ten ostatni wyroku w dniu 6 kwietnia 2000 r. bieg przedawnienia został zawieszony na minimalny okres ośmiu lat, ośmiu miesięcy i dwudziestu dwóch dni, jak słusznie podniosła Komisja w motywie 171 zaskarżonej decyzji.

79 W następstwie tego zawieszenia biegu przedawnienia nie doszło zatem w niniejszym przypadku do upłynięcia pięcioletniego okresu w czasie od momentu zakończenia rozpatrywanego naruszenia lub od jakiegokolwiek przerwania biegu przedawnienia aż do wydania zaskarżonej decyzji w dniu 13 grudnia 2000 r.

80 Zaskarżona decyzja została zatem wydana z uwzględnieniem ustanowionych w rozporządzeniu nr 2988/74 zasad rządzących instytucją przedawnienia.

81 Żaden z argumentów wysuwanych przez skarżącą nie może podważyć tego stwierdzenia.

82 Po pierwsze, z brzmienia art. 2 i 3 rozporządzenia nr 2988/74 w żaden sposób nie wynika, że wspomniana w art. 3 „decyzja Komisji" będąca przedmiotem postępowania

przed sądem skutkującego zawieszeniem biegu przedawnienia w zakresie postępowań może być tylko jednym z wspomnianych w art. 2 aktów przerywających bieg przedawnienia, czy że ten wykaz jest zamknięty (ww. w pkt 39 wyrok Trybunału w sprawie PCV II, pkt 141). Ten art. 3 chroni bowiem Komisję przed skutkami przedawnienia w sytuacjach, gdy musi ona czekać na orzeczenie sądu wspólnotowego w ramach postępowań, których przebieg nie zależy od niej, zanim zostanie ustalone, czy zaskarżony akt jest zgodny lub niezgodny z prawem. Artykuł 3 dotyczy zatem sytuacji, w których bezczynność instytucji nie wynika z braku staranności. Sytuacje takie zaś zachodzą zarówno w przypadku wniesienia skargi przeciwko zaskarżalnym aktom przerywającym bieg przedawnienia, które zostały wyliczone w art. 2 rozporządzenia nr 2988/74, jak i w przypadku wniesienia skargi na decyzję nakładającą grzywnę lub inny rodzaj kary. W tych okolicznościach zarówno brzmienie art. 3, jak i jego cel odnoszą się jednocześnie do skarg na zaskarżalne akty, o których mowa w art. 2, jak i do skarg skierowanych przeciwko wydanym przez Komisję decyzjom końcowym. Co za tym idzie, skarga skierowana przeciwko nakładającej kary decyzji końcowej zawiesza bieg przedawnienia w zakresie postępowań do momentu, w którym Sąd Unii Europejskiej wyda ostateczne rozstrzygnięcie w przedmiocie tej skargi (ww. w pkt 39 wyrok Trybunału w sprawie PCV II, pkt 144–147).

83 Po drugie, skarżąca twierdzi, że wniesienie skargi przeciwko nakładającej grzywny decyzji w żaden sposób nie stoi na przeszkodzie wydaniu przez Komisję tego typu decyzji. Z ewentualnego przyjęcia takiej wykładni wynika jednak, że instytucja wycofuje podważaną decyzję po to, aby zastąpić ją inną decyzją, uwzględniającą treść zastrzeżeń. Przyjęcie takiej wykładni sprowadzałoby się do odmowy Komisji nawet prawa o zwrócenie się w odpowiednim przypadku do Sądu Unii Europejskiej o stwierdzenie zgodności zaskarżonej decyzji z prawem (zob. podobnie ww. w pkt 39 wyrok Trybunału w sprawie PCV II, pkt 149).

84 Po trzecie, nie może utrzymać się argument skarżącej, zgodnie z którym decyzja w przedmiocie grzywien jest w pełni wykonalna aż do momentu, gdy Sąd Unii Europejskiej stwierdzi jej nieważność. Akty wykonawcze decyzji nakładającej karę za naruszenie nie mogą z definicji być uznane za akty dotyczące dochodzenia w sprawie naruszenia lub postępowania w jego sprawie. Akty takie, których zgodność z prawem jest ponadto uzależniona od zgodności z prawem decyzji stanowiącej przedmiot

skargi, nie mogą zatem w żaden sposób przerywać biegu przedawnienia w zakresie postępowań w przypadku stwierdzenia nieważności zaskarżonej przez sądem decyzji (zob. podobnie ww. w pkt 39 wyrok Trybunału w sprawie PCV II, pkt 150).

85 Po czwarte, należy podnieść, że art. 60 statutu Trybunału Sprawiedliwości i art. 3 rozporządzenia nr 2988/74 mają różny zakres stosowania. Fakt, iż odwołanie nie ma skutku zawieszającego, nie może pozbawiać skuteczności art. 3 rozporządzenia nr 2988/74, który dotyczy sytuacji, w których Komisja jest zmuszona czekać na orzeczenie sądu wspólnotowego. Teza skarżącej, że Komisja nie powinna brać pod uwagę okresu, w którym odwołanie było przedmiotem postępowania zawisłego przed Trybunałem, nie może więc zostać uwzględniona, gdyż pozbawia ona wyrok Trybunału dotyczący odwołania racji bytu i skuteczności.

86 Po piąte, skarżąca nie może twierdzić, że wskutek stwierdzenia nieważności decyzji 91/300 ze względu na braki w jej uwierzytelnieniu Komisja nie może skorzystać ze swego własnego błędu, nakładając grzywnę po upływie określonego w rozporządzeniu nr 2988/74 pięcioletniego okresu przedawnienia. Stwierdzenie nieważności wydanego przez Komisję aktu należy przypisać wyłącznie Komisji w tym znaczeniu, że daje ono wyraz popełnionego przez tę instytucję błędu. Wyłączenie zatem zawieszenia biegu przedawnienia w sytuacji, gdy efektem skargi jest stwierdzenie popełnienia błędu, który może zostać przypisany Komisji, pozbawia art. 3 rozporządzenia wszelkiego sensu. Zawieszenie jest uzasadnione samą już tylko okolicznością, że skarga jest zawisła przed Sądem czy Trybunałem, a nie – wnioskami, do których sądy te dochodzą w wydanych przez siebie wyrokach (zob. podobnie ww. w pkt 39 wyrok w sprawie PCV II, pkt 153).

87 Po szóste, celem wniesienia skargi o stwierdzenie nieważności jest doprowadzenie do zbadania przez Sąd, czy zaskarżony akt jest zgodny lub niezgodny z prawem (zob. podobnie ww. w pkt 39 wyrok w sprawie PCV II, pkt 144).

88 Po siódme, z proponowaną przez skarżącą wykładnią art. 3 rozporządzenia nr 2988/74 wiążą się poważne problemy praktyczne. Jeśli bowiem po stwierdzeniu przez Sąd nieważności decyzji Komisja powinna wydać nową decyzję, nie czekając na wyrok Trybunału, to istnieje ryzyko, że gdyby Trybunał uchylił wyrok Sądu, to w tym samym czasie współistniałyby dwie decyzje dotyczące tej samej kwestii.

89 Po ósme, wymaganie, by Komisja – przed ustaleniem, czy pierwotna decyzja jest, czy też nie jest, niezgodna z prawem – wydała nową decyzję tylko po to, by uniknąć upływu terminu przedawnienia, jest sprzeczne z wymogami ekonomii postępowania administracyjnego.

90 Z powyższego wynika, że część pierwszą zarzutu pierwszego należy oddalić.

W przedmiocie części drugiej, opartej na naruszeniu zasady rozsądnego terminu

— Argumenty uczestników postępowania

91 Skarżąca twierdzi, że niezależnie od kwestii związanych z przedawnieniem, upływ czasu od momentu zarzucanych naruszeń ma wpływ na przysługujące Komisji uprawnienia do wydania zaskarżonej decyzji jako całości, a nie tylko – jej części dotyczącej grzywien.

92 Powołując się na pkt 121 ww. w pkt 25 wyroku Sądu w sprawie PCV II oraz na zasadę rozsądnego terminu, skarżąca twierdzi, że należy zbadać, czy po przeprowadzeniu postępowań administracyjnych z zakresu konkurencji Komisja wydała zaskarżoną decyzję w rozsądnym terminie.

93 W opinii skarżącej można przypuszczać, że Komisja naruszyła zasadę rozsądnego terminu, skoro od wszczęcia dochodzenia w sprawie do wydania zaskarżonej decyzji upłynęło ponad jedenaście lat i pół roku.

94 Skarżąca zauważa, że choć postępowania przed Sądem i Trybunałem trwały łącznie 105 miesięcy, Komisja poświęciła na wydanie swej decyzji 35 miesięcy, wliczając w to dziewięć miesięcy między wydaniem ww. w pkt 19 wyroku w sprawie Komisja przeciwko ICI a wydaniem zaskarżonej decyzji. Zgodne ponadto z prawem jest uwzględnienie czasu trwania postępowania przed sądem, zwłaszcza jeśli to postępowanie dotyczyło innej decyzji i poprzedzało wydanie zaskarżonej decyzji.

95 W opinii skarżącej w szczególności nie do przyjęcia jest uwzględnienie czasu trwania postępowania odwoławczego przed Trybunałem. Po wydaniu ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II oraz ww. w pkt 64 wyroku w sprawie Komisja przeciwko BASF i in. Komisja była świadoma tego, że decyzja 91/300 ma braki związane z uwierzytelnieniem. Jeśli Komisja miała zamiar wydać nową decyzję, powinna była uczynić to na tym etapie postępowania, zamiast wnosić do Trybunału odwołanie, co spowodowało opóźnienie wydania tej decyzji o pięć i pół roku.

96 Powołując się na wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 27 września 1997 r. w sprawie Garyfallou AEBE przeciwko Grecji (*Recueil des arrêts et décisions* 1997-V, s. 1821), skarżąca twierdzi, że aby stwierdzić, czy sprawa została rozstrzygnięta w rozsądnym terminie, konieczne jest zbadanie dotyczącego jej postępowania jako całości.

97 Skarżąca twierdzi ponadto, że upływ czasu od momentu zarzucanych naruszeń uniemożliwia skorzystanie w pełni z przysługującego jej prawa do obrony. Podnosi ona przede wszystkim, że w dniu 6 października 1991 r. sprzedała wydział zajmujący się wytwarzaniem węglanu sodu niezależnemu nabywcy i nie prowadzi już działalności na rynku węglanu sodu w Zjednoczonym Królestwie. Następnie twierdzi ona, że jej pracownicy, którzy w swoim czasie zajmowali się tą sprawą, opuścili już przedsiębiorstwo i nie mogą udzielić jej koniecznej pomocy. Ponadto upływ czasu od momentu zarzucanych naruszeń zwiększa jej szkodę o charakterze finansowym, zwiększając przykładowo koszty poniesione w celu zapewnienia zapłaty kosztów lub odsetek za zwłokę. W każdym razie ww. w pkt 25 wyrok Sądu w sprawie PCV II jest zdaniem skarżącej sprzeczny z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zgodnie z którym przyznanie ochrony ustanowionej w art. 6 ust. 1 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zwanej dalej „EKPC"), podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r., nie jest uzależnione od przedstawienia dowodu na to, że dany termin spowodował wyrządzenie faktycznej szkody interesom skarżącej. Naruszenie jednego z ustanowionych w EKPC podstawowych zobowiązań może skutkować jedynie stwierdzeniem nieważności zaskarżonej decyzji, a nie tylko zapłatą odszkodowania i odsetek.

98 Komisja kwestionuje argumenty podnoszone przez skarżącą.

— Ocena Sądu

99 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że przestrzeganie zasady rozsądnego terminu jest wymagane w dziedzinie konkurencji zarówno w toku postępowań administracyjnych prowadzonych na podstawie rozporządzenia nr 17, mogących zakończyć się wymierzeniem przewidzianych w nim kar, jak i postępowania przed sądami (ww. w pkt 39 wyrok Trybunału w sprawie PCV II, pkt 179).

100 W pierwszej kolejności skarżąca podnosi, że czas trwania postępowania administracyjnego jako całości, czyli od wszczęcia dochodzenia do wydania zaskarżonej decyzji, przekroczył rozsądny termin.

101 Należy odrzucić ten argument.

102 Badając bowiem zarzut oparty na naruszeniu zasady rozsądnego terminu, należy dokonać rozróżnienia między postępowaniem administracyjnym a postępowaniem sądowym. Tak więc przy określaniu czasu trwania postępowania przed Komisją nie można brać pod uwagę okresu, w którym sąd badał zgodność z prawem decyzji 91/300 oraz ważność ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II (zobacz podobnie ww. w pkt 25 wyrok Sądu w sprawie PCV II, pkt 123).

103 W drugiej kolejności skarżąca kwestionuje czas trwania postępowania administracyjnego w okresie między ogłoszeniem ww. w pkt 19 wyroku w sprawie Komisja przeciwko ICI a wydaniem zaskarżonej decyzji.

104 Należy przypomnieć w tym względzie, że okres ten rozpoczął się w dniu 6 kwietnia 2000 r., czyli w dniu ogłoszenia ww. w pkt 19 wyroku w sprawie Komisja przeciwko ICI, a zakończył się w dniu 13 grudnia 2000 r. wraz z wydaniem zaskarżonej decyzji. Ten etap postępowania administracyjnego trwał więc osiem miesięcy i siedem dni.

105 W tym okresie Komisja dokonała w decyzji 91/300 jedynie formalnych zmian, w szczególności poprzez dodanie nowego fragmentu poświęconego „postępowaniom przed Sądem Pierwszej Instancji i Trybunałem Sprawiedliwości", dotyczącego oceny przestrzegania terminów przedawnienia. Ponadto wydanie zaskarżonej decyzji nie zostało poprzedzone jakimikolwiek dodatkowymi czynnościami dochodzeniowymi, bowiem Komisja oparła się na wynikach dochodzenia prowadzonego dziesięć lat wcześniej. Trzeba jednak przyznać, że nawet w tych okolicznościach pewne kontrole

i uzgodnienia w ramach samej instytucji mogą okazać się niezbędne, aby móc dojść do takiego rezultatu.

106 Z tej perspektywy nie można uważać, że okres ośmiu miesięcy i siedmiu dni, który upłynął między ogłoszeniem ww. w pkt 19 wyroku w sprawie Komisja przeciwko ICI a wydaniem zaskarżonej decyzji, nie był rozsądnym terminem.

107 W trzeciej kolejności skarżąca kwestionuje w istocie czas trwania postępowania administracyjnego zakończonego wydaniem decyzji 91/300 (zob. pkt 94 powyżej).

108 Jeśli się nawet uwzględni okres trwania postępowania administracyjnego przed skierowaniem i po skierowaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 21 września 2006 r. w sprawie C-105/04 P Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-8725, pkt 51), należy uznać, że cały ten czas trwania postępowania administracyjnego nie jest zbyt długi, biorąc pod uwagę w szczególności kontrole dokonane od kwietnia 1989 r., żądania udzielenia informacji wystosowane później oraz wszczęcie postępowania z urzędu w dniu 19 lutego 1990 r. W tych okolicznościach za nierozsądny nie może zostać uznany ani okres około jedenastu miesięcy trwający od momentu przeprowadzenia przez Komisję kontroli w kwietniu 1989 r. do dnia wysłania pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, ani czas trwania całego postępowania administracyjnego.

109 Dodać należy, że w każdym razie naruszenie zasady rozsądnego terminu uzasadniałoby stwierdzenie nieważności decyzji wydanej po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego w dziedzinie konkurencji tylko wtedy, gdy pociągałoby ono za sobą również naruszenie prawa do obrony przedsiębiorstwa, którego to postępowanie dotyczy. Gdy nie zostanie bowiem stwierdzone, że nadmierny upływ czasu wpłynął negatywnie na zdolność przedsiębiorstw, których dotyczy to postępowanie, do skutecznej obrony, brak przestrzegania zasady rozsądnego terminu pozostaje bez wpływu na ważność postępowania administracyjnego (zobacz podobnie ww. w pkt 25 wyrok Sądu w sprawie PCV II, pkt 122).

110 W tym względzie skarżąca twierdzi, że korzystanie przez nią z przysługujących praw do obrony było utrudnione, ponieważ ze względu na to, iż w dniu 6 października 1991 r. sprzedała ona wydział zajmujący się wytwarzaniem węglanu sodu niezależnemu nabywcy, nie prowadzi już działalności na rynku węglanu sodu w Zjednoczonym Królestwie; ponadto nie może ona skontaktować się ze swymi pracownikami, którzy w swoim czasie zajmowali się tą sprawą, gdyż ci opuścili już przedsiębiorstwo i nie mogą oni udzielić jej koniecznej pomocy.

111 Należy jednak stwierdzić, że Komisja nie prowadziła czynności dochodzeniowych w okresie od ogłoszenia ww. w pkt 19 wyroku w sprawie Komisja przeciwko ICI do wydania zaskarżonej decyzji.

112 Jeśli chodzi zatem o okres zakończony wydaniem decyzji 91/300, w trakcie którego nie zaistniały żadne niedogodności związane z wykonywaniem prawa do obrony, Komisja nie wzięła pod uwagę żadnych nowych okoliczności, które mogłyby wymagać skorzystania z prawa do obrony.

113 W tej sytuacji nie doszło do naruszenia prawa skarżącej do obrony.

114 W czwartej kolejności, w odniesieniu do postępowania sądowego należy przypomnieć, że ogólna zasada prawa wspólnotowego wywodząca się z art. 6 ust. 1 EKPC, zgodnie z którą każdy ma prawo do sprawiedliwego procesu, a w szczególności prawo do procesu w rozsądnym terminie, ma zastosowanie w ramach środka zaskarżenia skierowanego przeciw decyzji Komisji nakładającej na dane przedsiębiorstwo grzywnę z tytułu naruszenia prawa konkurencji. Rozsądny charakter terminu jest oceniany na podstawie okoliczności właściwych dla każdej sprawy, a w szczególności znaczenia sporu dla zainteresowanego, złożoności sprawy oraz zachowania strony skarżącej i właściwych władz. Wykaz tych kryteriów nie jest wyczerpujący i ocena kwestii rozsądnego charakteru terminu nie wymaga systematycznej analizy okoliczności sprawy pod kątem każdego z nich, jeżeli czas trwania postępowania wydaje się uzasadniony w świetle jednego z tych kryteriów. Tak więc złożoność sprawy może zostać uwzględniona, by usprawiedliwić zbyt długi prima facie termin (zobacz wyrok Trybunału z dnia 25 stycznia 2007 r. w sprawach połączonych C-403/04 P i C-405/04 P Sumitomo

Metal Industries i Nippon Steel przeciwko Komisji, pkt 115–117 i przytoczone tam orzecznictwo).

115 Ponadto w wyroku z dnia 17 grudnia 1998 r. w sprawie C-185/95 P Baustahlgewebe przeciwko Komisji, Rec. s. I 8417, Trybunał stwierdził, że Sąd nie przestrzegał wymogów wynikających z poszanowania rozsądnego terminu, a następnie – ze względów ekonomii procesowej i celem natychmiastowego i skutecznego zaradzenia takiemu uchybieniu proceduralnemu – orzekł, że zarzut dotyczący zbyt długiego czasu trwania postępowania uzasadniał uchylenie zaskarżonego wyroku w zakresie, w jakim wyrok ustala wysokość grzywny nałożonej na skarżącą na kwotę 3 mln ECU. Wobec braku wskazówek pozwalających stwierdzić, że czas trwania postępowania miał wpływ na wynik sporu, Trybunał orzekł, że zarzut ten nie mógł skutkować uchyleniem zaskarżonego wyroku w całości, lecz że kwota 50 000 ECU stanowiła odpowiednie zadośćuczynienie za zbyt długi czas trwania postępowania, w związku z czym obniżył wysokość grzywny nałożonej na przedsiębiorstwo.

116 Zatem w sytuacji gdy nic nie wskazuje na to, że czas trwania postępowania miał wpływ na wynik sporu, ewentualne przekroczenie w niniejszej sprawie przez sąd rozsądnego terminu – nawet przy założeniu, iż zostanie ono wykazane – nie ma żadnego wpływu na zgodność z prawem zaskarżonej decyzji (rozwiązanie takie zostało przyjęte w pkt 140 wyroku Sądu z dnia 17 grudnia 2009 r. w sprawie T-57/01 Solvay przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-4621).

117 Dodać należy, że skarżąca w swej skardze nie wniosła o wypłatę odszkodowania.

118 Dlatego też należy oddalić część drugą zarzutu pierwszego i w konsekwencji oddalić zarzut pierwszy w całości.

W przedmiocie zarzutu drugiego, opartego na naruszeniu istotnych wymogów proceduralnych

119 Zarzut drugi dzieli się zasadniczo na pięć części, które dotyczą: po pierwsze bezprawnego charakteru przygotowawczych etapów poprzedzających wydanie decyzji 91/300, po drugie, nadmiernie długiego okresu, jaki upłynął pomiędzy postępowaniem administracyjnym a wydaniem zaskarżonej decyzji, po trzecie, obowiązku dokonania nowych czynności proceduralnych, po czwarte, naruszenia prawa do dostępu do akt sprawy i po piąte, naruszenia art. 253 WE.

W przedmiocie części pierwszej, opartej na bezprawnym charakterze przygotowawczych etapów poprzedzających wydanie decyzji 91/300

— Argumenty uczestników postępowania

120 Skarżąca podnosi, że czynności proceduralne dokonywane przez Komisję przed wydaniem decyzji stanowią jedynie etapy przygotowawcze i nie mogą same w sobie stanowić przedmiotu skargi o stwierdzenie nieważności. Zdaniem skarżącej z akcesoryjnego charakteru poprzedzających wydanie decyzji etapów przygotowawczych wynika, że wbrew temu, co stwierdził Sąd w pkt 189 ww. w pkt 25 wyroku w sprawie PCV II, stwierdzenie nieważności takiej decyzji powinno również pociągnąć za sobą stwierdzenie nieważności poprzedzających jej wydanie etapów postępowania. W niniejszym przypadku Komisja nie może zatem powoływać się na te etapy przygotowawcze poprzedzające wydanie decyzji 91/300 jako stanowiące etapy postępowania konieczne do wydania zaskarżonej decyzji.

121 Ponadto zdaniem skarżącej Komisja wszczęła jedno postępowanie administracyjne w przedmiocie zarzucanych naruszeń zarówno art. 81 WE, jak i art. 82 WE. Te dwie sprawy były rozdzielone jedynie na etapie wydawania decyzji 91/297 i 91/300. Skarżąca przypomina również, że w ww. w pkt 17 wyroku w sprawie ICI I Sąd rozstrzygnął, iż prawo do obrony zostało naruszone na etapie postępowania administracyjnego. To rozstrzygnięcie pociąga zaś za sobą skutki dla decyzji 91/300, ponieważ Komisja postępowała w obu przypadkach według dokładnie tej samej procedury administracyjnej. Sąd musiał zatem w ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II dojść do wniosku, że należy stwierdzić nieważność decyzji 91/300 ze względu na naruszenie prawa do obrony.

122 W replice skarżąca dodaje, że w ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II Sąd okazał się bardzo krytyczny w odniesieniu do podejścia zastosowanego przez Komisję przy dokonywaniu analizy rozpatrywanego rynku, które to podejście polegało na rozdzieleniu dowodów popierających twierdzenia dotyczące z jednej strony art. 81 WE i z drugiej strony art. 82 WE i przeprowadzeniu dwóch odrębnych postępowań.

123 Komisja kwestionuje argumenty podnoszone przez skarżącą.

— Ocena Sądu

124 Na wstępie należy przypomnieć, że decyzja 91/300 została uznana za nieważną ze względu na mający formalny charakter brak uwierzytelnienia, co dotyczyło wyłącznie sposobu ostatecznego wydania tej decyzji przez Komisję.

125 Zgodnie zaś z utrwalonym orzecznictwem stwierdzenie nieważności aktu wspólnotowego nie musi wywierać wpływu na ważność jego aktów przygotowawczych, ponieważ postępowanie mające na celu zastąpienie aktu, którego nieważność stwierdzono,

może co do zasady zostać podjęte na nowo dokładnie od tego momentu, w którym wystąpiła niezgodność z prawem (wyrok Trybunału z dnia 12 listopada 1998 r. w sprawie C-415/96 Hiszpania przeciwko Komisji, Rec. s. I-6993, pkt 31, 32;, ww. w pkt 39 wyrok w Trybunału w sprawie PCV II, pkt 73).

126 W niniejszym zaś przypadku, w którym stwierdzony brak formalny zaistniał na ostatnim etapie poprzedzającym wydanie decyzji 91/300, stwierdzenie nieważności tej ostatniej pozostało bez wpływu na ważność środków przygotowujących wydanie tej decyzji poprzedzających etap, na którym brak ten został stwierdzony (zob. podobnie ww. w pkt 39 wyrok Trybunału w sprawie PCV II, pkt 75).

127 Ponadto w odniesieniu do argumentu skarżącej, zgodnie z którym w ww. w pkt 17 wyroku w sprawie ICI I Sąd stwierdził nieważność decyzji 91/297 ze względu na naruszenie prawa do obrony, przypomnieć należy, że w leżącym u źródeł niniejszej sprawy ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II Sąd szczegółowo zbadał również zarzut oparty na naruszeniu prawa do obrony i oddalił go w całości (zob. pkt 73). Następnie Trybunał nie uwzględnił odwołania wniesionego przeciwko temu ostatniemu wyrokowi.

128 Ponadto jeśli nawet akta postępowania administracyjnego dla sprawy COMP/33.133 są wspólne, decyzje 91/297 i 91/300 dotyczą dwóch naruszeń o różnym charakterze i na dwóch różnych rynkach. Naruszenie zaś prawa do obrony należy badać z uwzględnieniem szczególnych okoliczności każdego przypadku, jako że zależy ono głównie od zarzutów przyjętych przez Komisję, by wykazać istnienie naruszenia zarzucanego danemu przedsiębiorstwu (ww. w pkt 17 wyrok w sprawie ICI I, pkt 70; ww. w pkt 16 wyrok w sprawie ICI II, pkt 50; zob. również wyrok Trybunału z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawach połączonych C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-123, pkt 127).

129 Należy zatem oddalić część pierwszą zarzutu drugiego.

W przedmiocie części drugiej, opartej na nadmiernie długim okresie, jaki upłynął pomiędzy postępowaniem administracyjnym a wydaniem zaskarżonej decyzji

— Argumenty uczestników postępowania

130 Skarżąca podnosi, że między z jednej strony etapami przygotowawczymi poprzedzającymi wydanie decyzji 91/297 i 91/300 a z drugiej strony tym wydaniem decyzji upłynęło dziesięć lat, co stanowi zaprzeczenie istoty ochrony prawa do obrony. W jej opinii przedsiębiorstwa powinny mieć okazję do przedstawienia swych stanowisk oraz rzeczywistej obrony swych interesów. Zatem zwłaszcza biorąc pod uwagę fakt, że Komisja nakłada w tych decyzjach grzywny, wydanie ich byłoby możliwe tylko w rozsądnym terminie po tym, jak przedsiębiorstwa te miały możliwość przedstawienia swych stanowisk, co w niniejszym przypadku nie miało miejsca.

131 Komisja podważa argumenty przedstawiane przez skarżącą.

— Ocena Sądu

132 W pierwszej kolejności, jak wskazano już w ramach badania części pierwszej zarzutu pierwszego, bieg przedawnienia ustanowionego w art. 3 rozporządzenia nr 2988/74 został zawieszony na cały czas trwania toczącego się przed Sądem postępowania, a także – wskutek wniesienia odwołania od ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II – na cały czas trwania postępowania przed Trybunałem. W tej sytuacji nie można zarzucać Komisji, że wstrzymywała się z wydaniem zaskarżonej decyzji do momentu wydania rozstrzygnięć przez Sąd i Trybunał. W tym względzie okoliczność, że Komisja nie wydała zaskarżonej decyzji w trakcie trwania postępowania przed Sądem i Trybunałem, jest uzasadniona poszanowaniem zasad postępowania sądowego oraz mających zapaść w przyszłości rozstrzygnięć.

133 W drugiej kolejności, jak wynika to już z przeprowadzonej analizy części drugiej pierwszego zarzutu, Komisja, wydając zaskarżoną decyzję w dniu 13 grudnia 2000 r., nie naruszyła zasady rozsądnego terminu.

134 W trzeciej kolejności z przeprowadzonej poniżej (pkt 151, 153 i 168) analizy trzeciej części drugiego zarzutu wynika, że Komisja nie była w niniejszym przypadku zobowiązana do dokonania nowych czynności proceduralnych ze względu na nieważność decyzji 91/300, która to nieważność została stwierdzona ze względu na braki formalne dotyczące wyłącznie sposobu ostatecznego wydania tej decyzji.

135 Nie można zatem zarzucać Komisji, że po stwierdzeniu przez Sąd nieważności decyzji 91/300 nie dała ona skarżącej możliwości ponownego przedstawienia jej argumentów.

136 Należy zatem oddalić część drugą zarzutu drugiego.

W przedmiocie części trzeciej, opartej na naruszeniu obowiązku dokonania nowych czynności proceduralnych

— Argumenty uczestników postępowania

137 Skarżąca twierdzi, że wydanie zaskarżonej decyzji powinno było zostać poprzedzone dokonaniem nowych czynności proceduralnych.

138 Po pierwsze, skarżąca podnosi, że Komisja powinna była skierować do niej nowe pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. W jej opinii twierdzenia zawarte w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów podanym do jej wiadomości w 1990 r. zostały poczynione w kontekście „oskarżenia, że wprowadzenie barier między rynkami Zjednoczonego Królestwa i Europy Zachodniej oraz przyjęcie zasady rynku krajowego było skutkiem porozumienia lub praktyki uzgodnionej między Solvay a [nią]". Skarżąca zauważa zaś, że Sąd stwierdził nieważność decyzji Komisji dotyczącej tego kartelu, a instytucja ta nie prowadziła dalszego postępowania w tym względzie. Skarżąca stoi zatem na stanowisku, że miała ona prawo otrzymać przed wydaniem zaskarżonej decyzji pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, które nie powtarzałoby zarzutu istnienia uzgodnienia. Takie pismo w sprawie przedstawienia zarzutów powinno było także prezentować zarzuty Komisji w kontekście zmian, jakie zaszły w latach 1990–2000, w szczególności w zakresie dotyczącym określenia rozpatrywanego rynku.

139 Po drugie, skarżąca twierdzi, że Komisja powinna była ponownie ją przesłuchać i dać możliwość przedstawienia jej argumentacji. Jej zdaniem w ww. w pkt 25 wyroku w sprawie PCV II Sąd nie mógł powołać się na okoliczność, że niepodniesiony został żaden nowy zarzut. Przedsiębiorstwa powinny bowiem mieć okazję do przedstawienia swych uwag dotyczących wszelkich podniesionych przeciwko nim zarzutów, w szczególności w kontekście pojawienia się nowych kwestii, które mogłyby mieć znaczenie dla ich obrony.

140 W opinii skarżącej prawo do bycia wysłuchanym dotyczy nie tylko okoliczności faktycznych, lecz również okoliczności prawnych, co potwierdził Sąd w ww. w pkt 17 wyroku w sprawie ICI I oraz w ww. w pkt 25 wyroku w sprawie PCV II. Ponadto w swych wyrokach z dnia 3 października 1991 r. w sprawie C-261/89 Włochy przeciwko Komisji, Rec. s. I-4437, oraz z dnia 4 lutego 1992 r. w sprawie C-294/90 British Aerospace i Rover przeciwko Komisji, Rec. s. I-493, Trybunał potwierdził, że prawo do bycia wysłuchanym znajduje zastosowanie przed wydaniem drugiej decyzji identycznej co do treści z pierwszą decyzją. W niniejszym przypadku zaś na sposób, w jaki należy badać zarzuty, miał wpływ cały szereg okoliczności, a mianowicie to, że skarżąca opuściła rozpatrywany rynek w 1991 r., oraz stwierdzenie nieważności decyzji 91/297, a także ustalenia poczynione w wydawanych w latach 90. decyzjach antydumpingowych.

141 Ponadto prawo do bycia ponownie wysłuchanym wynika z zasad postępowania przed Sądem. W przypadku bowiem odesłania sprawy przez Trybunał do Sądu art. 119 § 1 regulaminu postępowania przed Sądem daje stronom postępowania prawo do przedstawienia uwag na piśmie pomimo tego, że postępowanie jest uznawane za zakończone. Tak samo art. 4 protokołu nr 7 do EKPC stanowi, że nowa decyzja, następująca po wcześniejszej decyzji końcowej, może zostać wydana jedynie w sytuacji, gdy postępowanie w sprawie zostało ponownie wszczęte zgodnie z ustawami i przepisami postępowania karnego danego państwa.

142 Skarżąca wyciąga z tego wniosek, że Sąd naruszył prawo, rozstrzygając, że przysługujące jej prawo do obrony było odpowiednio chronione poprzez daną jej możliwość bycia wysłuchaną w trakcie postępowania administracyjnego.

143 Po trzecie, skarżąca przypomina istotną rolę odgrywaną przez funkcjonariusza ds. przesłuchań, który czuwa nad tym, aby przed wydaniem danej decyzji strony, których ta decyzja dotyczy, miały możliwość skorzystania w pełni z przysługującego im prawa do obrony, oraz to, że podnoszone przez te strony istotne okoliczności faktyczne i prawne są podawane do wiadomości dyrektora generalnego ds. konkurencji, członków Komisji oraz komitetu doradczego. Twierdzi ona również, że ze względu na to, iż przysługujące jej prawo do obrony dawało jej możliwość bycia ponownie wysłuchaną przed wydaniem zaskarżonej decyzji, powinna ona również skorzystać z prawa udziału w postępowaniu funkcjonariusza ds. przesłuchań, którego to prawa została pozbawiona.

144 Po czwarte, skarżąca twierdzi, że uwzględniając przysługujące jej prawo do bycia ponownie wysłuchaną przed wydaniem zaskarżonej decyzji, Komisja powinna była ponownie przeprowadzić konsultacje z komitetem doradczym. W ww. w pkt 25 wyroku w sprawie PCV II Sąd błędnie rozstrzygnął, że konsultacja z komitetem doradczym jest konieczna jedynie w sytuacjach, w których przedsiębiorstwa zostały pozbawione prawa do bycia wysłuchanym. Ponadto z rozporządzenia nr 17 wynika, że wymagane jest przeprowadzenie odrębnej konsultacji w odniesieniu do każdej odrębnej decyzji, niezależnie od tego, czy przedsiębiorstwa również zostały wysłuchane, oraz

stopnia podobieństwa decyzji. Jeśli nawet zaskarżona decyzja zawierała zatem jedynie, w porównaniu z decyzją 91/300, zmiany o charakterze redakcyjnym, Komisja powinna była ponownie, przed wydaniem zaskarżonej decyzji, przeprowadzić konsultacje z komitetem doradczym. Ponadto skład komitetu doradczego uległ istotnym zmianom, a jego opinia z 2000 r. nie musiałaby się wcale pokrywać z opinią wyrażoną w 1990 r.

145 Po piąte, skarżąca twierdzi, że przy wydawaniu zaskarżonej decyzji kolegium komisarzy powinno było mieć ponownie okazję do zbadania wszystkich mających w tym momencie znaczenie faktów, okoliczności i kwestii prawnych. Została zaś ona pozbawiona tej możliwości ze względu na fakt, że Komisja nie przesłuchała ponownie przedsiębiorstw, których decyzja ta dotyczyła, ani nie przeprowadziła ponownej konsultacji z komitetem doradczym. Skarżąca wyciąga z tego wniosek, że gdyby kolegium komisarzy posiadało wiedzę o wszystkich okolicznościach sprawy, być może nie wydano by takiej samej decyzji.

146 Po szóste, skarżąca zauważa, że rzecznik Komisji, której oświadczenia zostały przedstawione w komunikacie prasowym agencji Reuters z dnia 12 grudnia 2000 r., poinformowała, iż zaskarżona decyzja zostanie wydana na posiedzeniu kolegium komisarzy w dniu 13 grudnia 2000 r. Z oświadczeń tych wynika, że zaskarżona decyzja została wydana przed tym posiedzeniem, z naruszeniem regulaminu wewnętrznego Komisji i zasady kolegialności.

147 Skarżąca zwraca się wreszcie do Sądu o nakazanie przedstawienia znanych kolegium komisarzy akt sprawy oraz protokołu z posiedzenia kolegium wraz z wszystkim załączonymi do niego dokumentami.

148 Komisja kwestionuje argumenty podnoszone przez skarżącą.

— Ocena Sądu

149 Po pierwsze podnieść należy, że skarżąca twierdzi w istocie, iż powinna ona była otrzymać w 2000 r. nowe pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, ponieważ twierdzenia zawarte w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów podanym do jej wiadomości w 1990 r. miały za podstawę okoliczność wprowadzania barier między rynkami będącą efektem porozumienia lub praktyki uzgodnionej między nią i Solvay, które to porozumienie zostało ukarane w decyzji 91/297, uznanej następnie za nieważną w ww. w pkt 17 wyroku w sprawie ICI I.

150 Jak jednak wynika to z pkt 126 powyżej, stwierdzenie nieważności decyzji 91/300 pozostało bez wpływu na ważność wcześniejszych pism związanych z postępowaniem, a w szczególności – pismem w sprawie przedstawienia zarzutów.

151 Komisja nie była zatem, ze względu na sam fakt tego stwierdzenia nieważności, zobowiązana do skierowania do skarżącej nowego pisma w sprawie przedstawienia zarzutów.

152 Ponadto podnieść należy, że w ramach pisma w sprawie przedstawienia zarzutów podanego do wiadomości skarżącej w 1990 r. Komisja podniosła szereg kwestii i że zarzuty oparte z jednej strony na naruszeniu art. 81 WE i z drugiej strony na naruszeniu art. 82 WE są od siebie niezależne i opierają się na różnych dowodach. Okoliczność, że Sąd stwierdził nieważność decyzji 91/297 ze względu na naruszenie prawa do dostępu do akt sprawy, nie może zatem podważyć zarzutów, zgodnie z którymi skarżąca nadużyła zajmowanej przez nią na rozpatrywanym rynku pozycji dominującej.

153 Po drugie, w odniesieniu do argumentu skarżącej, zgodnie z którym Komisja powinna była wysłuchać jej ponownie, jeżeli po stwierdzeniu nieważności decyzji Komisji

wymierzającej karę przedsiębiorstwom, które naruszyły art. 82 WE z powodu uchybienia proceduralnego dotyczącego wyłącznie sposobu ostatecznego przyjęcia tej decyzji przez kolegium komisarzy, Komisja wydaje nową decyzję, której treść jest zasadniczo identyczna, i opartą na tych samych zarzutach, Komisja nie ma obowiązku przeprowadzenia ponownego przesłuchania przedsiębiorstw, których te decyzje dotyczą (zob. podobnie ww. w pkt 25 wyrok Sądu w sprawie PCV II, pkt 246–253, potwierdzony przez ww. w pkt 39 wyrok Trybunału w sprawie PCV II, pkt 83–111).

154 Jeśli chodzi o kwestie prawne mogące pojawić się przy stosowaniu art. 233 WE, takie jak te dotyczące upływu czasu, możliwości podjęcia postępowania na nowo, dostępu do akt, który jest związany z ponownym podjęciem postępowania, udziału funkcjonariusza ds. przesłuchań i komitetu doradczego, jak również ewentualnych następstw stosowania art. 20 rozporządzenia nr 17, kwestie te również nie wymagają przeprowadzenia ponownego przesłuchania, jeżeli nie zmieniają treści zarzutów. Podlegają one w odpowiednim przypadku jedynie późniejszej kontroli sądowej (zob. podobnie ww. w pkt 39 wyrok Trybunału w sprawie PCV II, pkt 93).

155 W niniejszej sprawie Komisja powtórzyła niemal w całości treść decyzji 91/300. Uzupełniła zaskarżoną decyzję jedynie o fragment poświęcony postępowaniu przed Sądem i przed Trybunałem.

156 Z tych względów należy stwierdzić, że zaskarżona decyzja i decyzja 91/300 mają zasadniczo identyczną treść i opierają się na tym samym uzasadnieniu.

157 Co za tym idzie, zgodnie z orzecznictwem przytoczonym w pkt 153 i 154 powyżej Komisja nie miała obowiązku ponownego przesłuchania skarżącej przed wydaniem zaskarżonej decyzji.

158 Po trzecie, w odniesieniu do argumentu skarżącej, zgodnie z którym powinna ona była skorzystać przed wydaniem zaskarżonej decyzji z prawa udziału w postępowaniu funkcjonariusza ds. przesłuchań, przypomnieć należy, że Komisja stworzyła stanowisko funkcjonariusza ds. przesłuchań, ze skutkiem od dnia 1 września 1982 r., na podstawie komunikatu zatytułowanego „Informacja dotycząca postępowań w sprawie stosowania reguł konkurencji zawartych w traktatach EWG i EWWiS [81 WE] i [82 WE]; art. 65 [WiS] i 66 [WiS]" (Dz.U. 1982, C 251, s. 2) [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak poniższe tłumaczenia tego komunikatu].

159 W tym ww. w pkt 158 komunikacie Komisja określiła funkcjonariusza ds. przesłuchań w następujący sposób: […]

„Zadaniem funkcjonariusza ds. przesłuchań jest zapewnienie sprawnego przebiegu przesłuchań i przyczynianie się w ten sposób do obiektywnego charakteru zarówno przesłuchania, jak i ewentualnej późniejszej decyzji. Czuwa on w szczególności nad tym, aby przy przygotowaniu projektu decyzji Komisji w dziedzinie konkurencji należycie uwzględniono wszystkie mające znaczenie dla sprawy okoliczności faktyczne, niezależnie od tego, czy przemawiają one na korzyść zainteresowanych, czy też przeciwko nim.

Pełniąc swe obowiązki, funkcjonariusz ds. przesłuchań czuwa nad przestrzeganiem prawa do obrony, jednocześnie uwzględniając konieczność skutecznego stosowania reguł konkurencji, zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz zasadami przyjętymi przez Trybunał Sprawiedliwości."

160 Obowiązki funkcjonariusza ds. przesłuchań zostały szczegółowo określone w decyzji z dnia 24 listopada 1990 r., której art. 2 został sformułowany identycznie jak definicja pierwotna, a następnie – w decyzji Komisji 94/810/EWWiS, WE z dnia 12 grudnia 1994 r. w sprawie zakresu uprawnień funkcjonariuszy ds. przesłuchań

w postępowaniach z zakresu konkurencji prowadzonych przed Komisją (Dz.U. L 330, s. 67). Ta decyzja, obowiązująca w momencie wydania zaskarżonej decyzji, zastąpiła i uchyliła dwie wcześniejsze decyzje. Jej art. 2 został sformułowany za pomocą wyrażeń podobnych do tych, które wykorzystano w definicji pierwotnej.

161 Z samej treści zadania powierzonego funkcjonariuszowi ds. przesłuchań, który wziął udział w postępowaniu przed wydaniem zaskarżonej decyzji, wynika, że udział ten był związany z przesłuchaniem przedsiębiorstw w kontekście możliwości wydania decyzji.

162 W tych okolicznościach uznać należy, że skoro w niniejszym przypadku nie było konieczności przeprowadzenia, po stwierdzeniu nieważności decyzji 91/300, ponownego przesłuchania, nie zachodziła także konieczność ponownego udziału w postępowaniu funkcjonariusza ds. przesłuchań na warunkach przewidzianych w wydanej w międzyczasie ww. decyzji z dnia 24 listopada 1990 r. (zob. podobnie ww. w pkt 39 wyrok Trybunału w sprawie PCV II, pkt 127).

163 Po czwarte, w odniesieniu do argumentu skarżącej, zgodnie z którym przed wydaniem zaskarżonej decyzji należało przeprowadzić konsultację z komitetem doradczym, przypomnieć należy, że art. 10 rozporządzenia nr 17, w wersji obowiązującej w momencie zaistnienia okoliczności faktycznych sprawy, stanowił, co następuje:

„3. Przed podjęciem każdej decyzji zamykającej postępowanie, o którym mowa w ust. 1, oraz przed podjęciem każdej decyzji o odnowieniu, zmianie lub cofnięciu decyzji wydanej zgodnie z art. [81] ust. 3 [WE] należy zasięgnąć opinii komitetu doradczego ds. porozumień ograniczających konkurencję i pozycji dominującej.

[…]

5. Zasięgnięcie opinii następuje na wspólnym posiedzeniu, które zwołuje Komisja; posiedzenie to odbywa się najwcześniej czternaście dni po wysłaniu zawiadomienia o zwołaniu. Do zawiadomienia załącza się przedstawienie stanu faktycznego wraz z najważniejszymi dokumentami, a także tymczasowy projekt decyzji dla każdego badanego przypadku."

164 Ponadto art. 1 rozporządzenia Komisji nr 99/63/EWG z dnia 25 lipca 1963 r. w sprawie przesłuchań przewidzianych w art. 19 ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady nr 17 (Dz.U. 1963, 127, s. 2268) stanowi:

„Przed zasięgnięciem opinii komitetu doradczego ds. porozumień ograniczających konkurencję i pozycji dominującej Komisja przeprowadza przesłuchanie na podstawie art. 19 ust. 1 rozporządzenia nr 17 [tłumaczenie nieoficjalne]."

165 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem z art. 1 rozporządzenia nr 99/63 wynika, że przesłuchanie zainteresowanych przedsiębiorstw i zasięgnięcie opinii komitetu jest konieczne w tych samych okolicznościach (wyrok Trybunału z dnia 21 września 1989 r. w sprawach połączonych 46/87 i 227/88 Hoechst przeciwko Komisji, Rec. s. 2859, pkt 54; ww. w pkt 39 wyrok Trybunału w sprawie PCV II, pkt 115).

166 Rozporządzenie nr 99/63 zostało zastąpione rozporządzeniem Komisji (WE) nr 2842/98 z dnia 22 grudnia 1998 r. w sprawie przesłuchania stron w określonych procedurach na podstawie art. [81 WE] i art. [82 WE] (Dz.U. L 354, s. 18), obowiązującym w czasie wydania zaskarżonej decyzji, którego art. 2 ust. 1 ma brzmienie podobne do brzmienia art. 1 rozporządzenia nr 99/63.

167 W niniejszej sprawie należy stwierdzić, że zgodnie z zaskarżoną decyzją przed wydaniem decyzji 91/300 zasięgnięto opinii komitetu doradczego ds. porozumień ograniczających konkurencję i pozycji dominującej. Skarżąca nie kwestionuje ani faktu, ani prawidłowości zasięgnięcia tej opinii.

168 Dlatego też skoro zaskarżona decyzja nie zawiera zasadniczych zmian w porównaniu z decyzją 91/300, Komisja, która nie miała obowiązku ponownego wysłuchania skarżącej przed wydaniem zaskarżonej decyzji, nie była też zobowiązana do zasięgnięcia nowej opinii komitetu doradczego (zob. podobnie ww. w pkt 39 wyrok Trybunału w sprawie PCV II, pkt 118).

169 Ponadto, zgodnie z art. 10 ust. 4 rozporządzenia nr 17 w wersji obowiązującej w momencie zaistnienia okoliczności faktycznych sprawy:

„Komitet doradczy złożony jest z urzędników właściwych w sprawach praktyk ograniczających konkurencję i pozycji dominującej. Każde państwo członkowskie wskazuje jako swojego przedstawiciela urzędnika, który w przypadku przeszkody może być zastąpiony przez innego urzędnika."

170 Zgodnie z orzecznictwem zmiany w składzie danej instytucji nie mają wpływu na ciągłość działania samej instytucji, a jej akty ostateczne lub przygotowawcze co do zasady nadal wywołują wszystkie zamierzone przez nie skutki (wyrok Trybunału z dnia 13 listopada 1990 r. w sprawie C-331/88 Fedesa i in., Rec. s. I-4023, pkt 36).

171 Poza tym nie istnieje żadna ogólna zasada prawa wspólnotowego, która nakazywałaby ciągłość w składzie organów administracyjnych, przed którymi toczy się postępowanie mogące doprowadzić do nałożenia grzywny (ww. w pkt 25 wyrok Sądu w sprawie PCV II, pkt 322 i 323).

172 Po piąte, w odniesieniu do argumentu skarżącej, zgodnie z którym przy wydawaniu zaskarżonej decyzji kolegium komisarzy powinno było mieć możliwość zbadania wszystkich mających w tym momencie znaczenie faktów, okoliczności i kwestii prawnych, przypomnieć należy, że Komisja nie naruszyła w żaden sposób prawa, nie przeprowadzając, po stwierdzeniu nieważności decyzji 91/300 i wydaniu zaskarżonej decyzji, ponownego przesłuchania przedsiębiorstw, których te decyzje dotyczą.

173 Ponadto, jak zauważył Sąd w pkt 162 i 167 powyżej, ponowny udział funkcjonariusza ds. przesłuchań i ponowna konsultacja z komitetem doradczym nie są w niniejszym przypadku wymagane.

174 W tych okolicznościach wbrew temu, co twierdzi skarżąca, akta sprawy przedstawione kolegium komisarzy nie powinny w szczególności obejmować nowego sprawozdania funkcjonariusza ds. przesłuchań oraz nowego protokołu przeprowadzonych z komitetem doradczym. Przesłanka rozumowania skarżącej dotycząca dokumentów składających się na akta sprawy jest zatem błędna, efektem czego rozumowanie to jest bezpodstawne (zob. podobnie ww. w pkt 39 wyrok Trybunału w sprawie PCV II, pkt 130–133).

175 Po szóste, w odniesieniu do argumentu skarżącej, zgodnie z którym zaskarżona decyzja została wydana przed posiedzeniem kolegium komisarzy, przypomnieć należy, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem zasada kolegialności opiera się na równości członków Komisji w zakresie udziału w podejmowaniu decyzji i oznacza w szczególności, że decyzje są poddawane pod wspólne obrady i że wszyscy członkowie kolegium ponoszą na płaszczyźnie politycznej zbiorową odpowiedzialność za wszystkie wydane decyzje (wyroki Trybunału: z dnia 29 września 1998 r. w sprawie C-191/95 Komisja przeciwko Niemcom, Rec. s. I-5449, pkt 39; z dnia 13 grudnia 2001 r. w sprawie C-1/00 Komisja przeciwko Francji, Rec. s. I-9989, pkt 79).

176 Poszanowaniem zasady kolegialności, a zwłaszcza wymogiem, by decyzje były poddawane pod wspólne obrady, są bezwzględnie zainteresowane podmioty prawa, których dotyczą skutki prawne tych decyzji, w tym znaczeniu, że muszą one mieć pewność, iż owe decyzje zostały rzeczywiście przyjęte przez kolegium i odpowiadają w pełni jego woli. Dotyczy to w szczególności aktów nazwanych wyraźnie decyzjami, które Komisja wydaje w stosunku do przedsiębiorstw lub związków przedsiębiorstw, by zapewnić przestrzeganie reguł konkurencji, i których celem jest stwierdzenie naruszenia tych reguł, wydanie nakazów tym przedsiębiorstwom i nałożenie na nie kar pieniężnych (ww. w pkt 64 wyrok w sprawie Komisja przeciwko BASF i in., pkt 64 i 65).

177 W niniejszej sprawie skarżąca powołuje się na okoliczność, że zgodnie z komunikatem prasowym jednej z agencji prasowych z dnia 12 grudnia 2000 r. rzecznik Komisji ogłosiła, iż w dniu 13 grudnia 2000 r. Komisja ponownie wyda taką samą decyzję.

178 Tymczasem zakładając, że rzecznik Komisji wypowiedziała zdania, do których odnosi się skarżąca, sam fakt, iż komunikat prasowy prywatnej spółki wspomina o oświadczeniu pozbawionym oficjalnego charakteru, nie wystarczy, by uznać, że Komisja naruszyła zasadę kolegialności. Kolegium komisarzy nie było przecież w żaden sposób związane tym oświadczeniem i w czasie posiedzenia w dniu 13 grudnia 2000 r. mogło więc też postanowić po przeprowadzeniu wspólnych obrad, że nie wyda zaskarżonej decyzji.

179 Nie ma zatem potrzeby nakazania Komisji przedstawienia wszystkich dokumentów wewnętrznych związanych z przyjęciem zaskarżonej decyzji, a w szczególności – protokołu z posiedzenia kolegium komisarzy oraz załączonych doń dokumentów, jak również przedłożonych przy tej okazji kolegium komisarzy dokumentów.

180 Z powyższego wynika, że część trzecią zarzutu pierwszego należy oddalić.

W przedmiocie części czwartej, opartej na naruszeniu prawa do dostępu do akt sprawy

— Argumenty uczestników postępowania

181 Skarżąca podnosi, że po otrzymaniu zaskarżonej decyzji, w początkach 2001 r. zwróciła się ona o uzyskanie dostępu do akt sprawy, a Komisja nie uwzględniła tego wniosku. Odmówiła ona jej również tego dostępu w 1990 r.

182 Skarżąca podkreśla, że pomimo tego, iż zaskarżona decyzja została już wydana, Komisja powinna była przyznać jej dostęp do akt sprawy ze względu na szereg powodów. Po pierwsze, Komisja pozbawiła ją ponownej możliwości zwrócenia się o dostęp do akt sprawy, wydając zaskarżoną decyzję, nie wszczynając ponownie postępowania administracyjnego, a nawet – nie informując skarżącej o takim zamiarze. Po drugie, Komisja, która odmówiła dostępu do akt sprawy w 1990 r., miała możliwość naprawienia tego błędu w momencie wydawania zaskarżonej decyzji. Po trzecie, w komunikacie Komisji w sprawie wewnętrznego regulaminu dotyczącego postępowania z wnioskami o dostęp do akt spraw na podstawie art. [81 WE] i [82 WE]; art. 65 [WiS] i 66 [WiS] oraz rozporządzenia Rady (EWG) nr 4064/89 (Dz.U. 1997, C 23, s. 3, zwanego dalej „komunikatem w sprawie dostępu do akt") ustanowione zostały bardziej korzystne dla przedsiębiorstw zasady tego dostępu do akt spraw. Skarżąca stoi zatem

na stanowisku, że podobnie jak każdy inny adresat wydanej w 2000 r. decyzji, powinna ona była skorzystać z tych nowych zasad.

183 Skarżąca przyznaje, że jej argumenty dotyczące dostępu do akt sprawy zostały oddalone w ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II. Twierdzi ona jednak, że nie stoi to na przeszkodzie dokonaniu przez Sąd w niniejszej sprawie korzystnej dla niej oceny.

184 W opinii skarżącej te akta sprawy zawierają niewątpliwie pisma i dokumenty pochodzące od jej klientów ze Zjednoczonego Królestwa, w szczególności producentów szkła, od jej konkurentów w Zjednoczonym Królestwie oraz od importerów amerykańskich. Udzielone na piśmie odpowiedzi oraz dokumenty pochodzące od producentów szkła ze Zjednoczonego Królestwa i klientów mogłyby zdaniem skarżącej pomóc w jej obronie w zakresie dotyczącym twierdzeń o pozycji dominującej i jej nadużywaniu. Podobnie informacje pochodzące od jej konkurentów mogłyby dostarczyć jej wyjaśnień w kwestii niektórych elementów zaskarżonej decyzji. Ponadto dokumenty pochodzące od producentów z kontynentalnej Europy Zachodniej mogłyby jej pomóc w zakresie dotyczącym analizy rozpatrywanego rynku, a w szczególności – kwestii znacznego wpływu na konkurencję lub handel między państwami członkowskimi. Wynika z tego, że Sąd w ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II popełnił błąd, rozstrzygając, że przysługujące jej prawo do obrony nie zostało naruszone.

185 Skarżąca twierdzi ponadto, że ma ona prawo do ponownego podniesienia kwestii dostępu do akt sprawy. Po pierwsze, gdy Sąd badał w ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II kwestię dostępu do akt sprawy, przyjął on za podstawę przedstawioną przez Komisję szczegółową listę mających składać się na te akta dokumentów. Lista ta zaś zdaniem skarżącej nie wskazywała wszystkich zawartych w aktach sprawy dokumentów. Po drugie, po stwierdzeniu nieważności decyzji 91/300, nie miała ona powodów, aby poświęcać czas i pieniądze na wnoszenie dotyczącego kwestii dostępu do akt sprawy odwołania wzajemnego, tym bardziej że sądziła ona wówczas, że ww. w pkt 16 wyrok w sprawie ICI II zostanie prawdopodobnie utrzymany w mocy wyrokiem w sprawie odwołania. Skarżąca stoi na stanowisku, że „gdyby odwołanie Komisji

okazało się skuteczne, [skarżąca] mogłaby wnieść odwołanie dotyczącej [tej kwestii] po ponownym byciu wysłuchaną przez [Sąd] co do istoty sprawy".

186 W swej replice skarżąca dodaje, że kwestii dostępu do akt sprawy brak jest powagi rzeczy osądzonej. W jej opinii kwestia ta nie została faktycznie albo w sposób konieczny rozstrzygnięta w ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II. Podnosi ona, że nawet jeśli miała ona możliwość wniesienia dotyczącego tej kwestii odwołania wzajemnego, nie można czynić jej zarzutu z tego, iż tego nie uczyniła, skoro należy stwierdzić, że takie odwołanie wzajemne nie było konieczne, uwzględniając ww. w pkt 64 wyrok w sprawie Komisja przeciwko BASF i in. Ponadto powołując się na opinię rzecznika generalnego F. Jacobsa do wyroku Trybunału z dnia 9 marca 1994 r. w sprawie C-188/92 TWD Textilwerke Deggendorf, Rec. s. I-833, skarżąca twierdzi, że nie było dla niej jednoznaczne ani oczywiste to, iż wniesienie odwołania wzajemnego jest konieczne, lub to, iż odwołanie służy jakiemukolwiek celowi. Wyjaśnia ona w tym względzie, że gdyby twierdzenie Komisji dotyczące powagi rzeczy osądzonej zostało utrzymane, zachęciłoby to strony postępowań do wnoszenia odwołań wzajemnych i niepotrzebnie zwiększyło ciężar spoczywających na Trybunale zadań.

187 Zdaniem skarżącej Sąd w ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II popełnił błąd w ocenie kwestii dostępu do akt sprawy. W jej opinii wystarczy ustalenie, że jak stwierdził Sąd w ww. w pkt 17 wyroku w sprawie ICI I, nieujawnione dokumenty mogły mieć znaczenie, którego nie należało lekceważyć. Ponadto choć dzisiaj Sąd musiałby wydać rozstrzygnięcie w kwestii dostępu do akt sprawy, która to kwestia została mu przedstawiona w ramach spraw zakończonej wydaniem ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II, nie jest bynajmniej oczywiste, że biorąc pod uwagę ewolucję prawa, doszedłby on w takim wyroku do tego samego wniosku. W tym względzie skarżąca powołuje się w szczególności na komunikat w sprawie dostępu do akt.

188 Skarżąca podnosi również, że wskutek zastosowania zarządzonego przez Sąd środka organizacji postępowania dającego jej dostęp do akt sprawy mogła ona stwierdzić

istotne braki w sposobie zarządzania dokumentami przez Komisję, które to braki pociągnęły za sobą szereg konsekwencji.

189 Po pierwsze, skarżąca twierdzi, że jest niemożliwe, aby Komisja mogła wydać swą decyzję po przeprowadzeniu całościowego i bezstronnego badania wszystkich dostępnych jej dowodów.

190 Po drugie, skarżąca zauważa, że Komisja zgubiła co najmniej pięć z należących do akt sprawy „grup tematycznych" dokumentów. W jej opinii zaś jedna taka grupa tematyczna i pół następnej musiały zawierać pisma, jakie skarżąca i Komisja wymieniły na podstawie art. 11 rozporządzenia nr 17; trzy inne grupy tematyczne i jeszcze pół kolejnej grupy musiały zawierać pisma, jakie wymieniły między sobą Komisja i klienci skarżącej oraz jej konkurenci w Zjednoczonym Królestwie. Utrata tych akt sprawy skutkowała zdaniem skarżącej bardzo poważnym utrudnieniem jej obrony przed Sądem. Skarżąca podnosi, że gdyby miała dostęp do pochodzących od jej klientów ze Zjednoczonego Królestwa niezależnych informacji, dysponowałaby ona dodatkowym materiałem dowodowym do poparcia swych twierdzeń, a Komisja wyciągnęłaby prawdopodobnie odmienny wniosek, w szczególności w zakresie dotyczącym istnienia pozycji dominującej, nadużywania tej pozycji, wpływu na handel między państwami członkowskimi oraz grzywny.

191 W trzeciej kolejności skarżąca wskazuje, że pewne istniejące dokumenty, z którymi miała ona okazję się zapoznać, również umożliwiłyby jej poparcie jej twierdzeń i zakwestionowanie szeregu wniosków, do których doszła Komisja w zaskarżonej decyzji.

192 Komisja odpiera, że „kwestia prawa dostępów do akt sprawy ma powagę rzeczy osądzonej, na niekorzyść [skarżącej]". W jej opinii wszelkie wnioski o uzyskanie dostępu do akt sprawy składane po wydaniu zaskarżonej decyzji są bezprzedmiotowe.

193 W odniesieniu do uwag sformułowanych przez skarżącą po zarządzeniu przez Sąd środka organizacji postępowania Komisja zauważa, że środek ten umożliwił potwierdzenie, iż poczynione w trakcie postępowania administracyjnego oraz w jej pismach proceduralnych twierdzenia skarżącej dotyczące naruszenia jej prawa do obrony są całkowicie bezpodstawne. Po zapoznaniu się z zawierającymi niemal 25 000 dokumentów aktami sprawy skarżąca znalazła zaledwie 60 dokumentów popierających jej

argumentację. W każdym razie, zdaniem Komisji, żaden z tych dokumentów nie był jej do niczego przydatny.

194 W kwestii utraty poszczególnych grup tematycznych dokumentów, stwierdzonej wskutek zastosowania zarządzonego przez Sąd środka organizacji postępowania, Komisja twierdzi, że utrata ta pozostaje bez wpływu na zgodność zaskarżonej decyzji z prawem i że nie należy przeceniać znaczenia faktu, iż zgubiono 5 z 71 grup tematycznych dokumentów. W jej opinii skarżąca nie przedstawiła żadnego względu przemawiającego za tym, że te akurat grupy tematyczne dokumentów musiały zawierać korzystny dla niej materiał dowodowy, który nie został jej pokazany, lecz który dopomógłby jej obalić twierdzenia poczynione w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. Komisja dodaje, że nawet jeśli, jak twierdzi skarżąca, zagubione grupy tematyczne dokumentów zawierały korespondencję tej ostatniej z jej klientami i konkurentami, nie posłużyłoby to skarżącej do niczego, ponieważ w tym przypadku chodzić mogło jedynie o materiał dowodowy, który albo zupełnie nie był interesujący i dlatego nie został wykorzystany, albo w najlepszym wypadku był podobny do tego, z którym można już było się zapoznać i na podstawie którego nie można było oprzeć żadnego argumentu.

195 W zakresie dotyczącym powoływanych przez skarżącą braku spójności w numeracji oraz nieprawidłowości w zarządzaniu dokumentacją sprawy Komisja twierdzi, że kryterium tego, czy prawa do obrony były przestrzegane, jest to, czy dana strona zapoznała się z danym dokumentem, a jeśli nie – czy ten dokument umożliwiłby podniesienie argumentu, którego nie była ona wtedy w stanie podnieść. Uzależnione jest to wyłącznie od faktu zobaczenia dokumentu, a nie od tego, w których grupach tematycznych się on znajdował, czy też od sposobu, w jaki te grupy zostały ponumerowane.

— Ocena Sądu

196 Na wstępie należy przypomnieć, że Trybunał uznał fundamentalne znaczenie, jakie zasada powagi rzeczy osądzonej ma zarówno we wspólnotowym, jak i w krajowych porządkach prawnych. Dla zapewnienia stabilności prawa i stosunków prawnych, jak

też prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości istotne jest, aby orzeczenia sądowe, które stały się prawomocne po wyczerpaniu przysługujących środków odwoławczych lub po upływie przewidzianych dla tych środków terminów, były niepodważalne (wyroki Trybunału z dnia 30 września 2003 r. w sprawie C-224/01 Köbler, Rec. s. I-10239, pkt 38; z dnia 16 marca 2006 r. w sprawie C-234/04 Kapferer, Zb.Orz. s. I-2585, pkt 20).

197 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem powaga rzeczy osądzonej w odniesieniu do wyroku może stanowić przeszkodę w dopuszczalności skargi, jeśli poprzednia skarga, która doprowadziła do wydania rozpatrywanego wyroku, dotyczyła tych samych stron, miała taki sam przedmiot i była oparta na tej samej podstawie (zob. podobnie wyroki Trybunału z dnia 19 września 1985 r. w sprawach połączonych 172/83 i 226/83 Hoogovens Groep przeciwko Komisji, Rec. s. 2831, pkt 9; z dnia 22 września 1988 r. w sprawach połączonych 358/85 i 51/86 Francja przeciwko Parlamentowi, Rec. s. 4821, pkt 12; wyrok Sądu z dnia 8 marca 1990 r. w sprawie T-28/89 Maindiaux i in. przeciwko CES, Rec. s. II-59, pkt 23), przy czym warunki te muszą mieć charakter kumulatywny (wyrok Sądu z dnia 5 czerwca 1996 r. w sprawie T-162/94 NMB France i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-427, pkt 37).

198 Powaga rzeczy osądzonej dotyczy jedynie tych okoliczności faktycznych i prawnych, które zostały faktycznie lub w sposób konieczny rozstrzygnięte przez dane orzeczenie sądu (wyrok Trybunału z dnia 19 lutego 1991 r. w sprawie C-281/89 Włochy przeciwko Komisji, Rec. s. I-347, pkt 14; postanowienie Trybunału z dnia 28 listopada 1996 r. w sprawie C-277/95 P Lenz przeciwko Komisji, Rec. s. I-6109, pkt 50).

199 W ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II Sąd zbadał zarzut oparty na naruszeniu prawa do obrony, które to naruszenie miało wynikać z odmowy przez Komisję przyznania skarżącej dostępu do akt sprawy.

200 Aby dowiedzieć się, czy zarzut był zasadny, Sąd w ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II przeprowadził sumaryczne badanie argumentów co do istoty sprawy, które Komisja przywołała w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów i w decyzji 91/300.

201 Część pierwsza zarzutu w ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II oparta została na nieujawnieniu skarżącej dokumentów, które mogły ewentualnie stanowić dowody odciążające. W pierwszej kolejności, w odniesieniu do argumentu, zgodnie z którym odmowa przez Komisję udzielenia dostępu do dokumentów pochodzących od producentów mogła wywrzeć wpływ na jej obronę, Sąd rozstrzygnął, że treść niepodanych do wiadomości dokumentów nie mogła podważyć poczynionych w decyzji 91/300 stwierdzeń dotyczących zajmowanej przez nią pozycji dominującej, jej nadużycia i wpływu na handel między państwami członkowskimi. W drugiej kolejności, w odniesieniu do odmowy dostępu do akt sprawy pochodzących od samej skarżącej, Sąd uznał, że może ona powołać się na dokumenty pochodzące z jej własnego zakresu działalności. Sąd wyciągnął z tego wniosek, że w okolicznościach tej sprawy Komisja słusznie odmówiła skarżącej dostępu do akt sprawy i dostarczenia jej listy znajdujących się w tych aktach dokumentów.

202 Część pierwsza zarzutu w ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II oparta została na nieujawnieniu skarżącej dokumentów, które stanowiły dowody obciążające. Sąd rozstrzygnął, że w kontekście poczynionych przez Komisję stwierdzeń dotyczących oferowanych przez spółkę w Zjednoczonym Królestwie specjalnych rabatów sposób postępowania Komisji był niemal nie do pogodzenia z prawem do obrony, lecz stwierdzone uchybienie pozostało w tym przypadku bez wpływu na wykonywanie przez skarżącą przysługujących jej praw do obrony. Ponadto inne podnoszone przez skarżącą argumenty wchodziły w zakres istoty sprawy i były niepowiązane z zarzutem opartym na naruszeniu prawa do obrony.

203 Sąd oddalił zatem w całości zarzut oparty na naruszeniu prawa do obrony.

204 Sąd zbadał następnie zarzut oparty na nieprawidłowym uwierzytelnieniu decyzji 91/300 i doszedł do wniosku, że należy stwierdzić jej nieważność.

205 Po oddaleniu odwołania w ww. w pkt 19 wyroku w sprawie Komisja przeciwko ICI ww. w pkt 16 wyrok w sprawie ICI II stał się prawomocnym orzeczeniem sądowym.

206 Zgodnie z ww. w pkt 197 orzecznictwem, aby ustalić, czy kwestia dostępu do akt sprawy ma powagę rzeczy osądzonej, należy więc zbadać, czy skarga, w sprawie której postępowanie zostało zakończone wydaniem ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II oraz skarga złożona w niniejszej sprawie, dotyczą tych samych stron, mają taki sam przedmiot i są oparte na tej samej podstawie.

207 Stwierdzić należy, że warunek związany z tożsamością stron sporów w ramach tych dwóch skarg został w niniejszym przypadku spełniony. Tak samo bowiem jak skarga, w której postępowanie zostało zakończone wydaniem ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II, skarga złożona w niniejszej sprawie dotyczy tej samej skarżącej i Komisji. W odniesieniu do warunków związanych z tożsamością podmiotu i podstawy należy od razu wskazać, że formalnie rzecz ujmując, Komisja wydała dwie decyzje, a mianowicie decyzję 91/300 i zaskarżoną decyzję. Jednak z powyższych rozważań (zob. w szczególności pkt 24, 111, 112 i 156 powyżej) wynika po pierwsze, że treść zaskarżonej decyzji jest taka sama jak treść decyzji 91/300, z wyjątkiem jej nowej części zatytułowanej „Postępowanie przed Sądem Pierwszej Instancji i Trybunałem Sprawiedliwości", i po drugie, że zaskarżona decyzja została oparta na tej samej podstawie co decyzja 91/300. Zasadne było bowiem wydanie przez Komisję zaskarżonej decyzji w takim samym brzmieniu jak decyzja 91/300, bez konieczności dokonywania, po stwierdzeniu nieważności decyzji 91/300, nowych czynności proceduralnych ze względu na to, że formalny brak dotyczył wyłącznie sposobu ostatecznego wydania tej decyzji oraz na to, że to stwierdzenie nieważności decyzji pozostało bez wpływu na ważność poprzedzających jej wydanie środków przygotowawczych.

208 W sytuacji bowiem gdy w okresie pomiędzy ogłoszeniem ww. w pkt 19 wyroku w sprawie Komisja przeciwko ICI a wydaniem zaskarżonej decyzji Komisja nie przeprowadziła żadnej czynności dochodzeniowej, gdy treść zaskarżonej decyzji jest identyczna jak treść decyzji 91/300, z wyjątkiem fragmentu dotyczącego postępowania przed Sądem i Trybunałem, oraz gdy skarżąca zwraca się ponownie o dostęp do akt sprawy, stwierdzić należy, iż spór ten ma taki sam przedmiot i jest oparty na tej samej podstawie.

209 Ponieważ warunki związane z tożsamością stron, przedmiotu i podstawy sporu zostały w niniejszym przypadku spełnione kumulatywnie, zgodnie z wymogiem określonym w ww. w pkt 197 orzecznictwie uznać należy, że kwestia prawna dotycząca dostępu do akt sprawy COMP/33.133 – D: Węglan sodu – ICI została faktycznie rozstrzygnięta przez sąd i, co za tym idzie, ma powagę rzeczy osądzonej.

210 Ta powaga rzeczy osądzonej stoi na przeszkodzie ponownemu przedstawieniu jej Sądowi oraz ponownemu jej zbadaniu.

211 Wynika z tego, że część czwartą zarzutu drugiego należy odrzucić jako niedopuszczalną.

212 Tytułem uzupełnienia należy jednak podnieść, że nawet przy założeniu, iż kwestia prawna dotycząca dostępu do akt sprawy nie ma powagi rzeczy osądzonej, uwagi przedstawione przez skarżącą w dniu 13 października 2005 r. w efekcie zapoznania się z aktami sprawy w ramach środka organizacji postępowania nie mogą podważyć wniosków, do których Sąd doszedł w ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II.

213 W odniesieniu do argumentu skarżącej, zgodnie z którym pewne dokumenty umożliwiłyby jej poparcie jej tezy i podważenie szeregu wniosków, do których Komisja

doszła w zaskarżonej decyzji, podnieść należy, że skarżąca nie wykazała, iż nieujawnienie tych dokumentów i informacji mogło mieć niekorzystny dla niej wpływ na przebieg postępowania administracyjnego oraz treść wydanej przez Komisję decyzji, który to wymóg został ustanowiony w orzecznictwie dotyczącym dowodów odciążających (zob. podobnie ww. w pkt 71 wyrok z dnia 18 czerwca 2008 r. w sprawie Hoechst przeciwko Komisji, pkt 146 i przytoczone tam orzecznictwo).

214 Skarżąca nie wykazała bowiem, że gdyby miała ona możliwość powołania się na zawarte w aktach sprawy dokumenty w trakcie postępowania administracyjnego, mogłaby ona wskazać takie elementy, które nie byłyby zgodne z wnioskami wyciągniętymi na tym etapie przez Komisję i mogłyby zatem mieć w jakikolwiek sposób wpływ na ocenę dokonaną w ewentualnej decyzji, przynajmniej jeśli chodzi o wagę i czas trwania zarzucanego jej zachowania, a w konsekwencji na kwotę grzywny.

215 W odniesieniu do istnienia pozycji dominującej skarżąca twierdzi, że gdyby w trakcie postępowania administracyjnego miała ona dostęp do pewnych dokumentów, o których dowiedziała się w efekcie zapoznania się z aktami sprawy w ramach środka organizacji postępowania, umożliwiłoby to jej obalenie twierdzenia Komisji, zgodnie z którym zajmuje ona na rozpatrywanym rynku pozycję dominującą. Skarżąca twierdzi, że zwłaszcza mogłaby się ona powołać na dokumenty pochodzące od Solvay, od producentów niemieckich oraz od jej klientów w Zjednoczonym Królestwie w celu wykazania znaczenia, jakie miały produkty zastępcze, takie jak soda kaustyczna, stłuczka szklana czy dolomit, oraz w celu zobrazowania presji konkurencyjnej ze strony produktów przywożonych ze Stanów Zjednoczonych.

216 W tym względzie należy w pierwszej kolejności stwierdzić, że aby ustalić, iż skarżąca zajmowała pozycję dominującą na rozpatrywanym rynku, Komisja oparła się przede wszystkim na okoliczności posiadania przez tę pierwszą tradycyjnie 90% udziałów w tym rynku. Nic zaś nie pozwala na założenie, że skarżąca mogła odnaleźć

w brakujących grupach tematycznych akt sprawy dokumenty poddające w wątpliwość twierdzenie, iż posiada ona na rynku węglanu sodu pozycję dominującą (zob. podobnie ww. w pkt 16 wyrok w sprawie ICI II, pkt 61). Ponadto zgodnie z orzecznictwem, bardzo duże udziały w rynku stanowią jako takie, poza wyjątkowymi okolicznościami, dowód istnienia pozycji dominującej (wyrok Trybunału z dnia 13 lutego 1979 r. w sprawie 85/76 Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji, Rec. s. 461, pkt 41; wyrok Sądu z dnia 23 października 2003 r. w sprawie T-65/98 Van den Bergh Foods przeciwko Komisji, Rec. s. II-4653, pkt 154). Skarżąca zaś nie powołuje się na żaden fakt mogący stanowić taką wyjątkową okoliczność. Wreszcie zakładając nawet, że takie okoliczności zaistniały i była o nich mowa w dokumentach zawartych w brakujących grupach tematycznych akt sprawy, skarżąca nie mogła pominąć uwzględnienia w nich okoliczności niniejszego przypadku, a zatem przysługujące jej prawo do obrony nie mogło zostać w ten sposób naruszone.

217 Następnie w odniesieniu do argumentu dotyczącego produktów zastępczych podnieść należy, że Komisja nigdy nie kwestionowała tego, iż soda kaustyczna i stłuczka szklana stanowią w pewnym stopniu substytuty węglanu sodu, jak wynika to z motywów 129–134 zaskarżonej decyzji. Uznała ona jednak, że ta ograniczona substytucyjność nie wyklucza możliwości zajmowania przez skarżącą na rozpatrywanym rynku pozycji dominującej. Ponadto ze względu na to, że skarżąca była w okresie występowania okoliczności faktycznych sprawy jedynym producentem węglanu sodu w Zjednoczonym Królestwie, miała ona najlepszą z możliwych znajomość sytuacji na rozpatrywanym rynku oraz mogła dostarczyć Komisji informacji koniecznych do oceny kwestii substytucyjności węglanu sodu i sody kaustycznej czy stłuczki szklanej. Wbrew zatem temu, co twierdzi skarżąca, nie miała ona żadnej potrzeby zapoznawania się ani z dokumentami pochodzącymi od producentów z kontynentu, które dotyczyłyby innych rynków, ani z dokumentami pochodzącymi od jej klientów w Zjednoczonym Królestwie, aby wykazać, że nie dominowała ona na rynku ze względu na częściową substytucyjność węglanu sodu i sody kaustycznej czy stłuczki szklanej. Jeśli chodzi o substytucyjność węglanu sodu i dolomitu, stwierdzić należy, że skarżąca opiera się na pochodzącym od jej konkurenta dokumencie dotyczącym wizyty w jej własnym zakładzie. Skarżąca nie może zatem nie uwzględnić istnienia takiego dokumentu lub, co najmniej, informacji, jakie może on zawierać. W każdym razie skarżąca nie wykazała, że dowody dotyczące substytucyjności węglanu sodu i dolomitu mogły mieć wpływ na dokonaną przez Komisję ocenę zajmowanej przez tę pierwszą na rozpatrywanym rynku pozycji.

218 Wreszcie, w odniesieniu do argumentu skarżącej, zgodnie z którym dokumenty pochodzące od jej klientów w Zjednoczonym Królestwie lub od producentów z kontynentu obrazują presję konkurencyjną na rozpatrywany rynek ze strony producentów amerykańskich, podnieść należy, że wpływ wywierany przez producentów amerykańskich został przez Komisję szczegółowo przeanalizowany w zaskarżonej decyzji, w której instytucja ta uwzględnia ten przywóz i wyjaśnia, iż amerykańska konkurencja została objęta środkami przeciwdumpingowymi (motywy 51–54 i 128). Biorąc w każdym razie pod uwagę fakt, że skarżąca była w okresie występowania okoliczności faktycznych sprawy jedynym producentem węglanu sodu w Zjednoczonym Królestwie, musiała ona posiadać wystarczające informacje dotyczące rozpatrywanego rynku oraz wpływu, jaki wywierał nań przywóz ze Stanów Zjednoczonych, aby być w stanie się obronić w trakcie postępowania administracyjnego.

219 Należy zatem uznać, że w swych uwagach z dnia 13 października 2005 r. skarżąca nie przedstawiła niczego, co pozwoliłoby jej udowodnić, iż nieujawnienie w trakcie postępowania administracyjnego dokumentów, z którymi się zapoznała, oraz dokumentów rzekomo zawartych w brakujących grupach tematycznych akt sprawy mogło mieć niekorzystny dla niej wpływ na przebieg postępowania administracyjnego oraz treść wydanej przez Komisję zaskarżonej decyzji w zakresie dotyczącym zajmowanej przez skarżącą na rozpatrywanym rynku pozycji dominującej.

220 W odniesieniu do nadużywania pozycji dominującej skarżąca twierdzi, że gdyby w trakcie postępowania administracyjnego miała ona dostęp do pewnych dokumentów, o których dowiedziała się w efekcie zapoznania się z aktami sprawy w ramach środka organizacji postępowania, a także do rzekomo zawartych w brakujących grupach tematycznych akt sprawy niezależnych informacji pochodzących od jej klientów i konkurentów w Zjednoczonym Królestwie, umożliwiłoby to jej wykazanie tego, iż udzielane przez nią upusty nie mogły zmierzać do wykluczenia tych konkurentów z rynku oraz tego, iż były one zgodnym z prawem sposobem konkurowania na rynku. W jej opinii różnego rodzaju dokumenty świadczą o tym, że okoliczność

przyznawania upustów stanowiła dla producentów z kontynentu zwyczajową praktykę, co było istotnym dowodem na to, iż oferowane przez nią upusty były niewątpliwie zgodne z przyjętymi w przemyśle praktykami. Twierdzi ona ponadto, że pochodzące zwłaszcza od Akzo dokumenty, w których mowa jest o polityce podwójnych źródeł zaopatrzenia czy też drugiego dostawcy, byłyby dla niej przydatne do przeprowadzenia analizy kwestii tego, czy oferowane przez nią upusty skutkowały wyłączeniem jej konkurentów z rynku, jak twierdzi Komisja.

221 W tym względzie należy przede wszystkim podnieść, że argument skarżącej, zgodnie z którym upusty przyznawane w odniesieniu do dodatkowej wielkości sprzedaży stanowią zwyczajową praktykę, nie może przemawiać za tym, iż takie upusty, w sytuacji gdy są one przyznawane przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą, są zgodne z art. 82 WE. Zatem zapoznanie się z dokumentami dającymi wyraz istnieniu takiej praktyki nie byłoby w żaden sposób dla skarżącej przydatne.

222 Następnie należy podkreślić, że już z bezpośrednich dowodów z dokumentów wynika, że wprowadzony w życie przez skarżącą system upustów promował lojalność kontrahentów. W części zaskarżonej decyzji poświęconej okolicznościom faktycznym sprawy, w motywach 61–82 Komisja przytoczyła szereg dokumentów odnoszących się do upustów przyznawanych w odniesieniu do dodatkowej wielkości sprzedaży, z których to dokumentów wynika, że upusty te nie odzwierciedlały zysków wynikających ze zwiększonej efektywności i z zastosowania ekonomii skali oraz że w przeciwieństwie do powiązanego jedynie z wielkością zakupu rabatu ilościowego, celem tych rabatów było wykluczenie konkurentów z rynku. W przypadku zaś takim jak niniejszy, gdy Komisja, aby ustalić istnienie różnego rodzaju naruszeń, w zaskarżonej decyzji oparła się jedynie na bezpośrednich dowodach z dokumentów, skarżąca musi dołożyć starań, aby wykazać, w jakim zakresie inne dowody mogłyby podważyć stwierdzenie, że wprowadzony przez nią w życie system rabatów promował lojalność kontrahentów lub co najmniej, że te niepodważone bezpośrednie dowody z dokumentów mogą być także widziane w innym świetle.

223 Wreszcie w odniesieniu do argumentu dotyczącego prowadzenia polityki drugiego dostawcy stwierdzić należy, że Komisja była świadoma jej istnienia i jak wynika to z motywu 23 zaskarżonej decyzji, nigdy tego nie kwestionowała. Gdyby nawet zatem

skarżąca zapoznała się z dokumentem dotyczącym tej polityki, dotyczące nadużywania pozycji dominującej wnioski Komisji nie byłyby odmienne od tych faktycznie wyciągniętych.

224 Należy zatem stwierdzić, że w swych uwagach z dnia 13 października 2005 r. skarżąca nie przedstawiła niczego, co pozwoliłoby jej udowodnić, iż nieujawnienie w trakcie postępowania administracyjnego dokumentów, z którymi się zapoznała, oraz dokumentów rzekomo zawartych w brakujących grupach tematycznych akt sprawy mogło mieć niekorzystny dla niej wpływ na przebieg postępowania administracyjnego oraz treść wydanej przez Komisję zaskarżonej decyzji w zakresie dotyczącym nadużywania zajmowanej przez skarżącą pozycji dominującej.

225 W odniesieniu do wpływu na handel między państwami członkowskimi skarżąca twierdzi, że gdyby w trakcie postępowania administracyjnego miała ona dostęp do pewnych dokumentów, o których dowiedziała się w efekcie zapoznania się z aktami sprawy w ramach środka organizacji postępowania, a także do rzekomo zawartych w brakujących grupach tematycznych akt sprawy niezależnych informacji pochodzących od jej klientów w Zjednoczonym Królestwie, umożliwiłoby to jej obalenie wyciągniętych przez Komisję wniosków dotyczących wpływu na handel między państwami członkowskimi. Skarżąca twierdzi, że te różnego rodzaju dokumenty przemawiałyby za jej twierdzeniem, zgodnie z którym wprowadzanie barier między rynkami krajowymi nie było spowodowane zarzucanym jej zachowaniem mającym na celu wykluczenie konkurentów, lecz – czynnikami takimi jak koszty transportu, wahania kursów wymiany czy też podejmowane jednostronnie przez producentów decyzje o niezaopatrywaniu niektórych rynków, aby uniknąć w ten sposób ryzyka akcji odwetowej ze strony konkurencji.

226 W tym względzie należy podnieść, że przeprowadzona przez Komisję analiza wpływu na handel między państwami członkowskimi została oparta w szczególności na dokumentach pochodzących od samej skarżącej, a zwłaszcza na sporządzonej przez tę ostatnią w dniu 28 czerwca 1985 r. notatce o przyjętej strategii, wspomnianej w motywie 66 zaskarżonej decyzji, z której to notatki wynika, iż celem skarżącej było utrudnienie lub wyeliminowanie wszelkiego przywozu do Zjednoczonego Królestwa ciężkiego węglanu sodu, z wyjątkiem przywozu dokonywanego przez General Chemical (motywy 66–70 zaskarżonej decyzji). W przypadku zaś takim jak niniejszy, gdy Komisja aby ustalić istnienie naruszenia, w zaskarżonej decyzji oparła się jedynie na

bezpośrednich dowodach z dokumentów, skarżąca musi dołożyć starań, aby wykazać, w jakim zakresie inne dowody mogłyby podważyć stwierdzenie istnienia wpływu na handel między państwami członkowskimi lub co najmniej, że te niepodważone bezpośrednie dowody z dokumentów mogą być także widziane w innym świetle.

227 Ponadto w zakresie dotyczącym wprowadzania barier między rynkami krajowymi należy podnieść, że skarżąca mogła podczas postępowania administracyjnego przedstawić argumenty oparte na znaczeniu kosztów transportu, wahań kursów wymiany czy też akcji odwetowej w świetle swych własnych doświadczeń rynkowych, bez konieczności opierania się na dokumentach pochodzących od innych producentów.

228 Należy zaś stwierdzić, że w swych uwagach z dnia 13 października 2005 r. skarżąca nie przedstawiła niczego, co pozwoliłoby jej udowodnić, iż nieujawnienie w trakcie postępowania administracyjnego dokumentów, z którymi się zapoznała, oraz dokumentów rzekomo zawartych w brakujących grupach tematycznych akt sprawy mogło mieć niekorzystny dla niej wpływ na przebieg postępowania administracyjnego oraz treść wydanej przez Komisję zaskarżonej decyzji w zakresie dotyczącym wpływu zachowania skarżącej na handel między państwami członkowskimi.

229 W odniesieniu do kwoty grzywny skarżąca twierdzi, że nawet jeśli względy przedstawione w jej uwagach mogły nie mieć wpływu na dokonaną przez Komisję ocenę naruszenia art. 82 WE, mogły one mieć wpływ na dokonaną przez tę instytucję ocenę w zakresie kwoty grzywny. Skarżąca twierdzi, że gdyby w trakcie postępowania administracyjnego miała ona dostęp do pewnych dokumentów, o których dowiedziała się w efekcie zapoznania się z aktami sprawy w ramach środka organizacji postępowania, a także do rzekomo zawartych w brakujących grupach tematycznych akt sprawy niezależnych informacji pochodzących od jej klientów w Zjednoczonym Królestwie, umożliwiłoby to jej w szczególności powołanie się na materiał dowodowy „mogący wykazać, że w praktyce żaden z konkurentów nie został pozbawiony w znaczący

sposób możliwości sprzedaży oraz że nie zachodził negatywny wpływ na międzypaństwową wymianę handlową".

230 W tym względzie wystarczy podnieść, że skarżąca powołuje się na argumenty podniesione przez nią w zakresie dokonanych przez Komisję w zaskarżonej decyzji ocen dotyczących nadużywania przez skarżącą zajmowanej pozycji dominującej oraz wpływu na handel między państwami członkowskimi, w odniesieniu do których w pkt 218–226 powyżej wskazano, iż dostęp do akt sprawy nie umożliwiłby jej podważenia tych dokonanych przez Komisję ocen.

231 Należy zatem stwierdzić, że w swych uwagach z dnia 13 października 2005 r. skarżąca nie przedstawiła niczego, co pozwoliłoby jej udowodnić, iż nieujawnienie w trakcie postępowania administracyjnego dokumentów, z którymi się zapoznała, oraz dokumentów rzekomo zawartych w brakujących grupach tematycznych akt sprawy mogło mieć niekorzystny dla niej wpływ na przebieg postępowania administracyjnego oraz treść wydanej przez Komisję zaskarżonej decyzji w zakresie dotyczącym kwoty grzywny.

W przedmiocie części piątej, opartej na naruszeniu art. 253 WE

— Argumenty uczestników postępowania

232 Skarżąca podnosi, że Komisja, po stwierdzeniu przez Sąd nieważności decyzji 91/300, nie miała obowiązku wydawania nowej decyzji. Przeprowadzone przez nią

postępowanie było dalekie od przyjętych norm ze względu na to, że Komisja ani nie skierowała do niej nowego pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, ani nie zorganizowała przesłuchania, ani nie przeprowadziła ponownej konsultacji z komitetem doradczym. W tych okolicznościach brak udzielenia przez Komisję wyjaśnień dotyczących sposobu prowadzenia postępowania stanowi zdaniem skarżącej naruszenie art. 253 WE.

233 Komisja naruszyła również swój własny regulamin (Dz.U. 2000, L 308, s. 26) oraz zasadę dobrej administracji, nie uzasadniając zaskarżonej decyzji i „nie wydając ponownie innych decyzji, których nieważność została stwierdzona ze względów [podobnych do tych] jak w sprawie w 1990 r.". W tym względzie załączony do regulaminu Komisji kodeks dobrego postępowania administracyjnego personelu Komisji Europejskiej w jego kontaktach ze społeczeństwem stanowi, że różnice w sposobie traktowania podobnych spraw muszą zostać w sposób szczególny uzasadnione poprzez istotne cechy danej sprawy, a wszelkie wyjątki od tej zasady muszą być należycie uzasadnione. Ponadto brak uzasadnienia decyzji w zakresie dotyczącym istotnych jej elementów, w szczególności oceny prawnej i grzywny, wskazuje na to, że Komisja naruszyła art. 253 WE.

234 Komisja kwestionuje argumenty podnoszone przez skarżącą.

— Ocena Sądu

235 Należy stwierdzić, że podnoszony przez skarżącą zarzut nie znajduje uzasadnienia w faktach. Komisja w motywach 162–172 zaskarżonej decyzji uzasadniła, dlaczego po stwierdzeniu przez Sąd nieważności decyzji 91/300 postanowiła wydać nową decyzję.

236 Okoliczność, że Komisja nie skierowała do skarżącej nowego pisma w sprawie przedstawienia zarzutu, nie przesłuchała jej ponownie i nie skonsultowała ponownie komitetu doradczego, nie może stanowić braku uzasadnienia zaskarżonej decyzji. Celem tych podniesionych przez skarżącą argumentów jest bowiem w istocie jedynie zakwestionowanie zasadności dokonanej przez Komisję oceny tych różnego rodzaju kwestii i należy je zatem oddalić (zob. podobnie ww. w pkt 25 wyrok Sądu w sprawie PCV II, pkt 389).

237 Tak samo, wbrew temu, co twierdzi skarżąca, Komisja, decydując się na ponowne stwierdzenie w nowej decyzji, po stwierdzeniu nieważności decyzji 91/300, tych samych naruszeń, nie odeszła od ustalonej praktyki decyzyjnej. Potwierdziła ona jedynie w ten sposób swą początkową decyzję o ukaraniu tych naruszeń, co nie jest sprzeczne z art. 233 WE, który jedynie zawiera nakaz podjęcia środków zapewniających wykonanie ww. w pkt 19 wyroku w sprawie Komisja przeciwko ICI, czyli usunięcie jedynie niezgodności z prawem stwierdzonej w tym wyroku (zob. podobnie ww. w pkt 39 wyrok Trybunału w sprawie PCV II, pkt 451). Skarżąca nie wskazuje ponadto żadnej innej sprawy, która byłaby podobna do niniejszej i została potraktowana przez Komisję w odmienny sposób.

238 Dlatego też należy oddalić część piątą zarzutu drugiego i w konsekwencji oddalić zarzut drugi w całości.

W przedmiocie zarzutu trzeciego, opartego na dokonaniu niewłaściwej oceny rozpatrywanego rynku

Argumenty uczestników postępowania

239 Powołując się na wyrok Sądu z dnia 22 marca 2000 r. w sprawach połączonych T-125/97 i T-127/97 Coca-Cola przeciwko Komisji, Rec. s. II-1733, skarżąca wskazuje,

że w ramach skargi o stwierdzenie nieważności decyzji 91/300 nie zakwestionowała ona wyciągniętego przez Komisję wniosku, zgodnie z którym rozpatrywanym rynkiem geograficznym był rynek Zjednoczonego Królestwa, ani też wniosku, że rozpatrywanym rynkiem produktu był rynek węglanu sodu, zarówno ciężkiego, jak i lekkiego. Jednak zdaniem skarżącej, Komisja nie mogła poprzestać na ponownym przedstawieniu w zaskarżonej decyzji wyciągniętych na podstawie przeprowadzonej przed dziesięcioma laty analizy wniosków dotyczących rozpatrywanych produktów i rynków geograficznych. Powinna ona była zbadać, czy te wnioski zachowują aktualność w kontekście zmian prawa i praktyki, jakie zaszły w okresie, który upłynął pomiędzy wydaniem obu decyzji. Komisja popełniła zatem w zaskarżonej decyzji błąd dotyczący okoliczności faktycznych i nie uzasadniła jej odpowiednio. Ponadto zdaniem skarżącej nic w zaskarżonej decyzji nie wskazuje na to, że Komisja przeprowadziła w 2000 r. jedno z dochodzeń, o których mowa w jej komunikacie w sprawie definicji rynku właściwego do celów wspólnotowego prawa konkurencji (Dz. 1997, C 372, s. 5).

240 Komisja kwestionuje argumenty podnoszone przez skarżącą.

Ocena Sądu

241 Po pierwsze, skarżąca nie kwestionuje tego, że wydając decyzję 91/300, Komisja przeprowadziła analizę struktury rynku i konkurencji. Tak samo nie twierdzi ona, że Komisja popełniła w tej decyzji błąd w określeniu rynku geograficznego i rynku produktu.

242 Skarżąca wskazuje jedynie, że Komisja powinna była zbadać, czy wyciągnięte przez nią wnioski nadal zachowują aktualność w kontekście zmian prawa i praktyki, które zaszły w okresie między wydaniem decyzji 91/300 a wydaniem zaskarżonej decyzji. Powołuje się ona na ww. w pkt 239 wyrok w sprawach połączonych Coca-Cola przeciwko Komisji, w którym Sąd w szczególności rozstrzygnął, że stwierdzenie przez Komisję istnienia pozycji dominującej wynika z przeprowadzonej przez nią analizy struktury rozpatrywanego rynku i stosunków konkurencyjnych istniejących na nim w momencie wydawania przez tę instytucję poszczególnych decyzji (pkt 81).

243 Należy jednak przypomnieć, że zgodnie z orzecznictwem instytucja, która wydała akt, którego nieważność stwierdzono, jest zobowiązana jedynie w granicach tego, co jest do tego konieczne, do zapewnienia wykonania wyroku stwierdzającego nieważność, a postępowanie mające na celu zastąpienie aktu, którego nieważność stwierdzono, może zostać podjęte na nowo dokładnie od tego momentu, w którym wystąpiła niezgodność z prawem (zob. wyrok Trybunału z dnia 29 listopada 2007 r. w sprawie C-417/06 P Włochy przeciwko Komisji, niepublikowany w Zbiorze, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo). W niniejszym przypadku zaś Sąd stwierdził nieważność decyzji 91/300 ze względu na to, iż została ona uwierzytelniona po podaniu jej do wiadomości, co stanowiło naruszenie istotnych wymogów proceduralnych w rozumieniu art. 230 WE.

244 Komisja mogła zatem podjąć na nowo swą analizę na etapie uwierzytelniania, bez konieczności badania tego, czy dotyczące rozpatrywanego rynku wnioski wyciągnięte przez nią przy wydawaniu decyzji 91/300 zachowują nadal aktualność w kontekście okoliczności faktycznych i prawnych zachodzących w momencie wydawania zaskarżonej decyzji.

245 Wniosku tego nie może podważyć argument oparty przez skarżącą na pkt 81 ww. w pkt 239 wyroku w sprawach połączonych Coca-Cola przeciwko Komisji. Z uznania, że stwierdzenie istnienia pozycji dominującej wynika z przeprowadzonej analizy struktury rozpatrywanego rynku i stosunków konkurencyjnych istniejących na nim w momencie wydawania poszczególnych decyzji, nie wynika bowiem, że Komisja powinna każdorazowo przeprowadzać w momencie wydawania ponownej decyzji nową analizę rozpatrywanego rynku. W niniejszym przypadku należy stwierdzić, że Komisja nie była zobowiązana do przeprowadzania takiej analizy, ponieważ nie było to konieczne do zapewnienia wykonania ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II. Przedstawione w pkt 239 powyżej argumenty skarżącej oparte na wystąpieniu błędu dotyczącego okoliczności faktycznych i braku uzasadnienia opierają się zatem na błędnej przesłance i należy je również oddalić.

246 Dlatego należy oddalić zarzut trzeci.

W przedmiocie zarzutu czwartego, opartego na braku pozycji dominującej

Argumenty stron

247 W opinii skarżącej przyjęte jest, że przedsiębiorstwo posiadające ponad 90% udziałów w rynku danego produktu zwykle jest uznawane za dominujące w rozumieniu art. 82 WE. Jednak samo posiadanie dużego udziału w rynku nie wystarczy do ustalenia istnienia pozycji dominującej. W zaskarżonej decyzji zaś zdaniem skarżącej Komisja nie dokonała właściwej oceny pewnych czynników, które uniemożliwiły skarżącej zachowanie niezależne od innych konkurentów, klientów i wreszcie konsumentów w rozumieniu ww. w pkt 216 wyroku w sprawie Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji. Przez długie lata jej klienci byli zaś w stanie ustalać zarówno ilość kupowanego od niej i od importerów węglanu sodu, jak i ilość produktów wobec niego zastępczych. Jej klienci weszli bowiem w relacje handlowe z dostawcami z Europy Wschodniej i ze Stanów Zjednoczonych, aby w ten sposób uzyskać alternatywne źródła zaopatrzenia oraz zapewnić cenową i jakościową konkurencyjność skarżącej, pomimo posiadania przez nią znacznego udziału w rynku. Jej klienci, a zwłaszcza producenci szkła, dysponowali w tym względzie znaczną siłą nabywczą, co skutkowało tym, że skarżąca nie zajmowała w swym przekonaniu pozycji dominującej. Skarżąca podkreśla, że Komisja zastosowała zasadę równoważącej siły nabywczej w swej decyzji 1999/641/WE z dnia 25 listopada 1998 r. uznającej koncentrację za zgodną ze wspólnym rynkiem oraz z funkcjonowaniem porozumienia EOG (sprawa IV/M.1225 – Enso/Stora) (Dz.U. 1999, L 254, s. 9). W niniejszym przypadku Komisja nie przyznała, że równoważąca

siła nabywców stanowi ograniczenie dla jej siły rynkowej. Komisja nie uwzględniła ponadto dostępności produktów substytucyjnych oraz czynników, które spowodowały spadek wielkości jej sprzedaży, począwszy od 1979 r.

248 Komisja tak samo nie uwzględniła okoliczności, że co najmniej jeden z producentów szkła w Europie Zachodniej zastąpił węglan sodu sodą kaustyczną. Skarżąca twierdzi również, że Komisja nie dokonała oceny znaczenia stłuczki szklanej jako czynnika ograniczającego jej siłę rynkową ani znaczenia innych substytutów, takich jak dolomit, o którym nawet nie wspomniała w zaskarżonej decyzji.

249 Skarżąca przyznaje, że dla jej klientów General Chemical i Brenntag stanowili dostawców posiłkowych. Kwestionuje ona jednak, że może stanowić to czynnik wskazujący na posiadaną przez nią siłę rynkową. W jej opinii okoliczność polegająca na tym, że duży klient uczyni z dostawcy posiłkowego dostawcę głównego, lub na tym, że kilku klientów zwiększy swe zakupy u dostawcy posiłkowego, wystarczy, aby pozbawić ją zysków.

250 Ponadto twierdzenie Komisji, zgodnie z którym skarżąca utrzymywała ceny na wyższym poziomie niż ten istniejący w innych państwach członkowskich, jest błędne i nie zostało oparte na żadnym dowodzie. Okoliczność, że stosowane przez nią ceny były zazwyczaj nieco wyższe, odzwierciedla między innymi wpływ, jaki wywarł na ponoszone przez nią koszty znaczny spadek popytu na węglan sodu, który nie dotknął wszystkich rynków w tym samym stopniu. Odzwierciedla ona również wpływ na te koszty czynników takich jak kursy wymiany walut czy cena paliwa.

251 Skarżąca przyznaje, że aby utrzymać rentowność jej obu wydziałów zajmujących się wytwarzaniem węglanu sodu, przyjęła ona strategię polegającą na utrzymywaniu wystarczającej wielkości sprzedaży, co pociągało za sobą konieczność poszukiwania możliwości zwiększenia jej skali oraz reagowania na oferty dostawców

alternatywnych. Nie zgadza się ona natomiast z twierdzeniem, zgodnie z którym usiłowała ona zmniejszyć do minimum obecność na rynku takich jej konkurentów jak General Chemical czy Brenntag lub też ograniczyć ich konkurencyjność.

252 Wreszcie w szeregu przyjętych w rozpatrywanym okresie rozporządzeń i decyzji antydumpingowych Komisja doszła do wniosku o występowaniu dumpingu i wyrządzeniu poważnej szkody; tytułem przykładu wskazać można rozporządzenie (EWG) nr 2253/84 z dnia 31 lipca 1984 r., nakładające tymczasowe cło antydumpingowe na przywóz niektórych rodzajów węglanu sodu pochodzącego ze Stanów Zjednoczonych Ameryki oraz dotyczące zatwierdzenia zobowiązań w zakresie przywozu tego samego produktu (Dz.U. L 206, s. 15). Sytuacja taka jest zdaniem skarżącej nie do pogodzenia z istnieniem pozycji dominującej. Twierdzi ona, że stosując środki antydumpingowe, Komisja była niewątpliwie zdania, że środki te nie mogą znacząco zmniejszyć konkurencji czy doprowadzić do stworzenia monopoli, a także że leżą one w interesie Wspólnoty.

253 Komisja kwestionuje argumenty podnoszone przez skarżącą.

Ocena Sądu

254 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pozycja dominująca, o której mowa w art. 82 WE, dotyczy sytuacji, w której przedsiębiorstwo posiada taką siłę ekonomiczną, która stwarza mu możność stawania na przeszkodzie utrzymaniu skutecznej konkurencji na danym rynku, pozwalając mu zachowywać się w sposób w znacznej mierze niezależny od jego konkurentów, klientów i wreszcie konsumentów (wyrok Trybunału z dnia 14 lutego 1978 r. w sprawie 27/76 United Brands i United Brands Continentaal przeciwko Komisji, Rec. s. 207, pkt 65; wyrok Sądu z dnia 17 września

2007 r. w sprawie T-201/04 Microsoft przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3601, pkt 229). Taka pozycja – w odróżnieniu od pozycji monopolistycznej lub quasi-monopolistycznej – nie wyklucza istnienia pewnej konkurencji, ale pozwala przedsiębiorstwu, które ją zajmuje, jeśli nie decydować o warunkach, w jakich owa konkurencja będzie się rozwijać, to przynajmniej wpływać w istotny sposób na te warunki, a w każdym razie pozwala mu zachowywać się w znacznej mierze bez konieczności uwzględniania tychże warunków, bez ponoszenia jednak negatywnych konsekwencji takiego zachowania (ww. w pkt 216 wyrok w sprawie Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji, pkt 39).

255 Istnienie pozycji dominującej wynika zasadniczo z łącznego wystąpienia szeregu czynników, które – gdy są rozpatrywane z osobna – nie muszą mieć decydującego znaczenia (ww. w pkt 254 wyrok w sprawie United Brands i United Brands Continentaal przeciwko Komisji, pkt 66). Badanie istnienia pozycji dominującej na danym rynku powinno polegać na zbadaniu najpierw struktury tego rynku, a następnie – sytuacji konkurencyjnej na owym rynku (zob. podobnie ww. w pkt 254 wyrok w sprawie United Brands i United Brands Continentaal przeciwko Komisji, pkt 67).

256 Bardzo duże udziały w rynku stanowią same w sobie, poza wyjątkowymi okolicznościami, dowód istnienia pozycji dominującej. Posiadanie bardzo dużego udziału w rynku – w sytuacji gdy przedsiębiorstwa posiadające znacznie mniejsze udziały w rynku nie są w stanie szybko zaspokoić popytu ze strony podmiotów, które pragnęłyby odwrócić się od przedsiębiorstwa posiadającego największy udział w rynku – stawia bowiem przedsiębiorstwo, które posiada ów udział przez pewien czas, ze względu na wielkość produkcji i podaż, jakie ono reprezentuje, w pozycji siły, która czyni z tego przedsiębiorstwa nieuniknionego partnera handlowego i która chociażby z tego powodu zapewnia mu, przynajmniej przez względnie długie okresy, niezależność w działaniu typową dla pozycji dominującej (ww. w pkt 216 wyroki w sprawie Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji, pkt 41; w sprawie Van den Bergh Foods przeciwko Komisji, pkt 154). Zgodnie zaś z orzecznictwem Trybunału udział w rynku wynoszący 50% stanowi sam w sobie, poza wyjątkowymi okolicznościami, dowód istnienia takiej pozycji (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 3 lipca 1991 r. w sprawie C-62/86 AKZO przeciwko Komisji, Rec. s. I-3359, pkt 60).

257 Tak więc udział w rynku wynoszący 70–80% stanowi sam w sobie wyraźną wskazówkę co do istnienia pozycji dominującej (wyroki Sądu: z dnia 12 grudnia 1991 r. w sprawie T-30/89 Hilti przeciwko Komisji, Rec. s. II-1439, pkt 92; z dnia 30 września 2003 r. w sprawach połączonych T-191/98, od T-212/98 do T-214/98 Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-3275, pkt 907).

258 W niniejszym przypadku Komisja w motywie 127 zaskarżonej decyzji wskazała, że skarżąca posiadała udział w rynku „zazwyczaj przekraczający 90%", i to „w całym rozpatrywanym okresie". Skarżąca w swej skardze nie kwestionuje tego, że posiadała bardzo duży udział w rynku.

259 Z faktu posiadania takich udziałów w rynku wynika, z zastrzeżeniem wyjątkowych okoliczności właściwych dla niniejszej sprawy, że skarżąca zajmowała na rozpatrywanym rynku pozycję dominującą.

260 W motywie 128 zaskarżonej decyzji Komisja wymienia różne elementy, które uzupełniają przeprowadzoną analizę udziałów skarżącej w rynku i prowadzą do wyciągnięcia wniosku, że zajmowała ona pozycję dominującą.

261 Elementy te już z założenia nie są związane z wyjątkowymi okolicznościami, które mogłyby pozwolić na wyciągnięcie wniosku, że skarżąca nie zajmuje pozycji dominującej, nie ma potrzeby badać kierowanych pod ich adresem uwag krytycznych.

262 Poza tym skarżąca wysuwa sześć argumentów, które należy zbadać, aby określić, czy w niniejszej sprawie zachodziły te wyjątkowe, w rozumieniu orzecznictwa Trybunału, okoliczności.

263 Po pierwsze, skarżąca wymienia silną presję konkurencyjną ze strony innych producentów węglanu sodu.

264 W tym względzie należy przede wszystkim przypomnieć, że istnienie na danym rynku pewnego stopnia konkurencji nie wyklucza występowania na nim pozycji dominującej.

265 Należy ponadto zauważyć, że skarżąca nie przedstawia żadnego elementu stanu faktycznego czy dowodu mogącego zakwestionować wyciągnięty przez Komisję wniosek „o braku jakiejkolwiek konkurencji ze strony Solvay i innych producentów z Europy Zachodniej". Przeciwnie, skarżąca przyznaje, że producenci z kontynentu nie osiągali w Zjednoczonym Królestwie znaczącej wielkości sprzedaży węglanu sodu. Tak samo uznaje ona za nieprawdopodobne „pojawienie się na rynku nowego producenta sody syntetycznej i zwiększenie zdolności produkcyjnych we Wspólnocie" (motyw 128 zaskarżonej decyzji).

266 Ponadto w motywie 128 zaskarżonej decyzji Komisja podniosła, że klienci uważają General Chemical i Brenntag za dostawców posiłkowych, co zostało potwierdzone przez skarżącą. Ta ostatnia twierdzi jednak, iż okoliczność polegająca na tym, że duży klient uczyni z dostawcy posiłkowego dostawcę głównego lub na tym, że kilku klientów zwiększy swe zakupy u dostawcy posiłkowego wystarczy, aby pozbawić ją zysków. Twierdzenie takie ma jednak czysto hipotetyczny charakter, ponieważ skarżąca nie przedstawiła żadnego dowodu na jego poparcie. Nawet zakładając, że twierdzenie takie jest zasadne, podniesiony przez skarżącą argument jest nieistotny dla sprawy, ponieważ sama tylko okoliczność, iż klienci posługują się taką groźbą, nie może stanowić wyjątkowej okoliczności wyłączającej możliwość występowania na rozpatrywanym rynku pozycji dominującej.

267 Tak samo, choć skarżąca kwestionuje „sukces [jej strategii] mającej na celu zmniejszenie do minimum obecność na rynku takich jej konkurentów, jak General Chemical czy Brenntag lub też ograniczenie ich konkurencyjności oraz utrzymanie przeważającej części rynku w Zjednoczonym Królestwie", nie przedstawia ona na poparcie tej argumentacji żadnego konkretnego dowodu.

268 Jeśli chodzi o dokumenty pochodzące ze źródeł kontynentalnych i dotyczące konkurentów amerykańskich, o których to dokumentach skarżąca dowiedziała się w efekcie zapoznania się z aktami sprawy w ramach środka organizacji postępowania, nie mogą one zmienić oceny dokonanej przez Komisję w zakresie dotyczącym posiadania przez skarżącą pozycji dominującej na rozpatrywanym rynku. Skarżąca powołała się na przywozy ze Stanów Zjednoczonych w trakcie postępowania administracyjnego, a Komisja uwzględniła tą argumentację przed wydaniem zaskarżonej decyzji.

269 Wynika z tego, że podniesiony przez skarżącą argument oparty na istnieniu presji konkurencyjnej wywieranej przez innych producentów węglanu sodu, niczym niepoparty, nie może stanowić wyjątkowej okoliczności wyłączającej możliwość występowania na rozpatrywanym rynku pozycji dominującej.

270 Po drugie, skarżąca powołuje się na możliwość zastąpienia węglanu sodu sodą kaustyczną, stłuczką szklaną i dolomitem, która to możliwość stwarzała jej zdaniem presję konkurencyjną w jej relacjach z klientami.

271 W tym względzie stwierdzić należy, że w motywach 129–133 zaskarżonej decyzji Komisja dokonała szczegółowej analizy zastępowania węglanu sodu sodą kaustyczną i doszła do wniosku, iż w praktyce ta możliwość jest bardzo ograniczona. Skarżąca w swej skardze nie przedstawia żadnego mogącego zakwestionować tą analizę dowodu.

272 Jeśli chodzi o stłuczkę szklaną, Komisja w motywie 134 zaskarżonej decyzji wskazała, że zapotrzebowanie na sodę klienta będącego producentem szkła gospodarczego dzięki użyciu stłuczki szklanej może zostać zmniejszone co najwyżej o 15%. Skarżąca nie kwestionuje tej liczby. Komisja przyznała również, że użycie stłuczki szklanej mogło zasadniczo zmniejszyć zależność klientów od dostawców sody, nie zmniejszając jednak możliwości wykluczenia małych producentów sody przez silnego producenta. Dlatego też należy stwierdzić, że – wbrew twierdzeniom skarżącej – Komisja wzięła pod uwagę wspomnianą możliwość zastąpienia węglanu sodu stłuczką szklaną. Argument skarżącej jest zatem bezzasadny.

273 Jeśli chodzi o dolomit, skarżąca poprzestała na stwierdzeniu jego istnienia i nie przedstawia żadnego argumentu czy dowodu umożliwiającego określenie stopnia jego wykorzystania jako substytutu węglanu sodu.

274 Dokumenty, o których skarżąca wspomina w swych uwagach przedstawionych w efekcie zapoznania się z aktami sprawy w ramach środka organizacji postępowania, umożliwiają bowiem jedynie ustalenie, że soda kaustyczna i stłuczka szklana stanowią częściowe substytuty węglanu sodu, a także że węglan sodu może być ewentualnie zastąpiony dolomitem. Nic jednak w tych dokumentach nie pozwala na zakwestionowanie wyciągniętych przez Komisję wniosków co do tego, że częściowa substytucyjność węglanu sodu nie wyklucza możliwości zajmowania przez skarżącą na rozpatrywanym rynku pozycji dominującej. Jak ponadto podniosła Komisja, skarżąca nie twierdzi, że główni nabywcy węglanu sodu, czyli huty szkła, wykorzystują dolomit. W tej sytuacji nic nie wskazuje na to, że wykorzystywanie dolomitu mogło mieć wpływ na istnienie na rozpatrywanym rynku pozycji dominującej skarżącej.

275 Skarżąca nie wykazała zatem, że Komisja popełniła oczywisty błąd w ocenie, dochodząc do wniosku, iż te możliwości zastąpienia węglanu sodu innymi produktami nie stanowiły znacznego ograniczenia w stosunku do jej siły rynkowej.

276 Po trzecie, skarżąca twierdzi, że Komisja powinna była wziąć pod uwagę presję konkurencyjną wywieraną przez klientów.

277 W swej skardze skarżąca wskazuje, że jej czterech największych klientów jest kontrahentami w około 50% dokonywanych przez nią sprzedaży. Nie wyjaśnia ona jednak, ile wynoszą odpowiednie udziały każdego z tych czterech klientów. Poprzestaje ona ponadto na niepopartym niczym twierdzeniu, że jej klienci, a w szczególności producenci szkła, dysponują „znaczną siłą nabywczą". Zakładając nawet zatem, że Komisja powinna była wziąć pod uwagę kryterium siły wyrównawczej jej klientów, skarżąca nie wykazała, iż ci klienci byli w stanie zrównoważyć jej siłę rynkową.

278 Po czwarte, skarżąca kwestionuje twierdzenie Komisji, zgodnie z którym utrzymywała ona ceny na wyższym poziomie niż ten istniejący w innych państwach członkowskich. W tym względzie podnieść należy, że skarżąca przyznaje jednocześnie, iż stosowane przez nią ceny „były zazwyczaj nieco wyższe niż te [istniejące] w innych państwach członkowskich". Powołuje się ona na spadek popytu na węglan, który nie dotknął wszystkich rynków w tym samym stopniu, na kursy wymiany walut czy cenę paliwa, jednak nie popiera swej argumentacji żadnym konkretnym dowodem, który umożliwiłby Sądowi sprawdzenie zasadności jej twierdzeń.

279 Po piąte, skarżąca podnosi, że aby utrzymać rentowność jej obu wydziałów zajmujących się wytwarzaniem węglanu sodu, przyjęła ona strategię polegającą na utrzymywaniu wystarczającej wielkości sprzedaży, co pociągało za sobą konieczność poszukiwania możliwości zwiększenia jej skali oraz reagowania na oferty dostawców alternatywnych. Wystarczy jednak stwierdzić, że za pomocą takiego argumentu nie można podważyć istnienia na rozpatrywanym rynku pozycji dominującej skarżącej.

280 Po szóste, skarżąca powołuje się na przyjęte przez Komisję środki antydumpingowe. W tym względzie należy podnieść, że w zaskarżonej decyzji Komisja zbadała szczegółowo środki antydumpingowe, jakie zostały zastosowane wobec producentów amerykańskich (motywy 51–54), i w kwestii siły rynkowej skarżącej doszła na tej podstawie do wniosku, iż ta ostatnia była objęta, jeśli chodzi o producentów amerykańskich oraz producentów z Europy Wschodniej, ochroną oferowaną przez środki antydumpingowe oraz ograniczenia cenowe nałożone na General Chemical w ramach zobowiązań o charakterze antydumpingowym (motyw 128).

281 W odpowiedzi na te stwierdzenia skarżąca podnosi przede wszystkim, że udowodnione istnienie dumpingu aż do 1984 r. jest sprzeczne z wnioskiem, zgodnie z którym cieszyła się ona wówczas pozycją dominującą. Skarżąca nie wyjaśnia jednak względów, dla których istnienie dumpingu ze strony producentów amerykańskich mogło spowodować wyciągnięcie wniosku, że nie zajmowała ona pozycji dominującej. W każdym razie rozporządzenie nr 2253/84, wydane w kontekście prawnym całkowicie odmiennym niż kontekst art. 82 WE, nie wskazuje na to, że skarżąca nie zajmowała w Zjednoczonym Królestwie pozycji dominującej.

282 Skarżąca twierdzi następnie, że przyjęcie środków antydumpingowych pozostawało w opinii Komisji bez wpływu na sytuację konkurencyjną wewnątrz Wspólnoty. Skarżąca jednak nie popiera niczym tego twierdzenia, które wydaje się mieć czysto hipotetyczny charakter, ponieważ Komisja w rozporządzeniu nr 2253/84 nie powołuje się w żaden sposób na sytuację konkurencyjną wewnątrz Wspólnoty.

283 Reasumując, podniesione przez skarżącą argumenty nie pozwalają na uznanie, że zachodziły wyjątkowe okoliczności, które uzasadniałyby zakwestionowanie twierdzenia, zgodnie z którym posiadała ona na rozpatrywanym rynku pozycję dominującą.

284 Należy zatem oddalić zarzut czwarty.

W przedmiocie zarzutu piątego, opartego na braku nadużycia pozycji dominującej

285 Zarzut piąty dzieli się na trzy części dotyczące, po pierwsze, rabatów przyznawanych w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży, po drugie, klauzul w przedmiocie wyłącznej dostawy i ograniczeń zakupów u konkurentów oraz, po trzecie, innych zachęt finansowych.

W przedmiocie części pierwszej, opartej na rabatach przyznawanych w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży

— Argumenty stron

286 Skarżąca kwestionuje twierdzenie, zgodnie z którym stosowane przez nią w rozpatrywanym okresie praktyki w dziedzinie ustalania cen stanowią nadużycie. W jej opinii stosowane przez nią praktyki stanowiły w każdym razie całkowicie normalne, biorąc pod uwagę czynniki ekonomicznie i handlowe, działania konkurencyjne. Zawierane przez skarżącą układy w dziedzinie cen w żadnym momencie nie zakłóciły konkurencyjnej struktury rozpatrywanego rynku ani nie wyrządziły szkody konsumentom.

287 Skarżąca podnosi, że nie jest nadużyciem ze strony dominującego dostawcy, jeśli negocjuje on niższą cenę, w przypadku jeśli jego klient jest gotów zamówić ilości dodatkowe. Cel czy też skutek rabatów przyznawanych w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży nie polega jej zdaniem na wykluczeniu konkurentów z rynku. Rabaty te zostały wprowadzone w odpowiedzi na przedstawiane przez jej klientów żądania uzyskiwania niższych cen dla zamawianych ilości dodatkowych. W opinii skarżącej celem tych indywidualnie negocjowanych rabatów jest utrzymanie wystarczającego stopnia wykorzystania jej zdolności produkcyjnych oraz pewnej rentowności, aby w dalszej kolejności w ten sposób uniknąć dodatkowego zamykania zakładów produkcyjnych. Tego rodzaju rabaty zachęcają klientów do nabywania takich ilości węglanu sodu, jakich nie mogliby oni nabyć w innym przypadku. W tym względzie szczególne znaczenie miało uczynienie węglanu sodu atrakcyjnym w porównaniu z takimi jego substytutami jak soda kaustyczna, stłuczka szklana czy dolomit.

288 Ponadto skarżąca twierdzi, że stosowane przez nią ceny netto nigdy nie odbiegały od rzeczywistości ekonomicznej i że rabaty były całkowicie przejrzyste w tym sensie, iż klient był informowany na piśmie o wyrażonej w tonach ilości uprawniającej do rabatu oraz o sposobie jego obliczania, w przeciwieństwie do sytuacji badanej w wyroku Trybunału z dnia 9 listopada 1983 r. w sprawie 322/81 Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin przeciwko Komisji, Rec. s. 3461. Klient nie czuł się zmuszony do kupna u niej i nie był zniechęcany do kupowania dodatkowych ilości u innych kontrahentów ze względu na to, że straciłby wtedy rabat na zakupioną ilość podstawową. Rabaty przyznawane w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży dotyczyły ponadto jedynie niewielkiej części jej łącznej sprzedaży węglanu sodu, czyli około 8%.

289 Poza jednym tylko przypadkiem rabaty te pozostawały bez związku z faktem, że nabywca pokrył całe swe zapotrzebowanie lub jego określoną część u skarżącej. Tego rodzaju rabaty były oferowane dla wyrażonej w tonach wielkości sprzedaży, która była dodatkowa w stosunku do wyrażonej w tonach podstawowej wielkości sprzedaży, którą klient chciał nabyć od niej lub od dostawcy czy dostawców posiłkowych w z góry określonych proporcjach. Klienci mieli cały czas swobodę nabywania żądanych przez nich ilości od innych dostawców. Sytuacja ta różniła się zatem od sytuacji faktycznej sprawy zakończonej wydaniem przez Komisję decyzji 88/518/EWG

z dnia 18 czerwca 1988 r. dotyczącej postępowania przewidzianego w art. [81 WE] (IV/30.178 – Napier Brown – British Sugar) (Dz.U. L 284, s. 41).

290 Skarżąca zauważa również, że w niniejszej sprawie celem rabatów przyznawanych przez nią w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży nie było wprowadzanie dyskryminacji między jej poszczególnymi klientami i że rabaty te pozostawały bez wpływu na istniejącą między nimi sytuację konkurencyjną. Uwzględniając bowiem zróżnicowanie zarówno klientów, jak i substytutów węglanu sodu, musiała ona prowadzić negocjacje z każdym klientem indywidualnie. Rabaty przyznawane przez nią w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży miały w każdym razie w jej opinii jedynie niewielki wpływ na zróżnicowanie ponoszonych przez jej klientów kosztów.

291 Ponadto dotyczące upustów układy nie były zresztą zawierane na czas nieokreślony, w przeciwieństwie do upustów badanych w ww. w pkt 216 wyroku w sprawie Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji. O treści tych układów decydowano bowiem podczas prowadzonych osobno co rok negocjacji. Ponadto w opinii skarżącej kwota czy sam fakt udzielania upustów nie były uzależnione od tego, czy klient osiągnął pewien pułap zakupów, czy też nabył wyrażoną w tonach wielkość dodatkową w roku poprzednim.

292 Skarżąca dodaje, że upusty te były przyznawane w odniesieniu do dodatkowych zakupów węglanu sodu, a nie – w odniesieniu do zakupu przez klienta całej gamy produktów. Jest ona zatem zdania, że nie popełniała nadużycia, oferując swym klientom obniżoną cenę na dodatkowe ilości tego produktu.

293 Komisja kwestionuje argumenty podnoszone przez skarżącą.

— Ocena Sądu

294 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pojęcie nadużywania jest pojęciem obiektywnym, które odnosi się do zachowań przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą, mogących wpłynąć na strukturę rynku, na którym właśnie ze względu na obecność takiego przedsiębiorstwa konkurencja jest już osłabiona, oraz których skutkiem jest stworzenie przeszkody w utrzymaniu istniejącego jeszcze poziomu konkurencji lub w jej rozwoju na rynku poprzez stosowanie środków odmiennych od tych, jakie stosuje się w warunkach normalnej konkurencji między towarami lub usługami na podstawie świadczeń podmiotów gospodarczych (ww. w pkt 216 wyrok w sprawie Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji, pkt 91; wyrok Sądu z dnia 14 grudnia 2005 r. w sprawie T-210/01 General Electric przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-5575, pkt 549).

295 Choć stwierdzenie istnienia pozycji dominującej samo w sobie nie stanowi zarzutu względem danego przedsiębiorstwa, niezależnie od przyczyn takiej pozycji spoczywa na nim szczególna odpowiedzialność, by swoim zachowaniem nie naruszać skutecznej i niezakłóconej konkurencji na wspólnym rynku (ww. w pkt 288 wyrok w sprawie Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin przeciwko Komisji, pkt 57; ww. w pkt 254 wyrok w sprawie Microsoft przeciwko Komisji, pkt 229). Podobnie chociaż istnienie pozycji dominującej nie pozbawia przedsiębiorstwa znajdującego się w takiej sytuacji prawa do ochrony swych własnych interesów handlowych, kiedy są one zagrożone, i przedsiębiorstwo to ma możliwość podejmowania w rozsądnym zakresie działań, które uznaje za odpowiednie do ochrony swych interesów, zachowania takie są jednak niedopuszczalne, jeżeli mają na celu wzmocnienie tej pozycji dominującej i jej nadużywanie (ww. w pkt 254 wyrok w sprawie United Brands i United Brands Continentaal przeciwko Komisji, pkt 189; wyrok Sądu z dnia 30 września 2003 r. w sprawie T-203/01 Michelin przeciwko Komisji, Rec. s. II-4071, pkt 55).

296 Jeżeli chodzi w szczególności o przyznawanie rabatów przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą, z utrwalonego orzecznictwa wynika, że rabat lojalnościowy przyznawany w zamian za zobowiązanie klienta do zaopatrywania się wyłącznie lub

prawie wyłącznie u przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą jest sprzeczny z art. 82 WE. Rabat taki, poprzez przyznawanie korzyści finansowych, ma bowiem za cel zapobieżenie zaopatrywaniu się klientów u konkurencyjnych producentów (ww. w pkt 295 wyrok w sprawie Michelin przeciwko Komisji, pkt 56; zob. również podobnie wyrok Trybunału z dnia 16 grudnia 1975 r. w sprawach połączonych od 40/73 do 48/73, 50/73, od 54/73 do 56/73, 111/73, 113/73 i 114/73 Suiker Unie i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 1663, pkt 518).

297 System rabatów skutkujący wykluczeniem z rynku jest uważany za niezgodny z art. 82 WE, jeśli jest on stosowany przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą. Z tego powodu Trybunał orzekł, że system rabatów uzależniony od osiągnięcia założonej sprzedaży narusza art. 82 WE (ww. w pkt 295 wyrok w sprawie Michelin przeciwko Komisji, pkt 57).

298 Systemy rabatów ilościowych związanych wyłącznie z wielkością zakupów dokonywanych u przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą zazwyczaj są uważane za niewywołujące zakazanego przez art. 82 WE skutku wykluczającego. Jeżeli zwiększenie dostarczanych ilości pociąga za sobą obniżenie kosztów dostawcy, wtedy ma on prawo, poprzez zaoferowanie korzystniejszej ceny, przenieść to obniżenie kosztów na swego klienta. Rabaty ilościowe powinny być więc odzwierciedleniem zwiększonej efektywności i ekonomii skali osiągniętych przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą (ww. w pkt 295 wyrok w sprawie Michelin przeciwko Komisji, pkt 58).

299 Z powyższego wynika, że system rabatowy, w ramach którego wysokość upustu wzrasta wraz z wielkością zakupów, nie narusza art. 82 WE, jeśli kryteria i warunki przyznawania rabatów nie wskazują na to, iż system ten nie opiera się na gospodarczo uzasadnionym świadczeniu wzajemnym, lecz ma za cel, tak jak rabat lojalnościowy i rabat celowy, zapobieżenie zaopatrywaniu się klientów u konkurencyjnych producentów (ww. w pkt 216 wyrok w sprawie Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji, pkt 90; ww. w pkt 295 wyrok w sprawie Michelin przeciwko Komisji, pkt 59).

300 Aby ustalić, czy stosowanie danego systemu rabatów ilościowych stanowi ewentualne nadużycie, należy najpierw ocenić wszystkie jego okoliczności, a w szczególności kryteria i warunki przyznawania rabatów, oraz zbadać, czy rabaty te nie mają za cel, poprzez przyznawanie korzyści, która nie opiera się na żadnym usprawiedliwiającym ją świadczeniu gospodarczym, pozbawienie nabywcy możliwości wyboru źródła zaopatrzenia bądź jej ograniczenia, zamknięcie konkurentom dostępu do rynku, stosowanie wobec partnerów handlowych nierównych warunków do świadczeń równoważnych czy wzmocnienie pozycji dominującej dzięki zakłóceniu konkurencji (ww. w pkt 216 wyrok w sprawie Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji, pkt 90; ww. w pkt 295 wyrok w sprawie Michelin przeciwko Komisji, pkt 60).

301 W niniejszym przypadku w motywach 139–141 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, co następuje:

„(139) Zarówno z charakteru samego systemu, jaki i z wewnętrznych dokumentów [skarżącej] wynika, że celem upustów przyznawanych w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży jest wykluczenie skutecznej konkurencji za pomocą następujących środków:

— zachęcania konsumentów do nabywania od [skarżącej] wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości, w którą mogliby się oni zaopatrzyć u innego dostawcy,

— ograniczenie do minimum lub całkowite zneutralizowanie wpływu na konkurencję wywieranego przez General Chemical poprzez utrzymanie swej pozycji na rynku w zakresie dotyczącym cen, ilości i klientów, w granicach zapewniających utrzymanie rzeczywistego monopolu [skarżącej],

— wyeliminowanie Brenntag z rynku lub co najmniej ograniczenie do minimum wywieranego przez tę spółkę wpływu na konkurencję;

— ograniczenie do minimum ryzyka, że klienci wybiorą inne źródło zaopatrzenia (producentów będących spółkami zależnymi skarżącej, handlowców czy innych producentów ze Wspólnoty),

— utrzymanie lub wzmocnienie monopolu [skarżącej] na [rozpatrywanym] rynku.

(140) Znaczne wahania wyrażonej w tonach ilości progowej, począwszy od której upust mógł być stosowany w odniesieniu do każdego klienta, świadczą o tym, że system rabatów przyznawanych w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży oraz związane z nim przywileje cenowe związane były nie ze zróżnicowaniem ponoszonych przez [skarżącą] kosztów uzależnionych od dostarczanych ilości, lecz od zakupu przez klienta wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży właśnie od [skarżącej].

(141) Aby praktyki wchodziły z zakres stosowania art. 82 [WE], nie jest konieczne, aby klient był prawnie zobowiązany do zaopatrywania się wyłącznie od dominującego przedsiębiorstwa lub aby wyraźnie podjął on takie zobowiązanie. Wystarczy, jeśli przedmiotem lub celem oferowanych zachęt było przywiązanie klientów do dominującego producenta."

302 Ponadto w motywach 61–82 zaskarżonej decyzji Komisja powołała się również na szereg dokumentów dotyczących rabatów przyznawanych w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży, zgodnie z którymi to dokumentami celem skarżącej było wykluczenie konkurentów z rynku.

303 Należy również podnieść, że skarżąca nie kwestionuje istnienia oraz treści dokumentów powołanych przez Komisję w zaskarżonej decyzji. Z dokumentów tych wynika zaś, że przyznawane przez skarżącą rabaty nie odzwierciedlały zysków wynikających ze zwiększonej efektywności i z zastosowania ekonomii skali. W odróżnieniu od

rabatu ilościowego, który jest związany jedynie z wielkością sprzedaży, rabaty te miały za cel zapobieżenie zaopatrywaniu się klientów u konkurencyjnych producentów.

304 Ponadto żaden z argumentów podniesionych przez skarżącą w celu wykazania, że rabaty przyznawane przez nią w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży nie są sprzeczne z art. 82 WE, nie może podważyć wyciągniętych przez Komisję wniosków.

305 Po pierwsze, skarżąca twierdzi, że rabaty przyznawane przez nią w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży zostały wprowadzone na żądanie jej klientów. Argument ten jednak jest nieistotny dla sprawy. Z utrwalonego orzecznictwa wynika bowiem, że w przypadku przedsiębiorstwa mającego dominującą pozycję na rynku fakt związania nabywców – nawet na ich wniosek – obowiązkiem lub obietnicą zaopatrywania się wyłącznie w tym przedsiębiorstwie celem pokrycia całości lub znacznej części ich zapotrzebowania stanowi nadużywanie dominującej pozycji w rozumieniu art. 82 WE, bez względu na to, czy to zobowiązanie zostało zaciągnięte bez dodatkowych zastrzeżeń, czy też w zamian za przyznanie rabatu (ww. w pkt 216 wyrok w sprawie Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji, pkt 89).

306 Po drugie, skarżąca twierdzi, że jej cel polegał na utrzymaniu jej zdolności produkcyjnych w stopniu wystarczającym, aby uniknąć zamknięcia zakładów produkcyjnych. W tym względzie wystarczy stwierdzić, że wola utrzymania lub zwiększenia zdolności produkcyjnych nie stanowi obiektywnego uzasadnienia wyłączającego przedsiębiorstwo z zakresu stosowania art. 82 WE.

307 Po trzecie, zdaniem skarżącej, stosowany przez nią system był przejrzysty, w odróżnieniu od sytuacji badanej w ww. w pkt 288 wyroku w sprawie Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin przeciwko Komisji. Należy jednak podnieść, że Komisja nie zarzuca skarżącej braku przejrzystości rabatów przyznawanych przez nią w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży. Zgodnie z orzecznictwem system rabatów lojalnościowych jest w każdym razie sprzeczny z art. 82 WE,

niezależnie od tego, czy jest on przejrzysty, czy nie (ww. w pkt 295 wyrok w sprawie Michelin przeciwko Komisji, pkt 111).

308 Po czwarte, skarżąca twierdzi, że rabaty przyznawane przez nią w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży dotyczyły tylko 8% jej łącznej sprzedaży węglanu sodu. W tym względzie przypomnieć należy, że jeżeli chodzi o skutek, o którym wspomina się w ww. w pkt 295 orzecznictwie, nie musi się on odnosić do rzeczywistego skutku zaskarżonego zachowania stanowiącego nadużycie. Dla ustalenia, czy doszło do naruszenia art. 82 WE, wystarczy wykazać, że stanowiące nadużycie zachowanie przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą zmierza do ograniczenia konkurencji lub, innymi słowy, że zachowanie to może mieć taki skutek (ww. w pkt 295 wyrok w sprawie Michelin przeciwko Komisji, pkt 239). Należy dodać, że w każdym razie 8% łącznej sprzedaży węglanu sodu nie może zostać uznane za nieznaczną część tej sprzedaży.

309 Po piąte, w opinii skarżącej rabaty przyznawane przez nią w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży nie miały dyskryminacyjnego charakteru. Również ten argument nie może zostać uwzględniony. Po pierwsze, Komisja nie zarzuca bowiem skarżącej, że rabaty przyznawane przez nią w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży miały dyskryminacyjny charakter, i po drugie, nawet jeśli te rabaty nie miały takiego charakteru, skarżąca nie kwestionuje istnienia oraz treści dokumentów powołanych przez Komisję w zaskarżonej decyzji, z których to dokumentów wynika, że rabaty te nie opierały się na gospodarczo uzasadnionym świadczeniu wzajemnym i miały za cel zapobieżenie zaopatrywaniu się klientów u konkurencyjnych producentów. Takie zaś skutkujące wykluczeniem z rynku rabaty są sprzeczne z art. 82 WE, jeśli są one stosowane przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą (zob. pkt 297 powyżej).

310 Po szóste, skarżąca podnosi, że dotyczące upustów układy nie były zawierane na czas nieokreślony. Zakładając nawet jednak, że te układy były zawierane na krótki

okres, nie umożliwia to stwierdzenia, iż układy te nie pociągały za sobą wykluczenia konkurencji.

311 Należy zatem stwierdzić, że skarżąca nie wykazała, iż Komisja popełniła błąd, dochodząc do wniosku, że stosowany przez skarżącą system rabatów miał za cel wykluczenie skutecznej konkurencji.

312 Z powyższego wynika, że część pierwszą zarzutu piątego należy oddalić.

W przedmiocie części drugiej, opartej na klauzulach w przedmiocie wyłącznej dostawy i ograniczeń zakupów u konkurentów

— Argumenty stron

313 Skarżąca kwestionuje to, że zawierane przez nią układy w dziedzinie cen są równoznaczne z klauzulami w przedmiocie wyłączności. Jej zdaniem Komisja jest bliska twierdzenia, że okoliczność, iż dominujący dostawca usiłuje uzyskać całość lub znaczną część zamówień danego klienta lub pokrywać całość lub część jego zapotrzebowania, stanowi zachowanie o znamionach nadużycia. Twierdzenie zaś takie sprowadza się w opinii skarżącej do uznania, że biorąc pod uwagę jej udział w rynku, nie ma ona prawa do prowadzenia gry rynkowej w celu uzyskania tych zamówień. Nie istnieje zaś żadne idące w tym kierunku orzecznictwo, a twierdzenie to jest niezgodne z „filozofią reguł konkurencji".

314 Komisja kwestionuje argumenty podnoszone przez skarżącą.

— Ocena Sądu

315 Z utrwalonego orzecznictwa wynika, że w przypadku przedsiębiorstwa mającego dominującą pozycję na rynku fakt związania nabywców – nawet na ich wniosek – obowiązkiem lub obietnicą zaopatrywania się wyłącznie w tym przedsiębiorstwie celem pokrycia całości lub znacznej części ich zapotrzebowania stanowi nadużywanie dominującej pozycji w rozumieniu art. 82 WE, bez względu na to, czy to zobowiązanie zostało zaciągnięte bez dodatkowych zastrzeżeń, czy też w zamian za przyznanie rabatu. To samo dotyczy sytuacji, w której to przedsiębiorstwo, nie nakładając na nabywców formalnego zobowiązania, stosuje bądź to na podstawie poprzednich umów z tymi nabywcami, bądź jednostronnie system rabatów lojalnościowych, czyli upustów związanych z warunkiem, że niezależnie od znacznej czy minimalnej wielkości jego zakupów, klient będzie zaopatrywał się celem pokrycia całości lub bardzo dużej części swojego zapotrzebowania wyłącznie u przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą (ww. w pkt 216 wyrok w sprawie Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji, pkt 89). Takie zobowiązania w przedmiocie wyłącznej dostawy, bez względu na to, czy w zamian oferowany jest rabat i czy aby zachęcić nabywcę do kupowania wyłącznie od przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą, przyznawany jest rabat lojalnościowy, są sprzeczne z celem niezakłóconej konkurencji na wspólnym rynku, a to z tego względu, że nie opierają się na żadnym usprawiedliwiającym ten ciężar lub ten przywilej świadczeniu gospodarczym, lecz mają za cel pozbawienie nabywcy możliwości wyboru źródła zaopatrzenia bądź jego ograniczenie i zamknięcie innym producentom dostępu do rynku (ww. w pkt 216 wyrok w sprawie Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji, pkt 90).

316 W niniejszym przypadku w zaskarżonej decyzji Komisja w odniesieniu do klauzul w przedmiocie wyłącznej dostawy podniosła, co następuje:

„(144) Ewentualne antykonkurencyjne skutki klauzul ilościowych znajdujących się w zawieranych przez [skarżącą] porozumieniach w przedmiocie dostawy oceniać należy w kontekście polityki prowadzonej przez [skarżącą] wobec General Chemical i Brenntag. Jak wynika ze znalezionych [u skarżącej] dokumentów, spółce tej zależało na tym, aby nie wyłączyć wszystkich swych konkurentów z rynku. W jej interesie leżało pozostawienie na rynku co najmniej General Chemical jako »obecności« – ściśle kontrolowanej pod względem zarówno cenowym, jak i jakościowym – która zaspokajała istniejącą po stronie większości dużych klientów potrzebę posiadania drugiego dostawcy, przy czym w rzeczywistości obecność ta nie stanowiła żadnego zagrożenia konkurencyjnego dla niemal monopolistycznej pozycji [skarżącej].

(145) Ustalając łączne zapotrzebowanie każdego z dużych klientów, [skarżąca] mogła ustrukturyzować swój system upustów na dodatkowe wielkości sprzedaży w taki sposób, aby wykluczyć obecność swych konkurentów lub ograniczyć ją do minimum. W licznych przypadkach otrzymywała ona od klienta zapewnienie, że ograniczy on swe zakupy u konkurencji lub ograniczy je do wyrażonej w tonach określonej ilości. Ze spółką Beatson Clarke wyraźnie uzgodniono, że będzie się ona zaopatrywać [u skarżącej] celem pokrycia całego swego zapotrzebowania.

(146) Tego rodzaju porozumienia ograniczają w znacznym stopniu wolność umów, zapobiegają pojawieniu się konkurentów na rynku i są równoznaczne z klauzulami w przedmiocie wyłączności.

(147) Porozumienia zawierane przez [skarżącą] z jej dużymi klientami skutkowały tym, że ci ostatni byli związani w odniesieniu do niemal całego swego zapotrzebowania (a w co najmniej jednym przypadku w odniesieniu do jego całości), efektem czego wpływ na konkurencję wywierany przez innych dostawców był ograniczony do minimum."

317 W motywach 83–114 zaskarżonej decyzji Komisja powołała się również na szereg dokumentów dotyczących przedsiębiorstw Pilkington, Rockware, CWS, Redfearn i Beatson Clarke.

318 Stwierdzić zaś należy, że dokumenty te świadczą o tym, iż skarżąca chciała ograniczyć zakupy czynione przez jej klientów u konkurentów.

319 W zakresie dotyczącym spółki Beatson Clarke Komisja przedstawia szereg bezpośrednich dowodów pozwalających na ustalenie, że spółka ta zawarła ze skarżącą porozumienie w przedmiocie wykluczenia skutecznej konkurencji, zgodnie z którym spółka ta była zobowiązana do corocznego zaopatrywania się u niej celem pokrycia całego swego zapotrzebowania.

320 Skarżąca w skardze nie kwestionuje istnienia tego porozumienia. Przyznaje ona nawet, że „jak stwierdziła w swych pismach, takie postanowienie mogłoby być może zostać uznane za rabat lojalnościowy". W jej opinii przedmiotem zawartego z Beatson Clarke porozumienia było wsparcie nierentownego wywozu. Argument ten jednak nie może podważyć stwierdzenia Komisji, zgodnie z którym zaciągnięte zostało zobowiązanie w przedmiocie wyłącznego zaopatrzenia.

321 Podobnie w odniesieniu do spółki Redfearn Komisja między innymi stwierdziła, że „zgodnie z porozumieniem na 1987 r. Redfearn miała nabywać od [skarżącej] co najmniej 45 000 ton z jej łącznego zapotrzebowania ocenianego na 47 500 ton (czyli około 95% jej zapotrzebowania)" oraz że „[skarżąca] łączyła to z zachętą do nabywania

od niej wyrażonej w tonach całej dodatkowej wielkości, która to zachęta miała postać upustu w wysokości 10 [funtów szterlingów (GBP)]". Skarżąca nie kwestionuje zaś istnienia tego podjętego przez spółkę Redfearn zobowiązania do zaopatrywania się wyłącznie u niej celem pokrycia znacznej części swego zapotrzebowania.

322 W tej sytuacji, bez konieczności badania wszystkich dokumentów, na których oparła się Komisja, wydając zaskarżoną decyzję, stwierdzić należy, że instytucja ta słusznie uznała, iż skarżąca zawierała porozumienia w przedmiocie zaopatrzenia, które były sprzeczne z art. 82 WE.

323 Należy zatem oddalić część drugą zarzutu piątego.

W przedmiocie części trzeciej, opartej na innych zachętach finansowych

— Argumenty stron

324 Skarżąca twierdzi, że inne zachęty finansowe były, ogólnie rzecz biorąc, proponowane na żądanie klienta, aby umożliwić mu w ten sposób rozwój poprzez danie mu możliwości dokonywania wywozów, które w innym przypadku nie byłyby rentowne, utrzymania posiadanego przezeń udziału w rynku lub też konkurowania ze zbyt drogimi towarami pochodzącymi z przywozu. Jej zdaniem ani celem, ani skutkiem tego rodzaju układów nie było związywanie klientów.

325 Komisja kwestionuje argumenty podnoszone przez skarżącą.

— Ocena Sądu

326 W motywach 148–150 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała, co następuje:

„(148) W swych stosunkach ze spółką Beatson Clarke [skarżąca] równie jasno postawiła kwestię, że zastosowanie »środków pomocowych« łączących się z upustem na dodatkowe wielkości sprzedaży było uzależnione od wyrażenia przez tę spółkę zgody na zaopatrywanie się w 100% u [niej], a warunek ten został potwierdzony na piśmie. Ta specjalna »zachęta« miała za cel i skutek wzmocnienie pozycji [skarżącej] wobec tego klienta i wykluczenie konkurencji.

(149) Wszystkie środki określone w motywach 139–147 miały za cel wykluczenie lub ograniczenie możliwości konkurowania innych producentów lub dostawców sody ze [skarżącą]. Za ich punkt odniesienia należy uznać niewątpliwie przyjętą przez [skarżącą] strategię utrzymania niemal (lecz nie całkowicie) monopolistycznej pozycji na [rozpatrywanym] rynku. Służyły one zatem konsolidacji pozycji dominującej [skarżącej] w sposób sprzeczny z określonym w art. 82 [CE] pojęciem konkurencji.

(150) Upusty te nie odzwierciedlały potencjalnych różnic kosztów związanych z wielkością dostawy. Były one wyrazem chęci pokrycia całego zapotrzebowania

klienta lub też możliwie największej jego części. W ramach systemu upustów przyznawanych w odniesieniu do dodatkowej wielkości sprzedaży występowało bowiem znaczne zróżnicowanie wyrażonej w tonach ilości towaru, począwszy od której rabaty były danemu klientowi oferowane. Istniały ponadto różnice w zakresie dotyczącym kwoty samego upustu w przeliczeniu na tonę, który to upust mógł wynosić od 6 GBP do 30 i więcej GBP."

327 W tym względzie podnieść należy, że skarżąca nie kwestionuje istnienia oferowanych jej klientom zachęt finansowych.

328 Jak wskazano w pkt 305 powyżej, fakt, że te zachęty finansowe były oferowane na żądanie klientów, że ich celem było wspieranie dokonywania przez nich wywozów, utrzymywania posiadanego jeszcze udziału w rynku lub też konkurowania ze zbyt drogimi towarami pochodzącymi z przywozu, a także okoliczność, że środki takie są przejrzyste, nie mają znaczenia dla oceny ich zgodności z prawem z punktu widzenia art. 82 WE. Jeśli chodzi o argument, zgodnie z którym ani celem, ani skutkiem tych układów nie było związywanie klientów, to nie można go przyjąć ze względu na to, że w szczególności z ww. motywów zaskarżonej decyzji wynika, iż w odniesieniu do co najmniej jednego klienta skarżąca jasno postawiła kwestię, że przyznanie „środków pomocowych" łączących się z upustem na dodatkowe wielkości sprzedaży jest uzależnione od zobowiązania się przezeń do zaopatrywania się u niej w 100%. Co najmniej niektóre z tych układów, podobnie jak rabaty przyznawane w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży, miały zatem za cel zapobieżenie zaopatrywaniu się klientów u konkurencyjnych producentów.

329 Należy zatem oddalić trzecią część zarzutu piątego i, co za tym idzie, zarzut piąty jako całość.

W przedmiocie zarzutu szóstego, opartego na braku wpływu na handel między państwami członkowskimi

Argumenty stron

330 Skarżąca zauważa, że trudności, jakich doświadczyła Komisja przy ustalaniu wpływu na handel między państwami członkowskimi, wynikają z przeprowadzonej przez nią pobieżnej i wewnętrznie sprzecznej analizy tej kwestii. Zdaniem skarżącej analiza ta została już zakwestionowana przez Sąd w pkt 63 ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II. Ponadto Komisja nie zawarła w zaskarżonej decyzji tego istotnego elementu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, jakim jest fakt, że prowadzona przez skarżącą polityka ustalania cen miała wpływ na handel wewnątrz Wspólnoty.

331 Podobnie Komisja nie wyjaśnia wspomnianego w motywie 152 zaskarżonej decyzji zjawiska „wprowadzania szczelnych barier między rynkami krajowymi we Wspólnocie" i nie łączy tego wprowadzania barier z zarzucanym nadużyciem. Po uznaniu w decyzji 91/300, że wprowadzanie barier między rynkami jest spowodowane stosowaniem praktyk uzgodnionych przez skarżącą i Solvay, Komisja nie zawarła bowiem w zaskarżonej decyzji ponownie swego stwierdzenia o „wprowadzaniu szczelnych barier". Skarżąca zauważa ponadto, że Komisja nie odrzuca przedstawionego przez skarżącą wyjaśnienia faktu wprowadzania barier między rynkami, które to wyjaśnienie zostało oparte na szczegółowej i niezakwestionowanej analizie ekonomicznej. W przekonaniu skarżącej przedstawione wyjaśnienia potwierdzają wnioski wyciągnięte przez samą Komisję w postępowaniach antydumpingowych.

332 Ponadto zdaniem skarżącej twierdzenie Komisji, zgodnie z którym skarżąca życzyła sobie, aby General Chemical pozostała na rozpatrywanym rynku, jest „nielogiczne"

oraz „niepoparte materiałem dowodowym". Komisja nie przedstawiła bowiem na poparcie tego twierdzenia żadnej analizy ekonomicznej. Twierdzenie takie jest ponadto sprzeczne z wnioskami, jakie ta sama instytucja wyciągnęła w decyzji 91/301/EWG z dnia 19 grudnia 1990 r. w sprawie postępowania na podstawie art. [81 ust. 1 WE] (IV/33.016 – ANSAC) (Dz.U. 1991, L 152 s. 54, zwanej dalej „decyzją ANSAC"). Komisja nawet nie próbowała poprzeć swego twierdzenia, zgodnie z którym brak General Chemical na rynku stanowiłby dla konsumentów zachętę do poszukiwania innych źródeł zaopatrzenia, być może po lepszej cenie, w kontynentalnej Europie Zachodniej. Skarżąca powołuje się w tym względzie na rozporządzenie Komisji (WE) nr 823/95 z dnia 10 kwietnia 1995 r. nakładające tymczasowe cło antydumpingowe na przywóz węglanu sodu pochodzącego ze Stanów Zjednoczonych Ameryki (Dz.U. 1995, L 83 s. 8), zgodnie z którym przez co najmniej trzy i pół roku po zaprzestaniu stanowiących rzekomo nadużycie praktyk nie nastąpiła praktycznie żadna zmiana w konfiguracji wymiany handlowej między Zjednoczonym Królestwem i Europą kontynentalną.

333 Komisja kwestionuje argumenty podnoszone przez skarżącą.

Ocena Sądu

334 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem wykładnia i zastosowanie zawartej w art. 81 WE i art. 82 WE przesłanki dotyczącej skutków porozumień dla handlu między państwami członkowskimi muszą za punkt wyjścia przyjąć cel tej przesłanki, którym jest określenie – w zakresie prawa regulującego konkurencję – granic obszarów objętych odpowiednio prawem wspólnotowym i prawem państw członkowskich. Prawo wspólnotowe obejmuje zatem każdy kartel i każdą praktykę, które są w stanie zakłócić swobodę handlu między państwami członkowskimi w taki sposób, że mogłyby zagrozić realizacji celów jednolitego rynku między państwami członkowskimi, w szczególności poprzez podział rynków krajowych lub zmianę struktury

konkurencji na wspólnym rynku (wyroki Trybunału z dnia 31 maja 1979 r. w sprawie 22/78 Hugin Kassaregister i Hugin Cash Registers przeciwko Komisji, Rec. s. 1869, pkt 17; z dnia 25 stycznia 2007 r. w sprawie C-407/04 P Dalmine przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-829, pkt 89).

335 Aby decyzja, porozumienie lub praktyka były w stanie wpłynąć na handel między państwami członkowskimi, muszą one pozwolić – na podstawie całokształtu okoliczności prawnych lub faktycznych – na przewidzenie z wystarczającym stopniem prawdopodobieństwa, że mogą one wywrzeć wpływ bezpośredni lub pośredni, rzeczywisty lub potencjalny na przepływy handlowe między państwami członkowskimi i to w taki sposób, iż budzą obawy, że mogą one przeszkodzić w realizacji jednolitego rynku między państwami członkowskimi. Ponadto konieczne jest, by wpływ ten nie był nieznaczny (wyroki Trybunału z dnia 28 kwietnia 1998 r. w sprawie C-306/96 Javico, Rec. s. I-1983, pkt 16; z dnia 21 stycznia 1999 r. w sprawach połączonych C-215/96 i C-216/96 Bagnasco i in., Rec. s. I-135, pkt 47; ww. w pkt 334 wyrok w sprawie Dalmine przeciwko Komisji, pkt 90). W tym względzie, jak stwierdzono w pkt 308 powyżej, 8% dokonywanej przez skarżącą łącznej sprzedaży węglanu sodu nie może zostać uznane za nieznaczną część tej sprzedaży.

336 W niniejszym przypadku podnieść należy, że Komisja w zgodny z prawem sposób uznała, iż zarzucane skarżącej praktyki mogły wywierać wpływ na handel między państwami członkowskimi.

337 Po pierwsze bowiem rabaty przyznawane w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży skutkowały wykluczeniem z rynku ze względu na to, iż rabat lojalnościowy, przyznawany w zamian za zobowiązanie klienta do zaopatrywania się wyłącznie lub prawie wyłącznie u przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą, ma za cel zapobieżenie, poprzez przyznawanie korzyści finansowych, zaopatrywaniu się klientów u konkurencyjnych producentów (ww. w pkt 295 wyrok w sprawie Michelin przeciwko Komisji, pkt 56; zob. również podobnie ww. w pkt 296 wyrok w sprawie Suiker Unie i in. przeciwko Komisji, pkt 518). Ze względu na utrudnianie dostępu konkurentów do rynku zachowanie skarżącej mogło zaś mieć skutki na przepływy handlowe oraz konkurencję na wspólnym rynku (zob. podobnie ww.

w pkt 288 wyrok w sprawie Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin przeciwko Komisji, pkt 103).

338 Po drugie Komisja powołuje się na sporządzoną przez skarżącą w dniu 28 czerwca 1985 r. notatkę o przyjętej strategii, zgodnie z którą celem tej strategii jest zapobieżenie wszystkim przywozom ciężkiego węglanu sodu do Zjednoczonego Królestwa lub ich wyeliminowanie – z wyjątkiem tych dokonywanych przez General Chemical [dawniej występującą jako Allied] (motywy 66–70 zaskarżonej decyzji). Zgodnie bowiem z brzmieniem tej sporządzonej przez skarżącą notatki, przytoczonej w motywie 70 zaskarżonej decyzji:

„Strategia ta polega na stosowaniu we wszystkich przypadkach konkurencyjnych cen w taki sposób, aby zrealizować podstawowe wyrażone w tonach wielkości sprzedaży [przez skarżącą], a także zaoferować specjalne warunki na dodatkowe wielkości sprzedaży, aż do wartości 15 GBP za tonę, tak aby przejąć wyrażoną w tonach dodatkową wielkość sprzedaży Allied. Celem jest utrzymanie pozycji Allied na poziomie nieprzekraczającym 30 kiloton rocznie. Nie mamy jednak zamiaru powodować wycofania się Allied z rynku, ponieważ zmusiłoby to przemysł szklarski do poszukiwania innych źródeł zaopatrzenia albo w kontynentalnej Europie Zachodniej, albo w Europie Wschodniej."

339 Skarżąca w swych pismach nie kwestionuje ani istnienia, ani treści tej notatki o przyjętej strategii. Sama skarżąca przyznaje, że stosowane przez nią praktyki spowodowały, co najmniej potencjalnie, przepływy handlowe odmienne od tych, które zaistniałyby na rynku otwartym na konkurencję. W tym względzie wyjaśnić należy, że wskazane w pkt 335 powyżej kryterium, zgodnie z którym wpływ na przepływy handlowe nie może być nieznaczny, zostało w tym przypadku spełnione.

340 Żaden z podniesionych przez skarżącą argumentów nie może podważyć wniosku, zgodnie z którym zarzucane jej praktyki mogły wywrzeć wpływ na handel między państwami członkowskimi.

341 Po pierwsze, skarżąca twierdzi, że w ww. w pkt 16 wyroku w sprawie ICI II Sąd skrytykował dokonaną przez Komisję analizę wpływu na handel między państwami członkowskimi. Z pkt 63 tego wyroku wynika jednak, że podniesiona przez Sąd dwuznaczność dotyczyła jedynie okoliczności, iż Komisja stwierdziła, że środki przyjęte przez skarżącą wywierają wpływ na handel między państwami, zamiast stwierdzić, że mogą one wywierać taki wpływ. Sąd nie podważył ponadto okoliczności, że w tej sprawie wprowadzone w życie przez skarżącą środki mogą wywierać wpływ na handel między państwami członkowskimi.

342 Po drugie, skarżąca twierdzi, że Komisja nie zawarła w zaskarżonej decyzji tego istotnego elementu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, jakim jest fakt, że prowadzona przez skarżącą polityka ustalania cen miała wpływ na handel wewnątrz Wspólnoty. W tym względzie należy jednak podnieść, że sprawowana przez Sąd kontrola nie dotyczy tej części pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, która nie została zawarta w zaskarżonej decyzji. Zadaniem Sądu jest jedynie zbadanie, czy zaskarżona decyzja w części poświęconej wpływowi na handel jest zgodna z art. 82 WE w rozumieniu nadanym mu przez orzecznictwo.

343 Po trzecie, skarżąca zarzuca Komisji, że ta nie wyjaśniła zjawiska „wprowadzania szczelnych barier między rynkami krajowymi we Wspólnocie" oraz związku tego wprowadzania barier z zarzucanym nadużyciem. W opinii skarżącej decyzja 91/300 została oparta na stwierdzeniu przez Komisję wprowadzania barier między rynkami, które miało wynikać ze stosowania praktyk uzgodnionych między skarżącą a Solvay; praktyki te były przedmiotem decyzji 91/297, której nieważność została następnie stwierdzona przez Sąd. Niezależnie jednak od kwestii tego, czy Komisja była zobowiązana do wskazania w zaskarżonej decyzji przyczyn wprowadzania barier między rynkami, podnieść należy, że po pierwsze, skarżąca nie kwestionuje tego, iż to wprowadzanie barier miało miejsce, oraz po drugie, iż zawarte w zaskarżonej decyzji elementy uzasadniają uznanie rabatów przyznawanych przez skarżącą w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży za mogące, ze względu na wywoływany przez nie skutek wykluczenia z rynku, wywierać wpływ na handel między państwami członkowskimi.

344 Po czwarte, skarżąca kwestionuje twierdzenie Komisji, zgodnie z którym skarżącej zależało na tym, aby General Chemical pozostała na rozpatrywanym rynku. Powołuje się ona w tym względzie na wydaną w tym samym dniu co decyzja 91/300 decyzję ANSAC. Skarżąca nie wykazuje jednak tego, że ta decyzja ANSAC jest sprzeczna z decyzją 91/300. Przytoczony przez skarżącą w skardze fragment decyzji ANSAC stanowi część wniosków ANSAC, a nie – oceny dokonanej przez Komisję, która to instytucja nie uwzględniła zresztą tych wniosków.

345 Po piąte, skarżąca powołuje się na rozporządzenie nr 823/95, którego motyw 45 stanowi, co następuje:

„Pomiędzy 1990 r. a okresem, w którym prowadzono dochodzenie, wielkość wewnątrzwspólnotowego handlu węglanem sodu wzrosła jedynie nieznacznie. Zajmowana przez różne podmioty wspólnotowe względna pozycja na rynkach krajowych pozostała praktycznie bez zmian. W szczególności nie nastąpiła praktycznie żadna zmiana w konfiguracji wymiany handlowej między Zjednoczonym Królestwem i Europą kontynentalną”

346 Jednak fakt, że po potwierdzonej dacie zaprzestania naruszenia w wymianie handlowej między Zjednoczonym Królestwem a Europą kontynentalną nie zaszły żadne zmiany, nie może wystarczyć do tego, aby uznać, iż zarzucane skarżącej praktyki nie mogły mieć wpływu na handel między państwami członkowskimi.

347 Z powyższego wynika zatem, że należy oddalić zarzut szósty i co za tym idzie, oddalić żądanie stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji.

2. *W przedmiocie żądań dotyczących uchylenia grzywny lub obniżenia jej kwoty*

348 Skarżąca na wstępie podkreśla, że żądania dotyczące uchylenia grzywny lub obniżenia jej kwoty nie mogą być interpretowane jako przyznanie naruszenia art. 82 WE oraz że podniosła je jedynie tytułem żądania ewentualnego.

349 Skarżąca opiera w istocie swe żądania dotyczące uchylenia grzywny lub obniżenia jej kwoty na czterech zarzutach. Dotyczą one, po pierwsze, upływu czasu, po drugie, błędnej oceny wagi naruszenia, po trzecie, błędnej oceny czasu trwania naruszenia oraz, po czwarte, zachodzenia okoliczności łagodzących.

W przedmiocie zarzutu pierwszego, opartego na upływie czasu

Argumenty stron

350 Skarżąca podnosi, że nawet jeśli Komisja była właściwa do nałożenia na nią grzywny, w niniejszym przypadku Sąd, w ramach swego nieograniczonego prawa orzekania, powinien uchylić tą grzywnę.

351 Skarżąca powołuje się przede wszystkim na czas, który upłynął między wydaniem decyzji 91/300 i wydaniem zaskarżonej decyzji.

352 Skarżąca podkreśla następnie, że Komisja nie przedstawiła prawidłowo względów przemawiających za nałożeniem grzywny i nie wzięła pod uwagę zmian, jakie zaszły po wydaniu decyzji 91/300 w odniesieniu do mających znaczenie dla sprawy okoliczności. W jej opinii niejasne pozostaje to, czy kolegium komisarzy było świadome tych zmian w trakcie spotkania, w trakcie którego miała rzekomo zostać wydana zaskarżona decyzja.

353 Komisja kwestionuje argumenty podnoszone przez skarżącą.

Ocena Sądu

354 Z badania argumentów podniesionych przez skarżącą w ramach pierwszego i drugiego zarzutu nieważności zaskarżonej decyzji w całości wynika, że Komisja wydała zaskarżoną decyzję z poszanowaniem rozporządzenia nr 2988/74 i zasady rozsądnego terminu. Nie można zatem zarzucać Komisji zwłoki w jej wydaniu. Z orzecznictwa wynika ponadto, że przy określaniu kwoty grzywien za naruszenie prawa konkurencji Komisja powinna uwzględnić nie tylko wagę naruszenia i szczególne okoliczności danego przypadku, ale również kontekst naruszenia oraz zapewnić swym działaniom odstraszający skutek, przede wszystkim jeśli chodzi o naruszenia wyjątkowo szkodliwe dla realizacji celów Wspólnoty (wyrok Trybunału z dnia 7 czerwca 1983 r. w sprawach połączonych od 100/80 do 103/80 Musique Diffusion française i in. przeciwko

Komisji, Rec. s. 1825, pkt 106; wyrok Sądu z dnia 5 kwietnia 2006 r. w sprawie T-279/02 Degussa przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-897, pkt 272).

355 Nałożonej na skarżącą grzywny nie można zatem uchylić ze względu na upływ czasu między wydaniem decyzji 91/300 i wydaniem zaskarżonej decyzji.

356 Należy zatem oddalić zarzut pierwszy.

W przedmiocie zarzutu drugiego, opartego na błędnej ocenie wagi naruszenia

Argumenty stron

357 Skarżąca podnosi, że kwota grzywny nałożonej w decyzji 91/300 była w oczywisty sposób zbyt wysoka. Ponadto żaden system ustalania cen podobny do tego stosowanego przez skarżącą nie stanowił uprzednio przedmiotu wydanego przez Komisję lub sądy wspólnotowe porównywalnego rozstrzygnięcia. Zdaniem skarżącej Komisja popełniła zatem zasadniczy błąd, uznając w 1990 r., że zarzucane naruszenie było „szczególnej wagi". Skarżąca twierdzi również, że aby ustalić kwotę grzywny, Komisja powinna była w 1990 r. wziąć pod uwagę grzywnę nałożoną za rzekome naruszenie art. 81 WE. W opinii skarżącej Komisja potraktowała te naruszenia jako całkowicie od siebie odrębne, podczas gdy ich skutki dla konkurencji i handlu wewnątrz Wspólnoty nakładały się na siebie, co prowadziło do powielenia i nałożenia nadmiernie wysokich grzywien.

358 Ponadto Komisja w zaskarżonej decyzji nie powołała się na wytyczne w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 traktatu EWWiS (Dz.U. 1998, C 9, s. 3, zwane dalej „wytycznymi w sprawie metody ustalania grzywien"). W zaskarżonej decyzji zawarła ona zaś stwierdzenia, które są niezgodne z tymi wytycznymi w sprawie metody ustalania grzywien, w szczególności jeśli chodzi o fakt, że tylko powtarzające się naruszenia tego samego rodzaju uznać należy za okoliczności obciążające.

359 Jej zdaniem Komisja nie wzięła też w zaskarżonej decyzji pod uwagę tego, że w okresie po wydaniu decyzji 91/300 skarżąca nie była przedmiotem żadnej decyzji stwierdzającej naruszenie art. 81 WE i art. 82 WE.

360 Skarżąca twierdzi wreszcie, że wydała kwotę 171 729,93 GBP na gwarancje związane z grzywną nałożoną w decyzji 91/300 oraz kwotę 120 200 GBP na gwarancje związane z grzywną nałożoną w decyzji 91/297, po czym Sąd stwierdził nieważność obu tych decyzji. W jej opinii Komisja powinna była uwzględnić te kwoty przy ustalaniu kwoty grzywny w niniejszym przypadku. Skarżąca twierdzi ponadto, że wskutek działań, jakie podjęła w celu wykazania, iż decyzja 91/300 była niezgodna z prawem, oraz wskutek zbędnego i bezzasadnego wniesienia odwołania przez Komisję, poniosła ona niepodlegające odzyskaniu koszty wewnętrzne. W każdym razie kwota grzywny powinna zostać obniżona zgodnie z zasadami ustalonymi w ww. w pkt 115 wyroku w sprawie Baustahlgewebe przeciwko Komisji ze względu na nadmierny upływ czasu pomiędzy rozpoczęciem dochodzenia w kwietniu 1989 r. a wydaniem zaskarżonej decyzji.

361 Komisja odpiera, że powołanie się na decyzję 91/297 jest pozbawione znaczenia dla niniejszej sprawy ze względu na to, iż mimo że Sąd stwierdził jej nieważność, nie wydała ona nowej decyzji w tym względzie. Ponadto nawet jeśli grzywna nałożona w decyzji 91/300 odpowiada danej wyrażonej w procentach części obrotów węglanem sodu osiąganych przez skarżącą w danym roku obrotowym, jest to pozbawione znaczenia w sytuacji, gdy celem nałożenia grzywny było ukaranie naruszenia popełnianego przez szereg lat. Komisja przypomina, że wielkość obrotów, o której mowa

w rozporządzeniu nr 17, to wielkość obrotów wszystkimi produktami w skali światowej, a 10 mln ECU stanowi bardzo nieznaczną procentowo część łącznych obrotów skarżącej.

362 Ponadto w odniesieniu do argumentu skarżącej, zgodnie z którym Komisja nie postąpiła zgodnie z wytycznymi w sprawie metody ustalania grzywien, instytucja ta zauważa, że skarżąca nie twierdzi, iż Komisja powinna była zastosować te wytyczne. W tym względzie Komisja wyjaśnia, że jeśli zastosowałaby ona wskazane w wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien orientacyjne poziomy grzywien, spowodowałoby to nałożenie wyższej grzywny za naruszenie o tej wadze, jak to popełnione przez skarżącą. W każdym razie brak jest jakiejkolwiek rozbieżności między zaskarżoną decyzją a wytycznymi w sprawie metody ustalania grzywien. Jest bowiem jasne, że znajdujący się w pkt 2 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien wykaz został tam „umieszczony jedynie tytułem przykładu".

363 Fakt, że od 1990 r. nie zarzucono skarżącej żadnego naruszenia, jest pozbawiony znaczenia dla ustalenia kwoty grzywny za naruszenie popełnione przed tą datą. Podobnie nie mogły zostać uwzględnione przy ustalaniu kwoty grzywny w zaskarżonej decyzji koszty gwarancji ustanowionych w następstwie wydania decyzji 91/300.

Ocena Sądu

364 Po pierwsze, skarżąca podważa dokonaną przez Komisję ocenę w zakresie dotyczącym kwoty grzywny nałożonej na nią w decyzji 91/300. Ponieważ jednak Sąd stwierdził nieważność tej decyzji, a niniejszy spór dotyczy jedynie żądania stwierdzenia

nieważności zaskarżonej decyzji i, tytułem ewentualnym, żądania uchylenia nałożonej w zaskarżonej decyzji grzywny lub obniżenia jej kwoty, nie ma potrzeby badania przedstawionych w szczególności w pkt 357 powyżej argumentów skarżącej dotyczących grzywny nałożonej w decyzji 91/300.

365 Po drugie, przypomnieć należy, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem wprawdzie Komisja dysponuje swobodą uznania przy ustalaniu wysokości każdej grzywny i nie ma obowiązku stosować określonego wzoru matematycznego, jednak zgodnie z art. 17 rozporządzenia nr 17 Sąd posiada nieograniczone prawo orzekania w rozumieniu art. 229 WE w odniesieniu do skarg wnoszonych na decyzje, w których Komisja nakłada grzywnę, i może w konsekwencji uchylić, obniżyć albo podwyższyć nałożoną grzywnę (wyroki Sądu z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawach połączonych T-236/01, T-239/01, od T-244/01 do T-246/01, T-251/01 i T-252/01 Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-1181, pkt 165; z dnia 13 grudnia 2006 r. w sprawach połączonych T-217/03 i T-245/03 FNCBV i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-4987, pkt 358).

366 Jeżeli chodzi o zastosowanie wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien, należy przypomnieć, że ponieważ stwierdzono nieważność decyzji 91/300 ze względu na uchybienia proceduralne, Komisja miała prawo wydać nową decyzję, nie wszczynając nowego postępowania administracyjnego.

367 Ze względu na to, że treść zaskarżonej decyzji jest niemal identyczna z treścią decyzji 91/300 i że obie mają takie samo uzasadnienie, zaskarżona decyzja podlega w kwestii ustalania wysokości grzywny przepisom obowiązującym w chwili wydania decyzji 91/300.

368 Komisja podjęła bowiem postępowanie na nowo od momentu, w którym doszło do naruszenia przepisów proceduralnych, i wydała nową decyzję, nie dokonując ponownej oceny tej sprawy pod kątem przepisów, które w czasie wydania decyzji 91/300 nie istniały. Wydanie nowej decyzji wyklucza zaś z założenia możliwość stosowania wytycznych obowiązujących po wydaniu pierwszej decyzji.

369 Zatem wytyczne w sprawie metody ustalania grzywien nie znajdą zastosowania w niniejszej sprawie.

370 Po trzecie podnieść należy, że Komisja zakwalifikowała zarzucane skarżącej naruszenia jako „szczególnie poważne" (motyw 156 zaskarżonej decyzji).

371 Należy w tym względzie przypomnieć, że zgodnie z orzecznictwem wysokość grzywien powinna być stopniowana w zależności od okoliczności i wagi naruszenia, a ocena wagi naruszenia przy ustalaniu kwoty grzywny powinna być dokonana z uwzględnieniem w szczególności charakteru ograniczeń, jakie naruszenie spowodowało w konkurencji (zob. wyrok Sądu z dnia 23 lutego 1994 r. w sprawach połączonych T-39/92 i T-40/92 CB i Europay przeciwko Komisji, Rec. s. II-49, pkt 143 i przytoczone tam orzecznictwo).

372 Dlatego aby ocenić wagę przypisywanego przedsiębiorstwu naruszenia reguł konkurencji w celu określenia proporcjonalnej do niego kwoty grzywny, Komisja może wziąć pod uwagę szczególnie długi czas trwania określonych naruszeń, liczbę i różnorodność naruszeń, które dotyczyły wszystkich lub prawie wszystkich produktów danego przedsiębiorstwa, a wśród których część miała miejsce we wszystkich państwach członkowskich, szczególną wagę naruszeń wynikających ze spójnej i celowej polityki zmierzającej za pomocą różnorodnych praktyk wykluczających w stosunku do konkurentów i poprzez politykę zwiększającą lojalność klientów do sztucznego utrzymania lub wzmocnienia pozycji dominującej przedsiębiorstwa na rynkach, gdzie konkurencja już i tak była ograniczona, skutki nadużyć szczególnie szkodliwych z punktu widzenia konkurencji i korzyści odniesione przez przedsiębiorstwo dzięki

popełnionym naruszeniom (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 6 października 1994 r. w sprawie T-83/91 Tetra Pak przeciwko Komisji, Rec. s. II-755, pkt 240, 241).

373 W niniejszym przypadku uznać należy, że zarzucane skarżącej praktyki uzasadniają przyjętą przez Komisję kwalifikację.

374 Przyznając bowiem klientom rabaty w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży oraz zawierając z nimi porozumienia zwiększające ich lojalność, skarżąca poważnie naruszyła konkurencję. Jak słusznie podnosi Komisja, naruszenia popełnione przez skarżącą

„stanowiły część polityki prowadzonej celowo, aby skonsolidować kontrolę sprawowaną przez [skarżącą] nad [rozpatrywanym] rynkiem w sposób całkowicie sprzeczny z podstawowymi celami traktatowymi. Celem tych naruszeń było ponadto w szczególności ograniczenie działalności prowadzonej przez określonych konkurentów lub wywarcie na nią negatywnego wpływu. Zamykając przez długi czas możliwości prowadzenia sprzedaży przez wszystkich swych konkurentów, [skarżąca] wyrządziła trwałą szkodę w strukturze [rozpatrywanego] rynku na niekorzyść konsumentów."

375 Tytułem uwagi dodatkowej należy jeszcze wskazać, że z wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien, choć nie znajdują one zastosowania w niniejszej sprawie, wynika, iż rabaty lojalnościowe przyznawane przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą w celu wykluczenia swych konkurentów z rynku stanowią „poważne" naruszenie, w odniesieniu do którego należałoby zastosować przy obliczaniu grzywny kwotę wyjściową w wysokości 1–20 mln EUR.

376 Po czwarte, odnośnie do powrotu do naruszenia należy podnieść, że w odpowiedzi na pisemne pytanie Sądu Komisja potwierdziła, iż okoliczność obciążającą stanowi postawiony w motywie 159 zaskarżonej decyzji zarzut, iż na skarżącą wielokrotnie nakładano znaczące grzywny za zmowę w przemyśle chemicznym (nadtlenki, polipropylen, PCW).

377 W tym względzie przypomnieć należy, że zgodnie z orzecznictwem, analiza wagi popełnionego naruszenia powinna uwzględniać ewentualny powrót do naruszenia (ww. w pkt 128 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 91; wyrok Sądu z dnia 25 października 2005 r. w sprawie T-38/02 Groupe Danone przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-4407, pkt 348).

378 Pojęcie powrotu do naruszenia – tak jak jest ono rozumiane w niektórych krajowych porządkach prawnych – oznacza, że osoba popełnia nowe naruszenia po ukaraniu jej za naruszenia podobne (wyrok Sądu z dnia 11 marca 1999 r. w sprawie T-141/94 Thyssen Stahl przeciwko Komisji, Rec. s. II-347, pkt 617).

379 Również wytyczne w sprawie ustalania grzywien, choć nie mają zastosowania w niniejszej sprawie, ustanawiają podobny przepis, powołując się na „naruszenie tego samego typu".

380 Należy zaś stwierdzić, że wszystkie naruszenia, za które nakładano na skarżącą wielokrotnie znaczące grzywny z powodu zmowy w przemyśle chemicznym, dotyczyły art. 81 WE. Jak bowiem wyjaśniła Komisja, chodzi o jej następujące decyzje: 69/243/EWG z dnia 24 lipca 1969 r. w sprawie postępowania na podstawie [art. 81 WE] (IV/26.267 – Substancje barwiące) (Dz.U. L 195, s. 11), 86/398/EWG z dnia 23 kwietnia 1986 r. w sprawie postępowania na podstawie [art. 81 WE] (IV/31.149 – Polipropylen) (Dz.U. L 230 s. 1) i w końcu – 89/190/EWG z dnia 21 grudnia 1988 r. w sprawie postępowania na podstawie art. [81 WE] (IV/31.865 – PCV) (Dz.U. 1989, L 74, s. 1).

Poza tym praktyki będące przedmiotem ww. decyzji różnią się bardzo od tych, które są przedmiotem niniejszej decyzji.

381 Zatem Komisja błędnie przyjęła, że w przypadku skarżącej zachodzi okoliczność obciążająca, i dlatego należy wprowadzić w zaskarżonej decyzji zmianę, obniżając wysokość nałożonej na skarżącą grzywny o 5%.

382 Po piąte, argument, zgodnie z którym skarżąca, od wydania decyzji 91/300, nie została w żaden sposób ukarana za naruszenie art. 81 WE i art. 82 WE, nie może zostać uwzględniony, ponieważ zaskarżona decyzja dotyczy wyłącznie faktów, które miały miejsce przed 1990 r.

383 Po szóste, należy oddalić argumenty skarżącej, zgodnie z którymi Komisja przy ustalaniu kwoty grzywny w niniejszym przypadku powinna była uwzględnić z jednej strony koszty poniesione w celu ustanowienia gwarancji związanych z grzywną nałożoną w decyzji 91/300 oraz z grzywną nałożoną w decyzji 91/297 oraz z drugiej strony niepodlegające odzyskaniu koszty wewnętrzne poniesione w efekcie działań podjętych w celu wykazania, iż decyzja 91/300 była niezgodna z prawem, oraz wskutek zbędnego i bezzasadnego wniesienia odwołania przez Komisję. Z orzecznictwa wynika bowiem, że przy określaniu kwoty grzywny Komisja powinna uwzględnić nie tylko wagę naruszenia i szczególne okoliczności danego przypadku, ale również kontekst naruszenia oraz zapewnić swym działaniom odstraszający skutek, przede wszystkim jeśli chodzi o naruszenia wyjątkowo szkodliwe dla realizacji celów Wspólnoty (ww. w pkt 354 wyroki w sprawach połączonych Musique Diffusion française i in. przeciwko Komisji, pkt 106; w sprawie Degussa przeciwko Komisji, pkt 272). W niniejszym przypadku zaś, nawet przy założeniu, że koszty te zostały poniesione przez skarżącą w celu ustanowienia gwarancji zapłaty grzywien nałożonych w decyzjach, których nieważność następnie stwierdzono, oraz w celu wykazania, że jedna z tych decyzji była niezgodna z prawem, nie można zarzucać Komisji, iż ta ich nie uwzględniła, skoro skarżąca mogła zażądać ich zwrotu w ramach skargi o odszkodowanie.

384 Po siódme, w ramach analizy pierwszego z podniesionych przez skarżącą zarzutów Sąd oddalił argument oparty na naruszeniu przez Komisję zasady rozsądnego terminu. W tej sytuacji nie można zatem powoływać się na linię orzeczniczą biorącą początek w ww. w pkt 115 wyroku w sprawie Baustahlgewebe przeciwko Komisji, w którym to wyroku założono stwierdzenie naruszenia zasady rozsądnego terminu.

385 Ponieważ zatem Komisja błędnie przyjęła, że w przypadku skarżącej zachodzi okoliczność obciążająca, należy wprowadzić w zaskarżonej decyzji zmianę, obniżając wielkość kwoty nałożonej na skarżącą grzywny o 5%, czyli o kwotę 500 000 EUR.

W przedmiocie zarzutu trzeciego, opartego na błędnej ocenie czasu trwania naruszenia

Argumenty stron

386 W odniesieniu do momentu zaprzestania naruszenia skarżąca podnosi, że wyciągnięte przez Komisję wnioski są wewnętrznie sprzeczne, a także że nie są one poparte materiałem dowodowym.

387 W motywie 2 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała bowiem, że naruszenie było kontynuowane aż do „około końca 1990 r.". W motywach 160 i 161 zaskarżonej decyzji

wyjaśniła ona natomiast, że naruszenie było kontynuowane „co najmniej do końca 1989 r." i że skarżąca zaprzestała stosowania rabatów na dodatkowe wielkości sprzedaży, począwszy od „dnia 1 stycznia 1990 r.". Podobnie w art. 1 zaskarżonej decyzji Komisja powołuje się na „co najmniej koniec 1989 r." jako na moment, w którym zaprzestano naruszenia. Skarżąca twierdzi również, że Komisja nie przedstawiła żadnego dowodu na zachodzenie nieprawidłowości po 1989 r.

388 W odniesieniu do momentu rozpoczęcia naruszenia skarżąca podnosi, że Komisja nie dysponuje żadnym dowodem na to, iż naruszenie rozpoczęło się w 1983 r., czy też dowodem dotyczącym tożsamości klientów stanowiących grupę docelową upustów na dodatkowe wielkości sprzedaży. W piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja przyjęła bowiem jako początek naruszenia 1984 r. W każdym razie żaden z dokumentów, na które powołała się Komisja, nie był datowany wcześniej niż na dzień 1 stycznia 1985 r.

389 W opinii skarżącej w sytuacji, gdy kwota grzywny została ustalona na podstawie okresu ośmioletniego, czyli lat 1983–1990, podczas gdy Komisja przedstawia dowody jedynie na okres pięcioletni, czyli lata 1985–1989, należy obniżyć tą kwotę o 35–40%, z zastrzeżeniem innych przedstawionych względów.

390 W odniesieniu do momentu zaprzestania naruszenia Komisja zauważa, że podnoszony przez skarżącą brak spójności ogranicza się do motywu 2 zaskarżonej decyzji, w którym wskazano, iż skarżąca zaprzestała oferowania upustów na dodatkowe wielkości sprzedaży w końcu 1990 r., podczas gdy z innych postanowień zaskarżonej decyzji wyraźnie wynika, że naruszenia zaprzestano w końcu 1989 r. W opinii Komisji kolegium komisarzy przyjęło zaskarżoną decyzję jako całość i nie może być mowy o wprowadzeniu w niej w błąd.

391 W odniesieniu do momentu rozpoczęcia naruszenia Komisja przyznaje, że nie zna ona dokładnej daty zawarcia w 1983 lub 1984 r. porozumień w przedmiocie upustów na dodatkowe wielkości sprzedaży, lecz jej zdaniem nie ulega wątpliwości, że te praktyki były stosowane przez ponad pięć lat, że rozpoczęły się one przed 1985 r. i że były

one kontynuowane aż do końca 1989 r. Nałożona na skarżącą grzywna nie jest zatem nadmierna w odniesieniu do naruszenia o takim czasie trwania.

Ocena Sądu

392 Na wstępie podnieść należy, że choć formalnie rzecz biorąc, zarzut ten został podniesiony w celu uchylenia grzywny lub obniżenia jej kwoty, należy go także rozumieć jako wniosek o stwierdzenie częściowej nieważności zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja w jej art. 1 wskazała, iż skarżąca naruszyła w 1983 r. postanowienia art. 82 WE.

393 Jeśli chodzi o czas trwania naruszenia, zaskarżona decyzja brzmi następująco:

„(2) W okresie pomiędzy 1983 r. a mniej więcej końcem 1990 r. [skarżąca] nadużyła posiadanej przez nią na rynku sody Zjednoczonego Królestwa pozycji dominującej, stosując w odniesieniu do swych największych klientów system rabatów lojalnościowych oraz upustów przyznawanych w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży (zwanych »rabatami top-slice« lub »upustami na dodatkowe wielkości sprzedaży«), warunki umowne mające zapewnić jej faktyczną wyłączność na zaopatrzenie, a także inne środki, których celem i skutkiem było związanie tych klientów w odniesieniu do całości ich zapotrzebowania oraz wykluczenie konkurentów z rynku.

[…]

(160) Naruszenie rozpoczęło się około 1983 r., krótko po negocjacjach z Komisją i zamknięciu przez tę ostatnią akt sprawy, i było kontynuowane co najmniej do końca 1989 r.

(161) Komisja uwzględnia okoliczność, że [skarżąca] zaprzestała stosowania systemu upustów na dodatkowe wielkości sprzedaży, począwszy od dnia 1 stycznia 1990 r.."

394 Jak wyjaśnia następnie art. 1 zaskarżonej decyzji:

„[…] [Skarżąca] naruszała postanowienia [82 WE], począwszy od około 1983 r. co najmniej do końca 1989 r., zachowując się w sposób mający na celu wykluczenie lub bardzo silne ograniczenie konkurencji."

395 Między postanowieniami zaskarżonej decyzji istnieje zatem sprzeczność dotycząca daty zaprzestania naruszenia: w jednym miejscu decyzji Komisja wspomina „o około końcu 1990 r.", a w innym – wskazuje na koniec 1989 r.

396 W tym względzie uznać należy, że jak wskazała Komisja w art. 1 zaskarżonej decyzji, naruszenia nie zaprzestano „co najmniej do końca 1989 r.", o czym jest również mowa w dotyczącym czasu trwania naruszenia motywie 160; powołanie się na „około koniec 1990 r." pojawiające się w motywie 2 zaskarżonej decyzji, będące jedynie skrótowym opisem popełnionego przez skarżącą naruszenia, uznać zatem należy za błąd pisarski.

397 W odniesieniu do momentu rozpoczęcia naruszenia skarżąca podnosi, że Komisja nie dysponuje żadnym materiałem dowodowym dotyczącym lat 1983–1984, podczas gdy Komisja twierdzi, że skarżąca zawarła porozumienia w przedmiocie upustów na dodatkowe wielkości sprzedaży przed 1985 r., choć instytucja ta przyznaje, iż nie zna dokładnej daty zawarcia tych porozumień w 1983 lub 1984 r.

398 W odpowiedzi na pisemne pytanie Sądu Komisja powołała się na pewne zawarte w aktach sprawy dokumenty, które w jej przekonaniu wskazują na to, że zarzucane skarżącej praktyki zaczęły być stosowane w 1983 i w 1984 r.

399 W tym względzie z jednej strony podnieść należy, że w swej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów sama skarżąca powołuje się na 1984 r. i że w motywie 60 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała, że zdaniem skarżącej, począwszy od 1984 r. upusty te były w przeważającej części przedmiotem negocjacji indywidualnych.

400 Z drugiej strony należy zauważyć, że dokumenty, na które powołała się Komisja w odpowiedzi na pisemne pytania Sądu, nie pozwalają na uznanie, iż zarzucane skarżącej naruszenie miało miejsce już w 1983 r. Komisja przyznaje zresztą, że nie zna dokładnej daty zawarcia porozumień dotyczących upustów na dodatkowe wielkości sprzedaży (zob. pkt 391 powyżej).

401 W tej sytuacji należy stwierdzić nieważność zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja wskazała w niej, że skarżąca naruszyła w 1983 r. postanowienia art. 82 WE.

402 Należy zatem z tego tytułu obniżyć kwotę nałożonej na skarżącą grzywny o 15%, czyli o 1 500 000 EUR.

W przedmiocie zarzutu czwartego, opartego na istnieniu okoliczności łagodzących

403 Skarżąca podnosi, że Komisja powinna była uwzględnić przy ocenie wagi naruszenia dziewięć okoliczności łagodzących.

W przedmiocie części pierwszej, opartej na współpracy skarżącej z Komisją

404 Skarżąca twierdzi, że wykazała ona wolę współpracy, wspierając w pełni Komisję na wszystkich etapach dochodzenia oraz przedstawiając na przesłuchaniu świadków, którzy w największym stopniu przyczynili się do zrozumienia okoliczności faktycznych sprawy. Zauważa ona, że w swym wyroku z dnia 10 marca 1992 r. w sprawie T-13/89 ICI przeciwko Komisji, Rec. s. II-1021, Sąd przyznał z tego względu dodatkowe obniżenie kwoty grzywny o milion ECU.

405 Zgodnie z brzmieniem art. 11 rozporządzenia nr 17, zatytułowanego „Żądanie informacji":

„4. Do udzielenia informacji są zobowiązani właściciele przedsiębiorstwa lub ich przedstawiciele, a w przypadku osób prawnych, spółek, firm lub stowarzyszeń niemających osobowości prawnej – osoby powołane do ich reprezentacji zgodnie z ustawą lub statutem.

5. Jeśli przedsiębiorstwa lub związki przedsiębiorstw nie udzielą żądanych informacji w wyznaczonym przez Komisję terminie lub udzielą niepełnych informacji, Komisja, w drodze decyzji, żąda informacji. W decyzji wskazuje się żądane informacje, wyznacza odpowiedni termin na ich udzielenie i wskazuje na kary przewidziane w art. 15 ust. l lit. b) oraz art. 16 ust. l lit. c) oraz na prawo do poddania decyzji kontroli Trybunału Sprawiedliwości."

406 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem współpraca w trakcie dochodzenia, która nie wykracza poza to, co wynika z obowiązków ciążących na przedsiębiorstwach na podstawie art. 11 ust. 4 i 5 rozporządzenia nr 17, nie uzasadnia obniżenia grzywny

(wyroki Sądu: z dnia 10 marca 1992 r. w sprawie T-12/89 Solvay przeciwko Komisji, Rec. s. II-907, pkt 341, 342; z dnia 18 lipca 2005 r. w sprawie T-241/01 Scandinavian Airlines System przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-2917, pkt 218). Natomiast takie obniżenie jest uzasadnione, gdy przedsiębiorstwo dostarczyło informacji wykraczających poza te, których przekazania może żądać Komisja na podstawie art. 11 rozporządzenia nr 17 (wyrok Sądu z dnia 9 lipca 2003 r. w sprawie T-230/00 Daesang oraz Sewon Europe przeciwko Komisji, Rec. s. II-2733, pkt 137).

407 W ww. w pkt 404 wyroku z dnia 10 marca 1992 r. w sprawie ICI przeciwko Komisji, pkt 393, Sąd powołał się na znaczną szczegółowość udzielonej przez skarżącą odpowiedzi na żądanie informacji, która to odpowiedź dotyczyła nie tylko jej działań, ale także działań wszystkich uczestniczących w naruszeniu przedsiębiorstw łącznie; bez tej odpowiedzi stwierdzenie przez Komisję naruszenia, które jest przedmiotem decyzji 91/300, oraz położenie kresu temu naruszeniu byłoby znacznie trudniejsze.

408 Jednak w niniejszym przypadku skarżąca zadowala się nieznajdującym poparcia w materiale dowodowym twierdzeniem, że wspierała ona w pełni Komisję na wszystkich etapach dochodzenia oraz przedstawiła na przesłuchaniu świadków, którzy w największym stopniu przyczynili się do zrozumienia okoliczności faktycznych sprawy.

409 W każdym razie nie można uznać zachowania skarżącej za taką współpracę w trakcie dochodzenia, która wykracza poza to, co wynika z obowiązków ciążących na przedsiębiorstwach na podstawie art. 11 ust. 4 i 5 rozporządzenia nr 17. Ponadto nie można też uznać, że skarżąca dostarczyła informacji wykraczających poza te, których przekazania może żądać Komisja na podstawie tego samego art. 11.

410 Ponieważ zachowanie skarżącej nie może zostać uznane za okoliczność łagodzącą, należy oddalić część pierwszą zarzutu czwartego.

W przedmiocie części drugiej, opartej na nieumyślnym charakterze układów w dziedzinie ustalania cen

411 W opinii skarżącej zawieranie układów w dziedzinie ustalania cen w sektorze węglanu sodu nie stanowiło wyrazu umyślnie prowadzonej przez strony tych układów polityki mającej na celu naruszenie reguł konkurencji. W tym względzie powołuje się ona na sporządzoną w dniu 29 listopada 1988 r. przez kierownika handlowego wydziału „Węglan sodu" notę wewnętrzną, która została przekazana Komisji w trakcie postępowania administracyjnego i zgodnie z którą „w kontekście spotkań, jakie przed kilkoma laty odbyli producenci węglanu sodu z [dyrekcją generalną ds. konkurencji], nie sądz[i on], aby [istniał] większy problem dotyczący charakteru [wzajemnych] kontaktów". W nocie tej wskazano również, że często istnieje bardzo cienka granica pomiędzy, przykładowo, optymalizacją pozycji na rynku a nadużywaniem pozycji dominującej na tym rynku. W każdym razie skarżąca twierdzi, że jej postępowanie nie zostało uznane we wcześniejszych wyrokach Trybunału czy Sądu za stanowiące nadużycie. W tej sytuacji, jeśli nawet naruszenie miało miejsce, należy traktować je jako „naruszenie techniczne".

412 Z utrwalonego orzecznictwa wynika, że do uznania naruszenia traktatowych reguł konkurencji za popełnione umyślnie nie jest konieczne, by przedsiębiorstwo miało świadomość naruszenia ustanowionego w tych regułach zakazu, lecz wystarczy, że nie mogło ono nie wiedzieć, iż kwestionowane postępowanie miało za cel lub skutek ograniczenie konkurencji na wspólnym rynku (wyroki Sądu z dnia 1 kwietnia 1993 r. w sprawie T-65/89 BPB Industries i British Gypsum przeciwko Komisji, Rec. s. II-389, pkt 165; z dnia 27 lipca 2005 r. w sprawach połączonych od T-49/02 do T-51/02 Brasserie nationale i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3033, pkt 155).

413 Jak zaś słusznie podniosła Komisja w motywie 137 zaskarżonej decyzji, Trybunał wydał już szereg rozstrzygnięć uznających za niezgodne z prawem praktyki mające na celu zapobieżenie dostępowi konkurentów do klientów, wiążąc tych ostatnich z dominującym na rynku dostawcą. W tym względzie w ww. w pkt 216 wyroku w sprawie Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji Trybunał w szczególności rozstrzygnął, że

w przypadku przedsiębiorstwa mającego dominującą pozycję na rynku fakt związania nabywców – nawet na ich wniosek – obowiązkiem lub obietnicą zaopatrywania się wyłącznie w tym przedsiębiorstwie celem pokrycia całości lub znacznej części ich zapotrzebowania stanowi nadużywanie dominującej pozycji w rozumieniu art. 82 WE, bez względu na to, czy to zobowiązanie zostało zaciągnięte bez dodatkowych zastrzeżeń, czy też w zamian za przyznanie rabatu.

414 Ponadto z motywu 108 zaskarżonej decyzji wynika, że skarżąca sporządziła „notę zatytułowaną Problemy i cele na 1989 r.: Zbadanie zgodności z prawem systemu rabatów na dodatkowe wielkości sprzedaży i innych rozwiązań".

415 Ponadto, jak podniosła Komisja w motywie 158 zaskarżonej decyzji:

„[Skarżąca] dobrze wiedziała, po przeprowadzeniu z Komisją w latach 1980–1982 dogłębnych negocjacji, na czym polegają wymogi ustanowione w art. 82 [WE]. Ustanowienie około 1983 r. rabatów przyznawanych w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży nastąpiło wkrótce po udzieleniu przez nią Komisji szczególnych zapewnień, zgodnie z którymi nie oferuje ona klientom specjalnych zachęt do zaopatrywania się [u niej] celem pokrycia swego całego albo niemal całego zapotrzebowania na węglan sodu."

416 Skarżąca nie mogła zatem nie wiedzieć, że praktyki, o których mowa w zaskarżonej decyzji, miały za cel lub skutek ograniczenie konkurencji na wspólnym rynku.

417 Sporządzona w dniu 29 listopada 1988 r. przez kierownika handlowego wydziału „Węglan sodu" nota wewnętrzna nie może podważyć tego wniosku, skoro brak zgodności

z prawem praktyk podobnych do tych zarzucanych skarżącej przez Komisję został już ustalony w orzecznictwie.

418 Należy zatem oddalić część drugą zarzutu czwartego.

W przedmiocie części trzeciej, opartej na istnieniu środków zapobiegawczych

419 Skarżąca twierdzi, że zastosowała daleko idące środki w celu zapewnienia przestrzegania reguł konkurencji. Środki te obejmowały całościowy program kształcenia ustawicznego, który był realizowany przez prawników firmy i ekspertów zewnętrznych. Wykorzystywano również profesjonalnie zrealizowaną kasetę wideo, sprzedaną ponad 170 przedsiębiorstwom, a także zawierającą wyjaśnienia broszurę. W opinii skarżącej środki te były skuteczne, o czym świadczy brak jakichkolwiek skarg dotyczących naruszenia prawa konkurencji w dziesięcioletnim okresie, jaki upłynął od momentu wydania decyzji 91/300.

420 W tym względzie stwierdzić należy, że wprawdzie istotne jest, że przedsiębiorstwo podjęło kroki w celu zapobieżenia w przyszłości nowym naruszeniom wspólnotowego prawa konkurencji przez jego pracowników, jednak nie zmienia to nic, jeśli chodzi o faktyczne istnienie stwierdzonego naruszenia. Fakt, że w swojej wcześniejszej praktyce decyzyjnej Komisja w niektórych przypadkach uznała wdrożenie programu dostosowania się do reguł konkurencji za okoliczność łagodzącą, nie oznacza, iż ma ona obowiązek postąpić tak samo w każdym przypadku (zob. wyrok Sądu z dnia 15 marca

2006 r. w sprawie T-15/02 BASF przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-497, pkt 266 i przytoczone tam orzecznictwo).

421 Wynika z tego, że w niniejszej sprawie nie można zarzucić Komisji, iż nie uwzględniła w ramach badania okoliczności łagodzących środków zapobiegawczych, jakie miała zastosować skarżąca.

422 Należy zatem oddalić trzecią część zarzutu czwartego.

W przedmiocie części czwartej, opartej na zaprzestaniu stosowania rabatów na dodatkowe wielkości sprzedaży

423 Skarżąca twierdzi, że na długo przed wysłaniem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów zawarte przez nią układy w dziedzinie ustalania cen dotyczących węglanu sodu zostały przez nią z własnej woli zmienione, tak aby uniknąć rabatów na dodatkowe wielkości sprzedaży, stosując jednolitą negocjowaną cenę bez jakichkolwiek upustów czy rabatów. Powołuje się ona na komunikat Komisji w sprawie nienakładania grzywien lub obniżenia ich kwoty w sprawach dotyczących karteli (Dz.U. 1996, C 207, s. 4). W jej opinii komunikat ten stanowi, że zaprzestanie z własnej woli praktyk na ich wczesnym etapie jest czynnikiem stanowiącym o znacznym obniżeniu kwoty grzywny. Podobnie, zgodnie z pkt 3 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien, jest to czynnik uzasadniający bardzo znaczne obniżenie kwoty grzywny.

424 W tym względzie podnieść należy, że zgodnie z pkt 3 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien okolicznością łagodzącą jest „zaprzestanie naruszenia bezzwłocznie po interwencji Komisji (szczególnie gdy prowadzi ona dochodzenie)" [tłumaczenie nieoficjalne].

425 Jak jednak wynika z pkt 366–369 powyżej, wytyczne w sprawie metody ustalania grzywien nie znajdują zastosowania w niniejszym przypadku.

426 W każdym razie nawet przy założeniu, że te wytyczne znajdują zastosowanie w niniejszym przypadku, stwierdzić należy, iż warunki ustanowione w pkt 3 tych wytycznych nie zostały w niniejszym przypadku spełnione. Nie można bowiem uznać, że skarżąca bezzwłocznie po interwencji Komisji nie popełniła więcej naruszeń, który to wymóg stawiają wytyczne, aby zaprzestanie naruszenia stanowiło okoliczność łagodzącą. W tym względzie z pkt 3 powyżej wynika, że Komisja przeprowadziła pierwsze kontrole w kwietniu 1989 r., a skarżąca zaprzestała stosowania systemu rabatów przyznawanych w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży, począwszy od dnia 1 stycznia 1990 r., jak wynika to z motywu 161 zaskarżonej decyzji.

427 Ponadto należy podnieść, że wykładni pkt 3 wytycznych nie można dokonywać w ten sposób, iż sam fakt zaprzestania naruszenia przez podmiot je popełniający bezzwłocznie po interwencji Komisji stanowi ogólnie i bez zastrzeżeń okoliczność łagodzącą. Taka bowiem wykładnia pkt 3 wytycznych zmniejszałaby skuteczność postanowień umożliwiających utrzymanie skutecznej konkurencji, ponieważ osłabiałaby ona zarówno mogącą zostać nałożoną za naruszenie art. 82 WE sankcję, jak i odstraszający skutek takiej sankcji. Wykładni tego przepisu należy zatem dokonać w ten sposób, że jedynie szczególne okoliczności konkretnego przypadku, w jakich ma miejsce zaprzestanie naruszenia bezzwłocznie po interwencji Komisji, mogłyby uzasadnić uwzględnienie takiej okoliczności jako łagodzącej (wyrok Sądu z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-59/02 Archer Daniels Midland przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3627, pkt 335 i 338).

428 W niniejszym przypadku przypomnieć należy, że Komisja zarzuca skarżącej nadużycie posiadanej przez tę ostatnią na rynku sody Zjednoczonego Królestwa pozycji dominującej poprzez stosowanie w odniesieniu do swych największych klientów systemu rabatów lojalnościowych oraz upustów przyznawanych w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży, warunków umownych mających zapewnić jej faktyczną wyłączność na zaopatrzenie, a także innych środków, których celem i skutkiem było związanie tych klientów w odniesieniu do całości ich zapotrzebowania oraz wykluczenie konkurentów z rynku. W tym względzie należy w szczególności podnieść, że skarżąca nie kwestionuje istnienia oraz treści dokumentów powołanych przez Komisję w zaskarżonej decyzji, z których to dokumentów wynika, iż te upusty na dodatkową ilość sprzedaży nie opierały się na gospodarczo uzasadnionym świadczeniu wzajemnym i miały za cel zapobieżenie zaopatrywaniu się klientów u konkurencyjnych producentów. Należy również podnieść, że jak zostało stwierdzone w pkt 370, 373, 374 powyżej, zarzucane skarżącej naruszenia są szczególnie poważne.

429 Należy zatem uznać, że nawet przy założeniu, iż wytyczne miały zastosowanie, a skarżąca zaprzestała oferowania swym klientom upustów na dodatkowe wielkości sprzedaży bezzwłocznie po interwencji Komisji, takiego zaprzestania nie można uznać w niniejszym przypadku za okoliczność łagodzącą.

430 Należy zatem oddalić część czwartą zarzutu czwartego.

W przedmiocie części piątej, opartej na ograniczonym zakresie stosowania rabatów

431 W opinii skarżącej wyrażone w tonach wielkości, których dotyczyły rabaty na dodatkowe wielkości sprzedaży, stanowią jedynie 8% jej łącznej sprzedaży węglanu sodu.

432 W tym względzie przypomnieć należy, że przy ocenie wagi naruszenia Komisja ma obowiązek uwzględnienia licznych elementów, których charakter i znaczenie różni się w zależności od rodzaju spornego naruszenia i szczególnych okoliczności danego naruszenia. Wśród tych elementów mogą być uwzględniane ilość i wartość towaru będącego przedmiotem naruszenia, wielkość i siła ekonomiczna przedsiębiorstwa i tym samym wpływ, jaki mogło ono wywierać na rynek (ww. w pkt 354 wyrok w sprawach połączonych Musique Diffusion française i in. przeciwko Komisji, pkt 120).

433 W niniejszej sprawie Komisja zajęła w przedmiocie wagi rozpatrywanego naruszenia następujące stanowisko:

„(156) W niniejszym przypadku Komisja twierdzi, że naruszenia art. 82 [WE] były szczególnie poważne. Stanowiły one część polityki prowadzonej celowo, aby skonsolidować kontrolę sprawowaną przez [skarżącą] nad [rozpatrywanym] rynkiem w sposób całkowicie sprzeczny z podstawowymi celami traktatowymi. Celem tych naruszeń było ponadto w szczególności ograniczenie działalności prowadzonej przez określonych konkurentów lub wywarcie na nią negatywnego wpływu.

(157) Zamykając przez długi czas możliwości prowadzenia sprzedaży przez wszystkich swych konkurentów, [skarżąca] wyrządziła trwałą szkodę w strukturze rynku, którego dotyczyły te działania, na niekorzyść konsumentów."

434 Należy zatem stwierdzić, że Komisja należycie uwzględniła wpływ naruszenia na rynek, niemogący ograniczać się jedynie do ilości węglanu sodu, których dotyczyły rabaty przyznawane w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży.

435 W każdym razie z utrwalonego orzecznictwa wynika, że okoliczności dotyczące przedmiotu zachowania mogą mieć większe znaczenie przy ustalaniu wysokości grzywny niż okoliczności dotyczące skutków tego zachowania (ww. w pkt 378 wyrok w sprawie Thyssen Stahl przeciwko Komisji, pkt 636; ww. w pkt 295 wyrok w sprawie Michelin przeciwko Komisji, pkt 259).

436 Należy zatem oddalić część piątą zarzutu czwartego.

W przedmiocie części szóstej, opartej na niezakwestionowaniu pozostałych elementów umów sprzedaży

437 Skarżąca podnosi, że Komisja nie zakwestionowała w żaden sposób czasu, na jaki zawierała ona umowy sprzedaży węglanu sodu, faktu zawarcia w nich klauzul konkurencji, umów dotyczących całości zapotrzebowania klientów, rabatów na ilości podstawowe czy też jeszcze innych upustów dotyczących pozostałych 92% jej produkcji.

438 W tym względzie wystarczy podnieść, że zaskarżona decyzja nie dotyczy takich praktyk.

439 Fakt, że Komisja nie kwestionuje innych elementów umów sprzedaży, nie może stanowić okoliczności łagodzącej w zakresie naruszenia stanowiącego przedmiot zaskarżonej decyzji.

440 Należy zatem oddalić część szóstą zarzutu czwartego.

W przedmiocie części siódmej, opartej na braku odniesienia korzyści z naruszenia

441 W opinii skarżącej Komisja nie przedstawiła żadnego dowodu na to, że skarżąca odniosła korzyść z jakiejkolwiek zarzucanej jej praktyki. Twierdzi ona, że wielkość jej sprzedaży zmalała na początku lat 80. i była ona zmuszona do ograniczenia swych zdolności produkcyjnych i zamknięcia zakładu produkcyjnego w Wallerscote (Zjednoczone Królestwo). Sytuacja uległa następnie poprawie, ale osiągane przez skarżącą zyski były przez całe lata 80. umiarkowane.

442 Twierdzenie skarżącej o braku odniesienia przez nią korzyści nie zostało jednak przez nią poparte żadną okolicznością faktyczną czy materiałem dowodowym.

443 Ponadto zakładając nawet, iż skarżąca nie odniosła z zarzucanych jej praktyk żadnej korzyści, należy przypomnieć, że skoro wysokość nałożonej kary ma być proporcjonalna do czasu trwania naruszenia i innych czynników mogących wpływać na ocenę wagi naruszenia, wśród których występują korzyści, które przedsiębiorstwo, na które nałożono grzywnę, mogło czerpać ze swoich praktyk, to fakt, że przedsiębiorstwo nie osiągnęło w związku z naruszeniem żadnego zysku, nie może zgodnie z orzecznictwem stanowić przeszkody w nałożeniu na nie grzywny, gdyż w przeciwnym wypadku grzywna utraciłaby swój charakter odstraszający. Wynika z tego, że Komisja w celu określenia wysokości grzywien nie jest zobowiązana do uwzględnienia braku odniesionych z danego naruszenia korzyści. Ponadto brak związanej z naruszeniem korzyści finansowej nie może zostać uznany za okoliczność łagodzącą (zob. podobnie

wyrok Sądu z dnia 29 listopada 2005 r. w sprawie T-64/02 Heubach przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-5137, pkt 184–186 i przytoczone tam orzecznictwo).

444 Należy zatem oddalić część siódmą zarzutu czwartego.

W przedmiocie części ósmej, opartej na braku tajnego charakteru naruszenia

445 Skarżąca twierdzi, że w niniejszej sprawie tajny charakter rabatów na dodatkowe wielkości sprzedaży nie stanowiłby okoliczności obciążającej. Z przyjętych przez Komisję środków antydumpingowych wynika, że rynek węglanu sodu był przejrzysty i wrażliwy na ceny, a konsumenci przy zawieraniu rocznych umów przyjmowali za podstawę zarówno rynki wspólnotowe, jak i światowe.

446 W tym względzie podnieść należy, że Komisja przy ocenie wagi naruszenia może przyjąć jego tajny charakter za okoliczność obciążającą (zob. podobnie w odniesieniu do kartelu wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-347/94 Mayr-Melnhof przeciwko Komisji, Rec. s. II-1751, pkt 213).

447 Nie można tym niemniej wyciągać z tego faktu wniosku, że brak tajnego charakteru stanowi okoliczność łagodzącą.

448 Należy zatem oddalić część ósmą zarzutu czwartego.

W przedmiocie części dziewiątej, opartej na charakterze konkurentów

449 W opinii skarżącej rabaty na dodatkowe wielkości sprzedaży wywierały wpływ jedynie na jej konkurentów spoza Wspólnoty, którzy przez całe lata 80. sami prowadzili politykę ustalania niesłusznych cen.

450 W tym względzie wystarczy podnieść, że nawet przy założeniu, iż rabaty na dodatkowe wielkości sprzedaży wywierały wpływ jedynie na jej konkurentów spoza Wspólnoty, skarżąca nie tłumaczy, w jaki sposób okoliczność, że konkurenci ci byli przedsiębiorstwami mającymi siedzibę poza Wspólnotą, powinna stanowić okoliczność łagodzącą.

451 Należy zatem oddalić część dziewiątą zarzutu czwartego.

452 Należy zatem stwierdzić nieważność zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja wskazała w niej, że naruszenia trwały od około 1983 r. do końca 1989 r., a nie pomiędzy 1984 r. a końcem 1989 r., oraz wprowadzić w niej zmianę w zakresie, w jakim Komisja przyjęła w niej błędnie jako okoliczność obciążającą powrót przez skarżącą do naruszenia.

453 Należy zatem ustalić kwotę nałożonej na skarżącą grzywny na 8 mln EUR.

W przedmiocie kosztów

454 Zgodnie z art. 87 § 3 regulaminu postępowania przed Sądem, w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań każdej ze stron Sąd może postanowić, że koszty zostaną rozdzielone albo że każda ze stron poniesie własne koszty.

455 W niniejszej sprawie żądania skarżącej zostały uwzględnione w części jako zasadne. Sąd uważa, że słuszne w okolicznościach niniejszej sprawy jest orzeczenie, że skarżąca pokrywa cztery piąte własnych kosztów oraz cztery piąte kosztów poniesionych przez Komisję, a Komisja pokrywa jedną piątą własnych kosztów i jedną piątą kosztów skarżącej.

Z powyższych względów

SĄD (szósta izba)

orzeka, co następuje:

1) Stwierdza się nieważność art. 1 decyzji Komisji 2003/7/WE z dnia 13 grudnia 2000 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 82 [WE] (sprawa COMP/33.133 – D: Węglan sodu – ICI) w zakresie, w jakim stanowi on, że Imperial Chemical Industries naruszyła w 1983 r. przepisy art. 82 WE.

2) Kwota grzywny nałożonej na Imperial Chemical Industries w art. 2 decyzji 2003/7 zostaje ustalona na kwotę 8 mln EUR.

3) W pozostałym zakresie skarga zostaje oddalona.

4) Imperial Chemical Industries pokrywa cztery piąte własnych kosztów oraz cztery piąte kosztów poniesionych przez Komisję Europejską.

5) Komisja pokrywa jedną piątą własnych kosztów oraz jedną piątą kosztów poniesionych przez Imperial Chemical Industries.

Meij Vadapalas Dittrich

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 25 czerwca 2010 r.

Podpisy

Spis treści

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu ..... II - 2647

Postępowanie ..... II - 2657

Żądania stron ..... II - 2662

Co do prawa ..... II - 2663

1. W przedmiocie żądań dotyczących stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji ..... II - 2663

W przedmiocie zarzutu pierwszego, opartego na braku właściwości Komisji do wydania zaskarżonej decyzji ..... II - 2664

W przedmiocie części pierwszej, opartej na błędnym zastosowaniu zasad rządzących instytucją przedawnienia ..... II - 2664

— Argumenty stron ..... II - 2664

— Ocena Sądu ..... II - 2667

W przedmiocie części drugiej, opartej na naruszeniu zasady rozsądnego terminu ..... II - 2672

— Argumenty uczestników postępowania ..... II - 2672

— Ocena Sądu ..... II - 2674

W przedmiocie zarzutu drugiego, opartego na naruszeniu istotnych wymogów proceduralnych ..... II - 2679

W przedmiocie części pierwszej, opartej na bezprawnym charakterze przygotowawczych etapów poprzedzających wydanie decyzji 91/300 ..... II - 2679

— Argumenty uczestników postępowania ..... II - 2679

— Ocena Sądu ..... II - 2680

W przedmiocie części drugiej, opartej na nadmiernie długim okresie, jaki upłynął pomiędzy postępowaniem administracyjnym a wydaniem zaskarżonej decyzji ..... II - 2682

— Argumenty uczestników postępowania ..... II - 2682

— Ocena Sądu ..... II - 2682

W przedmiocie części trzeciej, opartej na naruszeniu obowiązku dokonania nowych czynności proceduralnych ..... II - 2683

— Argumenty uczestników postępowania..... II - 2683

— Ocena Sądu ..... II - 2687

W przedmiocie części czwartej, opartej na naruszeniu prawa do dostępu do akt sprawy ..... II - 2695

— Argumenty uczestników postępowania..... II - 2695

— Ocena Sądu ..... II - 2699

W przedmiocie części piątej, opartej na naruszeniu art. 253 WE ..... II - 2710

— Argumenty uczestników postępowania..... II - 2710

— Ocena Sądu ..... II - 2711

W przedmiocie zarzutu trzeciego, opartego na dokonaniu niewłaściwej oceny rozpatrywanego rynku ..... II - 2712

Argumenty uczestników postępowania ..... II - 2712

Ocena Sądu..... II - 2713

W przedmiocie zarzutu czwartego, opartego na braku pozycji dominującej ..... II - 2715

Argumenty stron ..... II - 2715

Ocena Sądu..... II - 2717

W przedmiocie zarzutu piątego, opartego na braku nadużycia pozycji dominującej II - 2725

W przedmiocie części pierwszej, opartej na rabatach przyznawanych w odniesieniu do wyrażonej w tonach dodatkowej wielkości sprzedaży..... II - 2725

— rgumenty stron..... II - 2725

— Ocena Sądu ..... II - 2728

W przedmiocie części drugiej, opartej na klauzulach w przedmiocie wyłącznej dostawy i ograniczeń zakupów u konkurentów ..... II - 2734

— Argumenty stron ..... II - 2734

— Ocena Sądu ..... II - 2735

W przedmiocie części trzeciej, opartej na innych zachętach finansowych ..... II - 2738

— Argumenty stron ..... II - 2738

— Ocena Sądu ..... II - 2739

W przedmiocie zarzutu szóstego, opartego na braku wpływu na handel między państwami członkowskimi ..... II - 2741

Argumenty stron ..... II - 2741

Ocena Sądu ..... II - 2742

2. W przedmiocie żądań dotyczących uchylenia grzywny lub obniżenia jej kwoty ..... II - 2747

W przedmiocie zarzutu pierwszego, opartego na upływie czasu ..... II - 2747

Argumenty stron ..... II - 2747

Ocena Sądu ..... II - 2748

W przedmiocie zarzutu drugiego, opartego na błędnej ocenie wagi naruszenia ..... II - 2749

Argumenty stron ..... II - 2749

Ocena Sądu ..... II - 2751

W przedmiocie zarzutu trzeciego, opartego na błędnej ocenie czasu trwania naruszenia ..... II - 2757

Argumenty stron ..... II - 2757

Ocena Sądu ..... II - 2759

W przedmiocie zarzutu czwartego, opartego na istnieniu okoliczności łagodzących ..... II - 2761

W przedmiocie części pierwszej, opartej na współpracy skarżącej z Komisją ..... II - 2762

W przedmiocie części drugiej, opartej na nieumyślnym charakterze układów w dziedzinie ustalania cen ..... II - 2764

W przedmiocie części trzeciej, opartej na istnieniu środków zapobiegawczych II - 2766

W przedmiocie części czwartej, opartej na zaprzestaniu stosowania rabatów na dodatkowe wielkości sprzedaży ..... II - 2767

W przedmiocie części piątej, opartej na ograniczonym zakresie stosowania rabatów ..... II - 2769

W przedmiocie części szóstej, opartej na niezakwestionowaniu pozostałych elementów umów sprzedaży ..... II - 2771

W przedmiocie części siódmej, opartej na braku odniesienia korzyści z naruszenia ..... II - 2772

W przedmiocie części ósmej, opartej na braku tajnego charakteru naruszenia II - 2773

W przedmiocie części dziewiątej, opartej na charakterze konkurentów ..... II - 2774

W przedmiocie kosztów ..... II - 2775